

PODSTRANSKA

Izdavač **OGRANAK MATICE HRVATSKE U PODSTRANI**

Matica hrvatska GODINA XV - BROJ 35. - PODSTRANA, lipanj 2018.

revija
BESPLATNI PRIMJERAK

Magla zastire grad

Arsen Dedić

Većina prodaje maglu
čim otvori usta!

Pajo Kanižaj

I vazda će nam gusto biti
opet će se magla spustiti.

Mladen Vuković

Magla gusta snjegovi se tope...

I magla zaklanja nade...

Marela Mimica

Ne srljajte kao guske u maglu!

Stjepan Radić

Guske u magli bili, guske i ostali...

Zoran Jurišić

Kome se proda magla, guta knedle.

Marinko Ćavar

Spustila se gusta magla...

Narodna

Tašćina od tašćin i sve je tašćina,
ovi svit jest osin i magla i hina.

Marko Marulić

Magla k'o zmija plazi
Vesna Prešnjak Miculinić

Da smo tek pramen magle na velebitskom visu

Vesna Parun

I magla snova nestaje.

Ljiljana Kabić

Sa njihovih izmoždenih lica curi magla tamjana

Miroslav Slavko Mader

A pod njimi kak megla se dimi

Miroslav Krleža

Ka' 'va magla pospani grad

Davor Kostović

Opel će se gusta magla spustiti

Marko Perković Thompson

Magla svuda, magla oko nas...

Karlo Metikoš

Nevidovna svuda magla siva

Antun Ivanović

Košmarna paučina, vidici u izmaglici

Branko Čegac

Glava u oblacima – magla u glavi.

Josip Sirovec

Ni dima bola u maglama.

Tin Ujević

Iza mokrih njiva magle se skrivanju: ...

A. G. Matoš

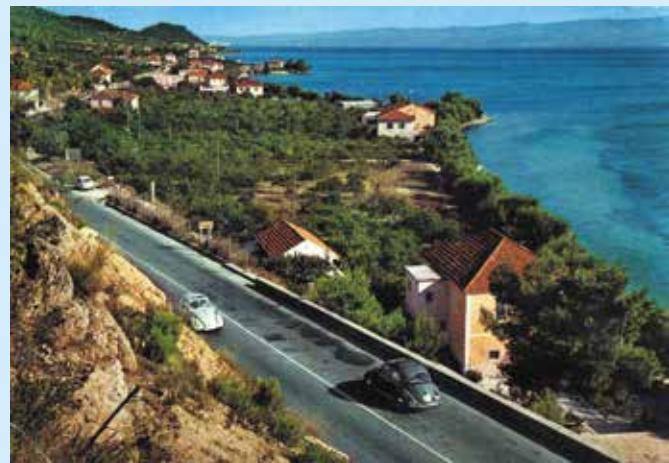
PODSTRANA U SLIKAMA

Podstrana - Strožanac i stobrečka uvala šezdesetih godina prošlog stoljeća, avio snimak

Podstrana - pogled na Porat u Sv. Martinu prema Strožancu šezdesetih godina prošlog stoljeća

Podstrana šezdesetih godina prošlog stoljeća, pogled s Kurilca na Grljevac

Iz starih albuma

Fotografija očigledno prikazuje jedan povijesni trenutak. Dan je Gospodnji. Godina 1938. Blagdan je Marijina Uznesenja – Velika Gospa. Vijori se trobojnica, a zvuk svečanih zvona treperi nad stobrečkom valom. Obitelj Vlašić s prijateljima i gostima na svojem posjedu zvanom Bunje. Ozračje svečano. Slavlje višestruko. Slavi se izborni uspjeh HSS-a iz te godine. U Podstrani su gostovali stranački prvaci, među njima i predsjednik Maček.

Martin Vlašić

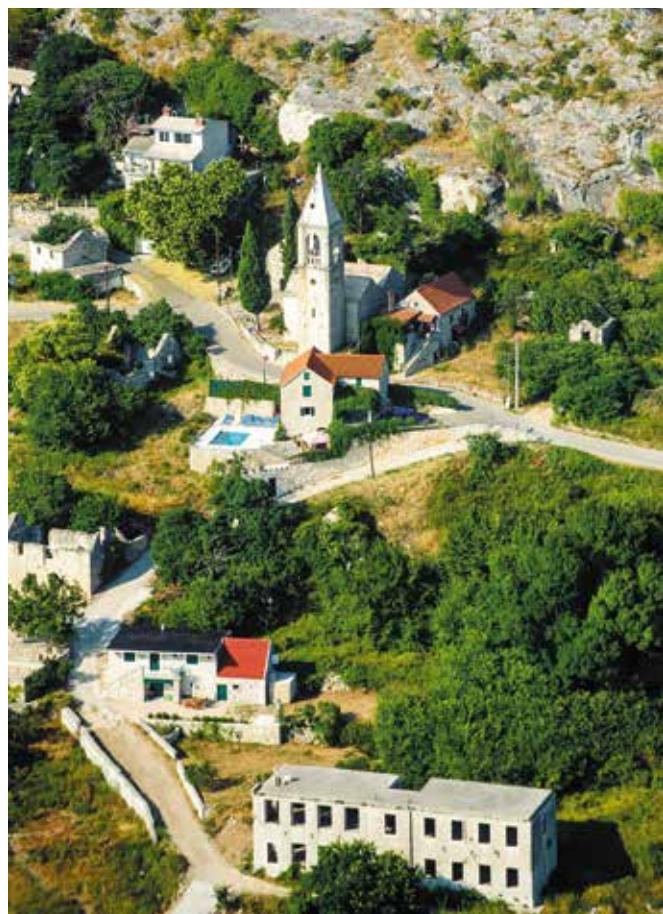

SADRŽAJ

Protekla godina za nas je bila iznimno značajna	4
Pitamo načelnika	9
Načelnikov odgovor	9
Svečana sjednica općine Podstrana	10
Podstrana od a do ž	11
Kad perunovci slave minuli rad	13
Ferata "Perunika"	14
DVD Podstrana	15
Što je Poljicima „Kostanjska ljut“ i što nam je s njom činiti?	16
Poljičke aktivnosti	17
Aktivnosti udruge Eko-Sita	18
Zaštita i promocija povijesne baštine u Podstrani	18
Kulturna baština je naše blago	19
Čuvajući naše tradicije	19
Sjedilački način života mladih ljudi - problem današnje generacije	20
Uskrs u Rimu	21
Feudalci krše Ustav i svi šute	22
Hrvatska je poligon Zapada za sukobe s Rusima	22

PERUN - KULTURNI PRILOG

Pjesnici	1
Deseti susret pjesnika	
ČA pod Perun u Podstrani	4
Žensko lice poezije	7
Večer duhovne poezije	7
Veseljko Karaman	8
Poetski krugovi Miljenka Jukića	9
Netko mora otići	10
U sjećanje - Davor Grgat	10
Sjeta u slici i riječi	11
Izbor sažetaka s XII. simpozija „Mediteranski korijeni filozofije“	13
Dragan Vučetić	14
Charlie Spencer Chaplin	15
Strategija živog: Borba Emanuela Laskera	16
Tri humoreske	18
Povijest se ponavlja: SMS-om iz Lanke	19
Šahovski kutak	20
RBA - kronologija događaja	23
Nepoželjni i otpisani	24
Sto godina od rođenja najvećeg podstranskog intelektualca Rudolf Brajičić	24
Život posljednjeg velikog poljičkog kneza Ivana Čovića u Sankt Peterburgu	25
Hrvatska pravoslavna crkva	28
Nema crno-bijele istine: Srbi ustaški generali	30
Hodočašće u Svetu zemlju	31
Dani dr. fra Bernardina Sokola	34
Naša stara vjera - predstavljanje u Splitu	36
U sjećanje: Milan Vuković - počasni građanin općine Podstrana	38
U sjećanje na Milana Vukovića	40
Eko-mediteranska prehrana i zdravlje	41
Ortodonska terapija. Kad je najbolje vrijeme?	42
Sintetika i okoliš	42
10 godina Judo kluba <i>Tempo</i> iz Podstrane	43

PODSTRANSKA revija

Osnivač i izdavač:

Ogranak Matice hrvatske u Podstrani

Jurasova 2

Žiro račun MH u Podstrani

HR2425030071100016832

ISSN 1334-2827

Uredništvo:

Dario Radović, Dražen Vlašić, Ante Šiško,
Zorana Ivanković Buljan, Antonio Vrbatović,
Mario Tomasović, Zoran Jurišić, Zlatko Juras, Katja Žanić

Za fotografije zasluzni:

Zoran Jurišić, Zdravka Švenda, Božen Živaljić,
Luka Bakota, Đurđica Tičinović, Josip Žaper,
Denis Jonjić, Nikolina Alerić, Zlatko Juras,
Vladimir Zemunik, Mario Tomasović,
Hrvatka Čović, Dario Radović, Ivan Tadej,
Dragica Zeljko Selak i Fea Munitić.

Fotografija na naslovnici: Zoran Jurišić

Grafička priprema: Neven Marin

Tisk: Dalmacijapapir

Naklada: 1500 primjeraka

Za potpisane tekstove odgovaraju autori,
za nepotpisane uredništvo

Vaše tektote i fotografije možete slati na email:
juric_zoran@yahoo.com ili zlatkojuras1@gmail.com

Ovaj broj Podstranske revije možete čitati i na
internetskoj adresi: www.omh-podstrana.hr

Protekla godina za nas je bila iznimno značajna

Piše: Zoran JURIŠIĆ

Uistinu, rad općinske uprave može se pohvaliti vrijednim, doslovce kapitalnim radovima za našu općinu. Početak uređenja obalnog pojasa i spajanje kanalizacije istočnog dijela Podstrane i hotela *Lav* na pročišćivač Stupe, odnosno spajanje kanalizacijske mreže cijele Podstrane na *Eko-Kaštelanski zaljev*, projekt je kojim je naša općina konačno riješila problem odvodnje otpadnih voda u svojem akvatoriju. Načelniku Mladenu Bartuloviću čestitamo na velikom trudu i angažmanu u realizaciji ovih radova, a za našu *Reviju* postavili smo mu još nekoliko pitanja kako

bismo doznali što je sve Općina odradila u ovih nešto manje od godinu dana.

Kako biste opisali proteklu godinu rada?

– S velikim ponosom i zadovoljstvom mogu kazati da se privode kraju radovi na kapitalnom projektu naše Općine – izgradnji obale od ušća rijeke Žrnovnice do sportske lučice u Strožancu, faza II. Konačan završetak radova očekuje se do sredine lipnja ove godine, osim manjih završnih i hortikulturnih radova. Projekt uključuje građevinsko-obrtničke radove, izgradnju vodovoda i kanalizacije, pomorske građevine, građevinsko-prometne radove, krajobrazno uređenje zelenih površina,

elektroinstalacije i regulaciju ušća bujica. Ukupna je vrijednost projekta 18,6 milijuna kuna s PDV-om, a financira se iz sredstava Općine Podstrana, Ministarstva turizma, Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Hrvatskih voda te Splitsko-dalmatinske županije. U 2017. godini fakturirano je ukupno pet situacija u ukupnom iznosu od oko 5,5 milijuna kuna, koje su financirane iz sredstava Ministarstva turizma, Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU i Splitsko-dalmatinske županije. U ovoj godini aplicirali smo na brojne natječaje, te smo osigurali sredstva od Hrvatskih voda za financiranje uređenja bujica Polača i Škola u iznosu od 1.800.000 kuna. Očekujemo sredstva iz projekta Urbane aglomeracije Splita za izgradnju biciklističkih staza i hortikulturnog uređenja, od Hrvatskih voda za financiranje uređenja bujica Polača i Škola, dok Ministarstvo turizma i Splitsko-dalmatinska županija financiraju pomorske građevine. Za drugu fazu uređenja obale, od Lu-

Početak radova na proširenju Poljičke ceste, s lijeva načelnik Mladen Bartulović, župan Blaženka Boban, predsjednik splitskog (gradskog) HDZ-a Petar Škorić, dogradonačelnik Splita Nino Vela i predsjednik MO Žrnovnica, Siniša Marin

čice do hotela *Lav*, kompletirana je sva potrebna dokumentacija, u fazi smo apliciranja tog projekta na fondove. Uz ovaj kapitalni projekt naše Općine, u planu su i brojni drugi projekti.

Osim uređenja obale, koje biste još projekte izdvojili?

– Kako bi se planirani projekti realizirali, potrebno je prije svega ishoditi projektnu i tehničku dokumentaciju, što je vrlo važan, dugotrajan i mukotrpan proces. S ponosom mogu istaknuti da smo ishodili lokacijske dozvole za bujice Polača i Škola, za sportsku lučicu Sv. Martin, za regulaciju bujice Šćadin i prometnicu iznad te bujice, za kanalizaciju Miljevac, Zagorsku ulicu, za rekonstrukciju dionice Puta starog sela, za rekonstrukciju Zvonimirove i izgradnju odvojka od Zvonimirove ulice, te za južni nogostup sa sanacijom pokosa kod hotela *Lav*. Osim toga, ishodili smo i građevinske dozvole za rekonstrukciju županijske ceste 6142 - Poljičke ulice, za dio Ulice Domovinskog rata sa spojem na Put starog sela, za rekonstrukciju zgrade DVD-a, za proširenje groblja Ban i za reciklažno dvorište Perun.

Jeste li zadovoljni proteklom turističkom sezonom, te što očekujete od nadolazeće?

– Pred nama je nova turistička sezona, koju smo dočekali potpuno spremni. Prema podacima Turističke zajednice, u Podstrani je 2017. godine ostvareno ukupno 636.735 noćenja, što je značajan rast u odnosu na 2016. godinu. Broj noćenja u 2017. veći je u odnosu na prethodnu godinu za 22 posto i veći je u odnosu na 2014. za 62 posto. Broj pružatelja ugostiteljskih usluga porastao je s 311, prema podacima iz 2012., na 962, prema podacima za 2017., dok je broj smještajnih kapaciteta porastao s 2529, prema podacima iz 2012. godine, na 8289 prema podacima iz 2017. godine. U općini Podstrana je devedeset izgrađenih bazena, te se očekuje izgradnja dešet novih bazena do početka nove turističke sezone. Navedeni podaci

Vizure nove ceste već su uočljive.

nedvojbeno pokazuju rast turističkog prometa na području općine Podstrana, koji iziskuje razvoj javne turističke infrastrukture te napore u smjeru produljenja turističke sezone.

Općina Podstrana konstantno ulaže napore u smjeru ulaganja u turističku infrastrukturu, te smatramo da su ovakvi rezultati odraz kontinuiranog ulaganja u uređenje obale, šetnice i javne rasvjete. Novu sezonu dočekat ćemo s otvorenom novom plažom, u tijeku je također priprema obalnog dijela za novu turističku sezonu – dohrana plaža kamenim materijalom i sanacija urušenih pera.

Bogatija turistička ponuda svakako će privući turiste u predsezoni i posezoni, kad će uz ugodnije temperature i manje gužve moći kvalitetnije i potpunije koristiti raznolike ponuđene sadržaje.

Podstrana je u ožujku ove godine bila domaćin još jedne planinarske atrakcije – na južnoj stijeni Peruна, uz pomoć članova PD-a *Perun*, postavljena je *via ferrata* u dužini od 280 metara, koja premošćuje visinsku razliku od 135 metara. *Via ferrata* ekstremni je planinarski put koji planinarima i drugim ljudima koji nisu penjači omogućuje sigurno penjanje inače neprohodnim rutama. Ferata je idealna za obogaćivanje turističke ponude Podstrane, koja puštolovinu u prirodi i aktivni odmor promišljeno ugrađuje u svoju bogatu turističku ponudu. Na taj način go-

sti će se susresti i s morem, rijekom, planinom, kulturnom baštinom, te gastronomskom tradicijom kojom Podstrana obiluje, a sve je to vrlo privlačno stranim i domaćim turistima i planinarima. Tako, na primjer, atraktivne regije u Dolomitima i Alpama tijekom ljetne sezone zasnivaju svoj turizam upravo na planinarskim stazama te feratama, koje su тамо jako zastupljene. Ovakvom vrstom turizma razvija se kultura sporta i zdravog življenja, te se pridonosi razvoju aktivnog turizma u Podstrani, pa sada mnogobrojni turisti uz šljunčane morske plaže i donji tok rijeke Žrnovnice, koja su idealna mjesta za opuštanje, mogu doživjeti i dinamičan i pustolovan odmor koji je vrlo atraktivna planinarskim društvima, penjačkim zajednicama, biciklistima i drugim turistima željnim adrenalina.

Promicanje kulturne baštine Podstrane postignuto je kroz sada već tradicionalni program *Podstranskog kulturnog ljeta*, koji je svake godine iznimno dobro posjećen, a odlikuje ga bogat program scenskih, glazbenih, zabavnih i sportskih događanja te pučkih fešta i kulinarskih susreta.

Kako Općina stoji s povlačenjem sredstava iz nacionalnih i EU fondova?

– Sve već spomenute, kao i planirane projekte redovito prijavljujemo na sve natječaje na kojima zadovoljavamo kriterije. S obzirom na to da

Spajanje na kolektor Stupe

naša općina spada u treću skupinu, koju karakterizira razvijenost od 75 do 100 posto, a prednost imaju slabije razvijene općine, ipak smo uspjeli dobiti značajna finansijska sredstva. Najznačajniji projekt za koji smo dobili sredstva je projekt obale:

U 2017. godini za projekt obale dobiveno je od Splitsko-dalmatinske županije 3.130.000 kuna

Ministarstva turizma 1.500.000 kuna

Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU 850.000 kuna

To je ukupno: 5.480.000 kuna.

U 2018. godini za projekt obale osigurali smo od Hrvatskih voda 1.800.000 kuna, a od partnera projekta očekuje se približno 13.000.000 kuna.

Vrijednost svih županijskih i državnih potpora u 2017. godini iznosi 6.026.531 kuna.

Osim projekta obale, prijavili smo i sljedeće projekte:

Raskrižje Hercegovačke i Zvonomirove ulice, projekt vrijedan 1.000.000 kuna, prijavljen je u prosincu 2016. godine, a sredstva smo dobili u 2018. godini u iznosu od

oko 80 posto vrijednosti projekta iz sredstava EU-a.

Na natječaj INTERREG ITA-CRO prijavili smo projekt ugradnje pročišćivača na Strožancu i projekt obale u vrijednosti od oko 200.000 eura.

Prijavljen je projekt WIFI4EU, u vrijednosti od 15.000 eura, za izgradnju infrastrukture u svrhu wi-fi pokrivenosti javnih mjesto.

Ministarstvu graditeljstva prijavili smo projekt sanacije klizišta na Perunu pokraj kamenoloma u vrijednosti od 800.000 kuna.

Splitsko-dalmatinskoj županiji prijavili smo dohranu plaže, sanaciju pera, sadni materijal, probijanje poljskih protupožarnih putova, projekt kapitalnih ulaganja...

Preko RERA-e smo Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova EU prijavili izradu projektne dokumentacije za sportsko-rekreacijski centar Miljevac s pripadajućom pristupnom cestom.

Ministarstvu prometa prijavljen je projekt rekonstrukcije Poljičke ulice.

Krajem prethodne godine predstavljen je program za zapošljavanje žena Zaželi, koji je ove godine i zaživio. Možete li nam nešto reći o tome?

– Početkom ove godine, u suradnji s Udrugom osoba s invaliditetom Agape iz Omiša, prijavili smo projekt zapošljavanja žena u lokalnoj zajednici na program Zaželi, koji se sufinancira europskim sredstvima u sklopu Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014.

- 2020. Obavezni partneri na projektu zapošljavanja žena su Hrvatski zavod za zapošljavanje i Centar za socijalnu skrb, koji će pomoći u identifikaciji i odabiru ciljnih skupina i krajnjih korisnika projekta. Svrha je projekta, između ostalog, obrazovanje, osposobljavanje i uključivanje na tržište rada 15 žena u nepovoljnem položaju s područja naše općine, što ujedno podrazumijeva borbu protiv siromaštva i smanjenje nezaposlenosti, te prevenciju

Radovi na obali su skoro gotovi. Snimak 30. 5. 2018.

U protekloj godini realizirali smo brojne projekte, od kojih bih kao najznačajnije istaknuo:

Rekonstrukcija Poljičke ceste

Poljička ulica dio je projekta rješavanja „crnih rupa“ u prometu. Rekonstrukcija Poljičke ceste od Magistrale do kamenoloma, odnosno županijske ceste 6270 u Podstrani, drugi je veliki projekt naše Općine.

Riječ je o zajedničkom projektu Županijskih cesta, Općine Podstrana, HEP-a i *Vodovoda i kanalizacije*. Projekt obuhvaća izgradnju nogostupa i autobusnih ugibališta, rekonstrukciju kolničke konstrukcije, rekonstrukciju te izgradnju komunalne infrastrukture: vodoopskrbe, odvodnje, energetske infrastrukture te postavljanje javne rasvjete. Vrijednost radova iznosi približno 13 milijuna kuna, a što se tiče financiranja, Općina Podstrana sudjeluje u ovom projektu sredstvima za izgradnju javne rasvjete, nogostupa i vodoopskrbe u vrijednosti od približno tri milijuna kuna. Projekt je prijavljen na natječaj Ministarstva prometa.

Projekt rekonstrukcije četiri raskrižja

U suradnji s Hrvatskim cestama, u prošloj godini rekonstruirana su četiri raskrižja: D-8 i Puta starog sela, D-8 i Ulice don Petra Cara, D-8 i Zvonimirove ulice, te D-8 i Domagojeve ulice, a pješački su prijelazi uređeni i adekvatno označeni svjetlećom signalizacijom. Također je uređeno i autobusno ugibalište na Petrićevu.

Potaknuti pozitivnim efektom rekonstrukcije navedenih raskrižja, ove godine prihvaćen je prijedlog rekonstrukcije dodatnih šest raskrižja na državnoj cesti D-8 kroz Podstranu, i to: raskrižje D-8 s Ulicom poljičkih knezova i Zvonimirovom ulicom, raskrižje D-8 s Ulicom Mile Gojsalić, raskrižje D-8 s Ulicom Franje Tuđmana, raskrižje D-8 s novim ulazom u Ulicu kneza Mislava, raskrižje D-8 s Pavićevom i Starčevićevom ulicom, te raskrižje D-8 s Kaštelančićevom ulicom.

U tijeku je ishođenje građevinske dozvole, a planirani zahvat očekuje se na jesen i početkom iduće godine.

Crpne stanice Lav i Bilaja

Nakon ishođenja građevinske dozvole, napravljenog izvedbenog projekta i provedenog javnog natječaja od strane agencije *Eko-Kaštelanski zaljev*, počeli su radovi na projektu kanalizacijskog sustava naše općine, prva etapa, prva faza izgradnje. Završetak radova očekuje se u listopadu ove godine. Početak gradnje crpne stanice Bilaja očekuje se sljedeće godine.

Otvarenjem ovog projekta omogućiće se kvalitetnije skupljanje, pročišćavanje i dispozicija otpadnih voda, što će bitno utjecati na ekologiju i kakvoću mora. Vrijednost radova crpne stanice Lav je približno 6,5 milijuna kuna.

Partneri projekta su agencija *Eko-Kaštelanski zaljev i Vodovod i kanalizacija Split*, a sredstva osigurava Općina Podstrana.

Proširenje mjesnoga groblja Ban

Nakon izrade projektne dokumentacije, otkupa zemljišta i ishode ne pravomoćne građevinske dozvole, izrađen je izvedbeni projekt te je u tijeku priprema za objavu javne nabave za odabir izvođača.

Projektom proširenja mjesnoga groblja osigurano je 290 novih grobnica, odnosno 1200 novih grobljanskih mesta.

Reciklažno dvorište Perun

Za projekt izgradnje reciklažnog dvorišta ishođena je pravomoćna građevinska dozvola te je izrađen izvedbeni projekt.

Vrijednost projekta iznosi 7.500.000 kuna s PDV-om, a projekt namjeravamo prijaviti za financiranje iz EU-a.

Izgradnja vodovoda i kanalizacije za Gornju Podstranu

Kamp u Mutograsu

Ministarstvo zaštite okoliša i energetike ukinulo je status vodnog dobra na čestici kampa u Mutograsu, te je Općina Podstrana pred Ministarstvom državne imovine pokrenula postupak darovanja navedene

nekretnine. Uдовoljavamo uvjetima propisanim Zakonom o upravljanju državnom imovinom budući da smo u posljednje četiri godine uložili više od milijun kuna u uređenje kampa.

Rješenje problema pokrivenosti signala

Upravo je potpisana ugovor s *Vipom* radi rješavanja problema pokrivenosti signala u Podstrani. Ugovorom je definirano postavljanje antenskog sustava na jugoistočku Podstranu, u brdskom području uz granicu s Dugim Ratom.

Izgradnja nove škole s pristupnom cestom na predjelu Ščadin

Trenutno je u izradi idejni projekt za lokacijsku dozvolu za pristupnu prometnicu do planirane škole.

Prihvaćen je prijedlog Općine Podstrana upućen Hrvatskim cestama za rekonstrukciju križanja D-8 s Ulicom dr. Franje Tuđmana, te se ide na izradu idejnog projekta.

U suradnji sa Splitsko-dalmatinskom županijom, priprema se projektni zadatak radi projektiranja škole.

Od ostalih projekata koje imamo u planu za budućnost posebno bih izdvojio: Administrativno-poslovni centar Petrićevo, izgradnja lučice Sv. Martin - Mutogras. Što se tiče izgradnje Sportskog centra Miljevac, za pristupnu cestu ishođena je lokacijska dozvola, a projekt smo prijavili na Program pripreme lokalnih razvojnih projekata prihvatljivih za financiranje iz ESI fondova te se nadamo sufinciraju pripreme i izrade projektne i tehničke dokumentacije.

Za rekonstrukciju Vatrogasnog doma ishođena je građevinska dozvola, napravljen je izvedbeni projekt, te je ovaj projekt u vrijednosti od 7.400.000 kuna prijavljen na natječaj Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

U planu je izgradnja južnog nogostupa s javnom rasvjetom od hotela *Lav* do *Grljevca*.

Inverzu na HTV-u o uređenju obale

prerane institucionalizacije i poboljšanje kvalitete života ukupno 60 krajnjih korisnika s područja naše općine – osoba u starijoj životnoj dobi, osoba u nepovoljnem položaju ili osoba s invaliditetom, pružajući im potporu u svakodnevnom životu. Financiranje će se provoditi preko udruge *Agape*, a prijavljena vrijednost projekta za 15 žena s područja naše općine iznosi oko 1.700.000 kuna. Nadamo se da ćemo ovim projektom poboljšati uvjete i kvalitetu života starijih i nemoćnih osoba, te unaprijediti položaj žena na tržištu rada, ublažiti posljedice njihove nezaposlenosti te im osigurati osjećaj veće vrijednosti.

Niste zaboravili ni potrebite, a posebno one koji imaju određena socijalna prava?

– Naša je općina po mnogočemu jedinstvena, pa tako i po socijalnoj osjetljivosti. Svaki problem ili teškoća naših mještana naša je zajednička briga. Svake godine nastojimo unaprijediti socijalni program, a naša su postignuća u prvoj polovini ove godine:

Subvencije knjiga za srednju školu (u proračunu je osigurano 460.000 kuna) i besplatne knjige za osnovnu školu (u proračunu je

osigurano 370.000 kuna). Dajemo izdašne poklone novorođenoj djeci u Podstrani (do lipnja ove godine izdvojeno je 76.500 kuna), a posebno nas veseli činjenica da je ta stavka u proračunu svake godine sve veća.

Također sufinanciramo šest vrtića. Do lipnja ove godine izdvojeno je 1.365.300 plus 100 kuna za svaku dijete za božićni poklon. Sufinanciramo asistente u vrtićima i u osnovnoj školi, za koje smo ove godine izdvojili 188.000 kuna, a u suradnji s udrugom *Agape* prijavili smo projekt zapošljavanja žena u lokalnoj zajednici *Zaželi*.

Sufinanciramo prijevoz srednjoškolcima kako bi imali besplatne pokazne karte, kao i osnovnoškolcima koji putuju na neke aktivnosti izvan Podstrane, a studentima 50 posto iznosa (do lipnja ove godine izdvojeno je 236.807 kuna). Stipendiramo 110 studenata (do lipnja ove godine izdvojeno je 248.600 kuna).

I umirovljenicima i osobama s invaliditetom osiguravamo besplatne pokazne karte (do lipnja ove godine izdvojeno je 51.352 kune), sufinanciramo udruge (do lipnja ove godine izdvojeno je 222.400 kuna) te sufinanciramo sportske udruge (do lipnja ove godine izdvojeno je 290.000 kuna).

Najugroženijim mještanima damo jednokratne pomoći (do lipnja ove godine izdvojeno je 97.596 kuna), kao i invalidima i djeci s posebnim potrebama. Za Božić i Dan općine dijelimo i poklon-pakete s hranom najpotrebitijima.

Kako smo i najavili protekle godine, realizirali smo još jedan projekt adaptacije stana za jednu obitelj nastanjenu u bivšim barakama *Lavčevića*.

Što biste još poručili našim mještanima za kraj ovog razgovora?

– Ovim putem želim zahvaliti svim našim sumještanima koji su kroz stoljeća naše povijesti stvarali i gradili našu Podstranu, dajući joj identitet, šarm i ono nešto posebno, neuhvatljivo, a ipak naše i tako blisko – duh koji Podstranu čini onakvom kakva jest – općina ljepote, kulture, tolerancije i ljudske topline, općina u kojoj je ugodno živjeti i kojoj se, ma gdje bili, uvijek vraćamo.

U tom duhu svim mještanima od srca upućujem najiskrenije čestitke u povodu Dana općine i blagdana svetog Ante, i želim da nastavimo, zajedničkim snagama, graditi Podstranu s optimizmom, vjerom i nadom u još bolje sutra.

PITAMO NAČELNIKA

Poštovani načelnice, građani Podstrane ostali su zatečeni kad su dobili nove račune iz Općine. Naime, pristojba za komunalnu naknadu, ovisno o kategoriji, uvećana je za 100 posto, a u nekim slučajevima i do 500 posto, što je zaprepastilo mještane, ionako izmucene visokim životnim troškovima. Dodatni je razlog za nezadovoljstvo poskupljenje kubika vode za 25 posto, odnosno s 12 na 15 kuna, kao i povećanje prireza za 25 posto, odnosno s 8 na 10 posto.

Prvi mandat započeli ste smanjivanjem komunalnog doprinosa za 60 posto, te komunalne naknade za 50 posto. Dapače, mandat ste u prvom redu i osvojili programom smanjivanja davanja građana. Tada ste, u članku u *Slobodnoj Dalmaciji* pod nazivom *Baldasar kreše plaće, a Bartulović komunalnu naknadu*, koji je napisao Saša Ljubičić, govorili:

„Ako ljudima smanjimo davanja, pružit ćemo im nadu da će sutra

biti bolje i da će ovo sve skupa već jednom proći. Smanjenjem komunalnih doprinosa možda ćemo spasiti neke poduzetnike u Podstrani koji vrijedno žive od svoga rada, njihove radnike i obitelji, da bi opstali danas kad se radna mjesta preko noći gase, a sve više ljudi kuca na vrata Općine moleći za bilo kakav posao.

Ako ovim smanjenjem spasimo jedno radno mjesto, dobro smo napravili, jer nema smisla poduzeća i građane zatući davanjima jer ti u konačnici nitko više ništa neće moći plaćati, pa će i Općina ostati bez prihoda”, objašnjava Bartulović svoj politički program za Općinu Podstrana. Nadalje, Bartulović u obrázloženju svojeg političkog programa veli: ‘Ako takvim ljudima smanjiš davanja za pedesetak kuna mjesечно, dao si im nadu, mrvicu optimizma, a to je ono što nam svima danas nedostaje.’ Podstrana je izrazito mlada općina ako gledamo prosječnu životnu dob stanovnika, ali ti se mlađi nisu u mogućnosti zaposliti i jednostavno su na teret svojim obiteljima. Njima treba dati šansu, jer povećavanjem davanja građanima samo ih dodatno iscrpljujemo, a Op-

ćina Podstrana treba im biti majka, a ne mačeha u vrijeme kada nam je svima teško.”

(<https://www.slobodnadalmacija.hr/dalmacija/split-zupanija/clanak/id/208562/baldasar-krese-place-a-bartulovic-komunalnu-naknadu>)

I onda na početku drugog mandata šok. Poskupljenja samo naviru: prirez 25 posto, komunalna naknada od 100 do 500 posto, voda 25 posto.

Što se dogodilo? Čime opravdavate tolika poskupljenja? Je li se standard života građana popravio ili će se tek popraviti poskupljenjima koja se nisu spominjala u programu za drugi mandat?

A nisu ni u trendu Vlade koja se hvali rezultatima:

<https://www.index.hr/vijesti/clanak/smanjili-porez-prihodi-narasci-za-milijardu-kuna-da-to-je-ite-kako-moguce/1046882.aspx>.

Poštovani načelnice, mislimo da naši čitatelji i građani koji su vas izabrali da upravljate prihodima svih nas zaslužuju odgovor.

Uredništvo
Podstranske revije

Načelnikov odgovor

Ja sam održao svoje predizbornu obećanje. U tom trenutku doživio sam niz prozivki i političkih prepucavanja kako se radi o čistom populizmu bez sagledavanja posljedica na prihod Općine Podstrana, a sve s ciljem kako bih postao načelnik. Međutim, to nije istina. Trebalo je tada, a isto tako i sada, imati sluha za naše građane te gledati isključivo zajednički interes, a to je budući razvoj našeg mjesto. U tom trenutku građani su bili opterećeni davanjima za ozakonjenje nezakonito izgrađenih zgrada do te mjere da bi vrlo vjerojatno jako malo njih finansijski moglo zatvoriti cijelu priču oko legalizacije. Ta pomoć koju sam najavio u predizbornoj kampanji odnosi-

la se na komunalnu naknadu i komunalni doprinos. Danas, kada je legalizacija pri samom završetku, našim stanovnicima otvorila se mogućnost (što je najveći dio njih i realizirao) da se legalno bave turizmom, koji je zasigurno najjača gospodarska djelatnost na ovom prostoru. To je stvorilo osnovu za realizaciju značajnih prihoda našim stanovnicima, ali istovremeno i našu obvezu da pratimo njihove potrebe i zahtjeve kako bismo osigurali princip djelovanja po načelima održivog razvoja u toj inače vrlo osjetljivoj gospodarskoj grani. Kao i tada kad smo prozivani za populizam i kada mnogi to nisu razumjeli, sagledali smo i ovaj put cijelu situaciju isključivo u interesu

naših građana. Pomoglo se kad je to bilo najpotrebni, ipak je to smanjenje trajalo cijele četiri godine. Uzgred rečeno, komunalni doprinos za ozakonjenje zgrada i dalje je ostao nepromijenjen, a današnja komunalna naknada u odnosu na slične grada dove i općine svakako i dalje spada među niže, unatoč realizaciji naših mnogobrojnih projekata i našim nastojanjima za trajnim i kvalitetnim obavljanjem komunalnih djelatnosti.

Danas, kada se Podstrana nalazi u tranziciji iz općine u mali grad, procvat turizma, s ovolikim trendom rasta iz godine u godinu, iziskuje i nužnost unaprijeđenja komunalnih djelatnosti koje se financiraju iz komunalne naknade, poput održavanja javnih površina, nerazvrstanih cesta, bez kojih bi u prostoru zasigurno nastao kaos, izgradnje javne rasyje-

te, održavanja čistoće, poboljšanja javnog prijevoza i još mnogo toga.

Govoreći o povećanju prireza s 8 na 10 posto, što na godišnjoj razini predstavlja povećanje prihoda za 400.000 kuna, našim se građanima povećava davanje s aspekta socijalnih i društvenih djelatnosti, a nastavak je kontinuiranih povećanja u proteklih pet godina. Taj iznos obuhvaća sufinanciranje dječjih vrtića, zajednice udruga, pomoći roditeljima, stipendije i školarine, subvencije prijevoza za dake, studente i umirovljenike te za osobe sa smanjenom pokretljivošću, opskrbu vode u Gornjoj Podstrani, razne jednokratne pomoći te osiguravanje asistenata za djecu s posebnim potrebama. Ta

davanja, koja su opet rezultat našeg pristupa da identificiramo skupinu građana kojima je ta pomoć u ovom trenutku najpotrebnija, povećala su se s 5,05 milijuna kuna u 2013. na 8,36 milijuna kuna u 2017. godini.

Što se tiče povećanja cijene vode od 1. travnja 2018., naknada za razvoj koja se naplaćuje po kubično-metru isporučene vode povećana je s dosadašnjih 2 kune na 3,5 kuna, a Općina Podstrana je time, odnosno uvođenjem naknade za realizaciju Eko projekta, pristupila u Eko projekt kroz koji će se na području Podstrane realizirati projekti vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda u vrijednosti od 55 milijuna kuna. Projektom je

predviđena izgradnja novog kanalizacijskog kolektora od HC-a *Lav* do potoka Bilaja, te rekonstrukcija postojećih crpnih stanica na području cijele općine (CS Bilaja i CS Strožanac). Dakle, ovim projektom konačno i Gornja Podstrana dobiva funkcionalni vodoopskrbni i kanalizacijski sustav.

Ovim povećanjem cijene vode u našoj općini prikupit ćemo sredstva u iznosu od oko 10 milijuna kuna i time realizirati projekt višestruke vrijednosti (55 milijuna kuna) koji ne bismo mogli samostalno realizirati još dugi niz godina.

Mladen Bartulović

SVEČANA SJEDNICA OPĆINE PODSTRANA

Dobitnici općinskih nagrada za 2018. s općinskim i županijskim vodstvom

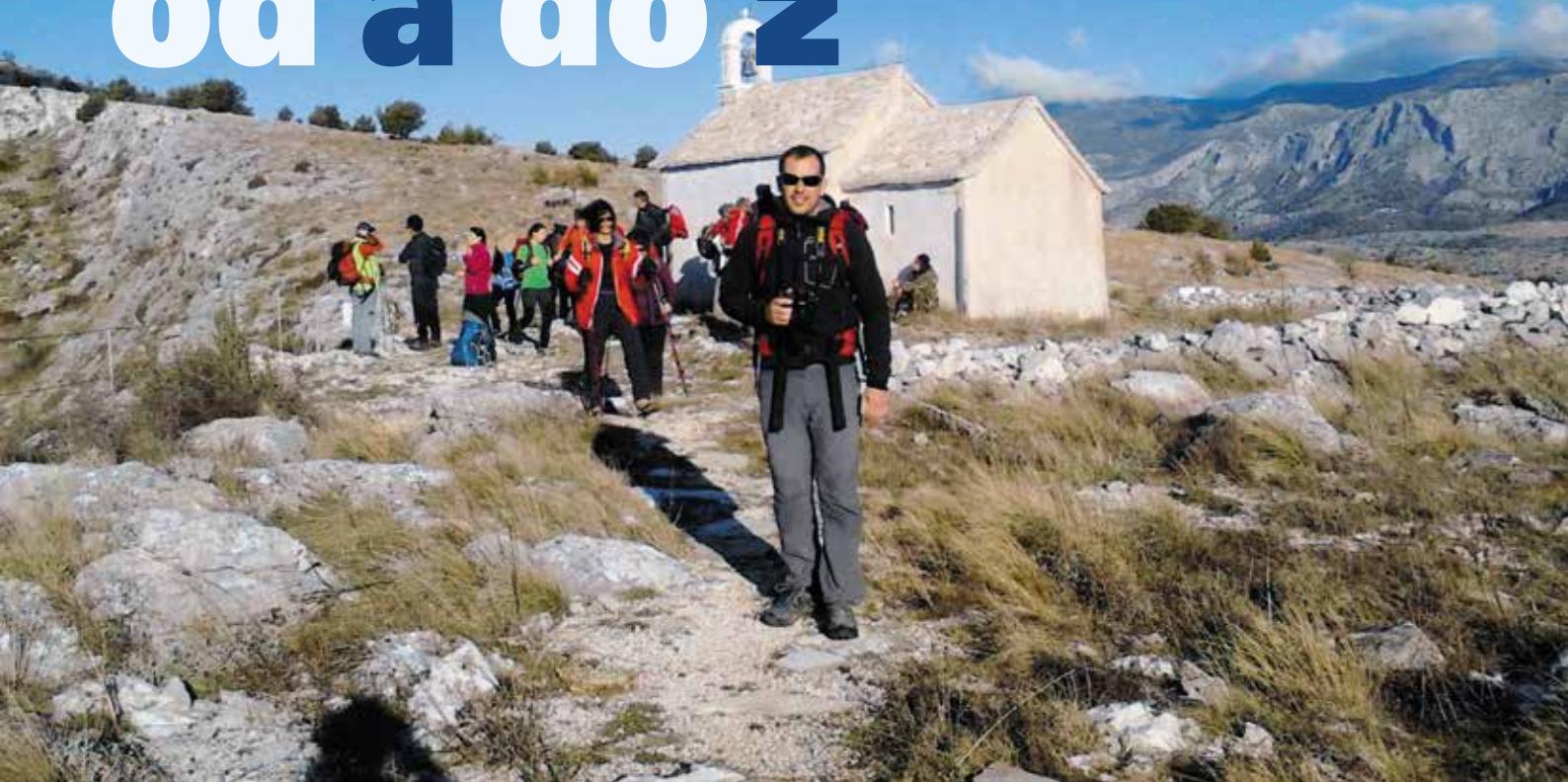
Svake godine u povodu Dana općine i blagdana sv. Ante, našeg nebeskog zaštitnika, održava se svečana sjednica Općine Podstrana. Ove je godine održana nešto ranije, 4. lipnja, u dvorani hotela *Lav*. Pozdravne riječi uputili su predsjednik Općinskog vijeća Jugoslav Bagatin i župan Blaženko Boban, a načelnik Mladen Bartulović

je u poduzećem obraćanju naveo sve ono što je općinska uprava ostvarila u prošloj godini, te je iznio planove za iduću i nekoliko sljedećih godina.

Po ustaljenom protokolu, na ovoj svečanosti uručene su i nagrade najzaslužnijim stanovnicima naše općine. Nagrada za životno djelo dodijeljena je profesorici Mariji Musić, osobna nagrada Vladi Vlašiću, a

skupna muškoj klapi *Praska*. Uz općinske nagrade, dodijeljene su i zahvalnice, i to Hrvatskoj vatrogasnoj zajednici, Planinarskom društvu *Perun*, obitelji Cindro, profesoru Enesu Buljanu, Dori Goreti i Bruni Bakoti, te Zboru mlađih župe Gospe u Siti. Svima nagrađenima Ogranak Matice hrvatske u Podstrani upućuje iskrene čestitke.

Podstrana od a do ž

Piše: Zdravka ŠVENDA

Općina Podstrana doživje-
la je, poput mnogih drugih
hrvatskih destinacija, pravi turistički bum. Bez obzira na to
kako je do njega došlo i čemu za
njega treba zahvaliti, mi u Turističkoj
zajednici znamo da smo na taj
bum dužni odgovoriti. To je neodgo-
div poziv da naš podstranski prostor
prikladnije uredimo i da sve ono što
našu destinaciju čini specifičnom i
jedinstvenom prezentiramo na su-
vremen, adekvatan i privlačan na-
čin: da to učinimo dostupnim, zani-
mljivim, pristupačnim, shvatljivim i
upečatljivim (pamtljivim).

Već iz prvog pogleda na „osobnu
iskaznicu“ općine Podstrana vidi se
da taj zadatak nije nimalo jednostavan.
Nama je, pak, podjednako bio
izazov i zadovoljstvo. To je, narav-
no, lako reći sada kad se jasno vide
obrisi svega toga što smo odredili

ostvariti, a što se već sad pokazuje
kao projekt koji se, pokaže li se po-
treba za tim, lako može nadograđi-
vati.

Na ruku nam je išlo bogatstvo
našega prirodnog i kulturno-povi-
jesnog naslijeda. Oba su golemi tu-
ristički kapital i nije nam teško pri-
znati da su sve do sada bili manje-
više stihijski prezentirani i korišteni.
Iako su, i to se mora priznati, i tako
oduševljavali svoje posjetitelje, koji
su iz godine u godinu bili sve brojni-
ji i sve profilirani.

Kao malo koja obalna hrvatska
destinacija, Podstrana osim morskih
plaža ima i rijeku i planinu, a kao
gotovo ni jedna hrvatska obalna de-
stinacija, ima dvije povijesne („kul-
turističke“) megazvijezde: jednu iz
kasnoantičkog razdoblja i jednu iz
prvih stoljeća hrvatske prisutnosti – to su rimski Artorius, tj. kralj Art-
ur, i pretkršćanski (mitski) hrvatski
bog Perun. Artur je vezan uz obalni
arheološki lokalitet u Sv. Martinu,

s kasnoantičkom i ranohrvatskom
povijesnom ostavštinom, a Perun
je lociran na vrhovima brdskoga
masiva iznad Strožanca, zapadnoga
podstranskog naselja uz rijeku Žr-
novnicu. Artur i Perun su poput dva
pola bogate podstranske kulturno-
turističke ponude. Uz to, a s obzirom
na poziciju lokaliteta, te dvije pod-
stranske megazvijezde kontrastno
spajaju obalnu, dakle najnižu, crtu
našega prostora i njegovu najvišu
točku koju čini stjenoviti vrh pod-
stranskog brda Peruna. Rijeka Žr-
novnica ovoj osovini „more – gorski
vrh“ dodaje treću stranu, kompletirajući
njome podstransku ponudu podjednako u prirodnom i u kulturnom
smislu: osebujna riječna vege-
tacija, ihtiofauna (ribe) i ornitofauna
(ptice), sportsko-rekreativni sadržaji
u vodi i na riječnoj obali, te nekoliko
točaka iz kulturno-povijesne riznice
poput Zmijskog kamena, još jedne
kulturno-povijesne znamenitosti iz
hrvatskog pretkršćanskog razdoblja.

Poljička podstranska baština nema tako istaknuto pojedinačnu megazvjezdu, nego u cjelini pokriva sve starije podstranske povijesne slojeve (ilirski, antički i hrvatski pretkršćanski, tj. praslavenski). Njegozini su markeri srednjovjekovne kamene crkvice na brdskim vrhovima i obroncima, građene u rustikalnom stilu, te doradjenja sakralna zdanja na pristupačnijim mjestima. Zaštitniku Poljičke kneževine, svetome Jurju, u Podstrani su posvećene dvije brdske crkvice.

Sve su ove točke i lokaliteti u cjelini dostupni svima, i djeci i starijim osobama (osim, možda, planinskih vrhova starijim osobama koje nemaju baš nikakva planinarskog iskustva). Do svih njih može se pješačiti, trčati, penjati i voziti bicikl.

Prilikom osmišljavanja tematskih staza nastojali smo naći optimalno rješenje za maksimalne zahtjeve: prikazati što više na najdojmljiviji i najpristupačniji način.

Projekt tematskih staza nazvali smo *Podstrana od A do Ž*, iskoristivši zgodnu činjenicu da je jedna od glavnih podstranskih atrakcija Artovije, a druga da je rijeka Žrnovnica duž koje se može osmislati kompleksna poučna staza.

Tematske staze koje ovaj projekt predviđa uključuju sve važne podstranske lokalitete i znamenitosti, prirodne i kulturno-povijesne.

A Staza kralja Artura

Riječ je o podstranskoj lungomare, uzobalnoj šetnici koja se prostire cijelom dužinom podstranske obale (6 km), ali je u projektu tematski obilježen samo njezin sjeverozapadni dio – od ušća Žrnovnice u stobrečko-strožanačkoj uvali do naselja Sv. Martin. Na tome potезу, inače tek nešto manje dugom – pet kilometara, posjetitelj uranja u autentični podstranski ribarsko-turistički milje. Strožanačka lučica, plaže, uključujući hotelske, i dva zaštićena kulturno-povijesna objekta: ljetnikovac Cindro, koji se nalazi u Strožancu, na početku staze, i arheološki lokalitet s crkvom sv. Martina, koji je ciljna točka ove tematske staze. (šetnja, bicikl, jogging)

B Staza podstranskih zaštitnika

Kružna lagana planinarska staza počinje u Gornjoj Podstrani te spaja dvije stare seoske crkvice posvećene poljičkome zaštitniku svetom Jurju. Prva se crkva nalazi na Vršini, neposredno iznad sela, u opsegu prapovijesne gradine unutar koje je vidljivo desetak grobova. Do druge crkve sv. Jurja, koja se nalazi na vrhu Perunsko, vodi planinarska staza duga četiri kilometra. Staza manje-više prati gorski greben dotičući najviši podstranski vrh Križ (533 m) te podnožje prapovijesne gradine Obloženice. Gotovo cijelom dužinom sa staze se pruža spektakularan panoramski pogled. Crkva sv. Jure na Perunskom stoji na obodu prapovijesnog nasipa, na mjestu koje je nedavno prepoznato kao jedno od ponajbolje očuvanih praslavenskih svetišta posvećenih bogu Perunu u Hrvatskoj te je od nacionalne važnosti. (šetnja, trekking, mountain bike)

C Staza Perunu u pohode

Kružna, tj. povratna staza atraktivna je, živopisna, strma i nešto zahtjevnija od prethodne. Duga je 2,5 kilometara (u jednom smjeru). Počinje u Strožancu, kod župne crkve Gospe u Siti, smještene na arheološkom i pretkršćanskom sakralnom lokalitetu. Arheološka su istraživanja u tijeku, a prezentacija nađenoga materijala tek se treba postaviti. Ime lokaliteta povezuje se s prasla-

venskom boginjom Mokoš koja je, kao opsesivna pletilja, koristila tada abundantnu biljku situ. Crkvu posvećenu Djevici Mariji podigli su na tome mjestu u 12. st. benediktinci opatije sv. Stjepana pod borovima. Strma planinarska staza odatle vodi direktno na vrh Perunsko i crkvu sv. Jure na njemu, a odatle se pruža izvrstan panoramski pogled na podstransku obalu i na žrnovničkomosorski prostor. (trekking, planiranje)

Ž Staza Žrnovnica

Lijeva obala rijeke od ušća do Pete Peruna nalazi se na podstranskom teritoriju. Prati je dobro posjećena pošljunčana šetnica, duga dva kilometra. Iako je u taj prostor odavno intervenirano, može se reći da je izvorna vegetacija riječne obale razmjerno dobro očuvana te su tako i (barem dijelom) očuvana staništa ptica koje koriste ovaj prostor za stanovanje, gniježđenje ili kao postaju tijekom seobenih letova. Staza je idealna za šetnju i rekreaciju tijekom cijele godine, dakle i tijekom sparnih ljetnih dana, jer je najvećim dijelom u sjeni riječne obalne vegetacije. Uređuje se kao poučna staza, s prezentacijom prirodne baštine: flore, riblje i ptičje faune, te s opisom kulturno-povijesne znamenitosti Zmijskog kamena, koji se nalazi uz prometnicu, 50 metara udaljen od šetnice. (šetnja, bicikl, jogging)

KAD „PERUNOVCI“ SLAVE MINULI RAD

Piše: Petar ČORIĆ

Kako spektakularno otvoriti feratu, a da to ne bude ni Hollywood ni Bollywood? Jednostavno, malo mašte, nešto vrijeđnih ljudi, puuuno rada i još više dobre volje. Upravo sastojaka kojima PD xPerun obiluje. I upravo su oni, odnosno mi, otvorili feratu Via Perunika.

Općenito dvije godine poslije nastanka ideje, a tek koji mjesec nakon početka radova, naša ljudka i vesela ferata Via Perunika svečano je otvorena. Da objasnimo na početku: ferata je sajlama, klinovima i stepenicama olakšan i osiguran put kroz stijenu ili opasnu padinu. Ako ste tu sliku upravo zamislili u glavi, bit će vam jasno što ovaj naš projekt znači za naše brdo Perun. I za sve nas, kako za planinarsko društvo, tako i za širu zajednicu.

Pa kad ste već zamislili, obratite pažnju na pogled. Od Biokova i, uz malo sreće, Pelješca i Korčule, preko Visa, Brača, Šolte sve do Trogira. A Split na dlanu. Vide se i gužve na raskrižjima i oko šoping-centara, pa čovjeku postane još milije što je gore.

Zadržite tu sliku još malo pa obratite pažnju na tu sajlu koju držite, na klinove kojima je pričvršćena u stijenu. Netko ju je donio tu, pričvrstio, trasirao put. Eto, zbog toga je spektakl. Zasluzeni. Jer sajla je samo dio posla koji je trebalo odraditi. A odradili su ga dečki iz Iris Adventure Team i Planinarskog društva Perun, odnosno mi. Znam da se zahvale uvijek stavljaju na kraju teksta, no to uglavnom nitko pošteno ni ne pročita pa sam stoga odlučio zahvale sponzorima ugurati u tekst. Jer, ruku na srce, zaslужili su.

Počelo je kako i dolikuje. Mirno i dostojanstveno. S misom na Perunskome. Držeći se drevne tradicije, u crkvici sv. Jure održana je sveta misa i blagoslov polja. Za zaštitu usjeva i plodova od grmljavine i tuče, bole-

sti i nametnika, za kišu kad zatreba i sunca koliko treba. S blagoslovom im bilo.

Prvi gosti i planinari počeli su pristizati već od ranog jutra, nerijetki da bi iskoristili priliku sudjelovati na misi. A neki su jutro na Perunu i dočekali. Naime, u sklopu večeri Disko pod zvjezdama, koja se održala večer prije, nastao je mali šator-grad. Zahvaljujemo organizatoru Kaos Labu, bez njih bi naš koncert bio unplugged, odnosno akustičan. A pravim riječima – neslan.

Dok su se gosti raštrkali po padinama i hladovima Peruna, a grupe pustolova verale se uz feratu, postavljena je naša foto-izložba na otvorenome. Vjerujemo da smo u dvadesetak fotografija uspjeli prikazati duh društva i pozitivnu energiju koju sa sobom nosimo. Jer, za razliku od prijašnjih godina, ovaj smo se put odlučili da kriterij bude emotivna, a ne umjetnička vrijednost fotografije. Uostalom, kako smo i pokazali, emocija itekako može biti umjetnost. Iako treći, ovaj je postav dobio najveće odobravanje i imao je najveću posjećenost dosad. Hvala foto-studiju Adria na svesrdnoj pomoći.

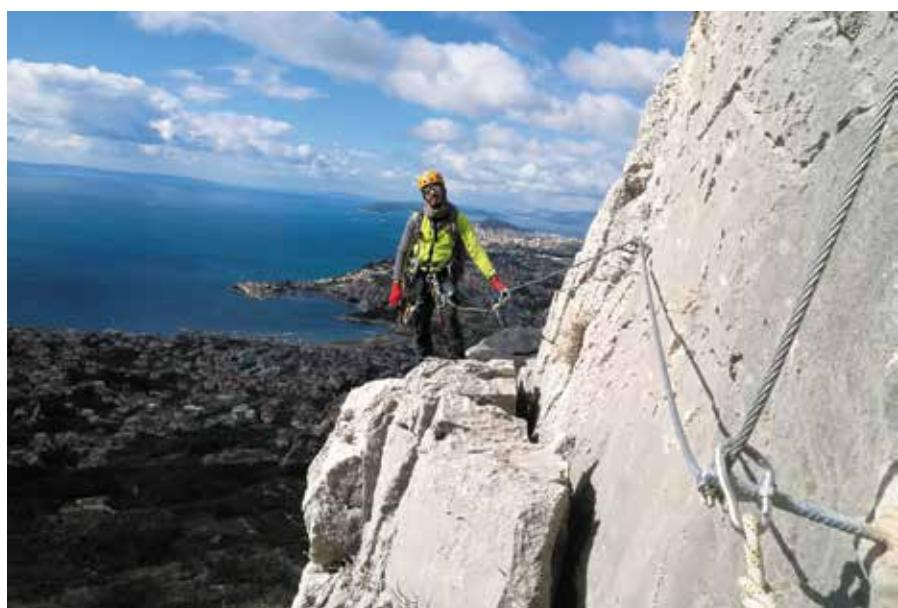
Dio ekipe u Hrastovini ostao je razočaran jer su zbog tehničkih okol-

nosti odgođene karaoke. Ispričavamo se, uz obećanje da će biti održane na prvom sljedećem okupljanju.

S prvim mrakom zapalila se vatra. Što zbog ugodaja, a što i zbog međuirne gradela i odojka. S prvim mrakom uključila su se i pojačala. Koncert Rock'n'Roll pod zvjezdama počeo je svemirskim vokalom Eleaine, pjevačicom i gitaristicom dua 008. Odmah nakon njih, sa svojim dinarskim rockom izšli su dečki iz benda Eto, savršeno se uklopivši u atmosferu stijene nadvijene nad šumu.

U pola nastupa sljedećeg sastava Robert Deniro, momaka koji sviraju obrade za svoj, a itekako i naš guš, počela je bakljada. Petnaestak članova i simpatizera PD Perun povješalo se duž ferate bengalke i istodobno ih zapalilo. Vatrena rijeka potekla je niz stijenu, nebo je postalo crveno, a bend je u šumi izvodio Purple Haze. Neopisiv trenutak, stoga ga i neću opisivati. Nema smisla, trebalo je vidjeti, trebalo je doživjeti.

Silaskom „bakljaša“ sa stijene oduševljenje i strasti su se malo smirile, no samo za kratko, jer na pozornicu izlaze legende splitskog nezavisnog rocka – Ekskurzija Poljoprivredne škole. Svojim genijalnim tekstovima, britkim, a duhovitim, s usnom harmonikom koja ih približava bluesu, rasplesali su sve što se rasplesati dalo. Kao počast „perunovcima“ Ekskurzija je premijerno izvela najnoviju pjesmu kojoj, iz meni znanih razloga, ne želim navesti ime.

Uostalom, tko je bio, taj zna. Hvala svim grupama na pomoći, savjetima i susretljivosti. Jer nije lako u današnjim vremenima naći ljude koji svi raju besplatno, samo za gušt, publiku i pivo.

Poslije koncerta izvodači i posjetitelji okupili su se oko vatre pa su s pjesmom i svirkom dočekali zoru. Koja je nekima svanula jako rano, jer u devet ujutro na poprištu nije bilo nikakvog smeća, nikakvog traga da se tu prije samo koji sat odvijala proslava. Vrijedne ruke „perunovaca“...

Ubrzo su počeli pristizati i prvi posjetitelji, otvorio se šank, privukavši umalo jednako pažnje kao i foto-izložba samo nekoliko koraka dalje. Jer, piće su posluživala dva člana, a kustose su glumili gotovo svi. Stigli su i mediji, uzvanici, u jedanaest sati zakazano je službeno i svečano otvaranje, na ulazu u feratu okupilo se nestrpljivo mnoštvo. Potpredsjednik je održao izuzetno kratak govor (na čemu mu ovom prilikom zahvaljujem), s info-ploče skinuta je zastava PD-a *Perun* i predana djevojčici Tamari. Čisto da se zna kome smo feratu napravili. Mladima, onima koji dolaze poslije nas. Neka se na vrijeme nauče cijeniti raj koji nam je dan na čuvanje. Tek onda dolaze posjetitelji, planinari, avanturisti i turisti, namjerinci i slučajnici...

Prva službena i vođena skupina krenula je u prvo službeno penjanje feratom čim se potpredsjednik sa zastavom sklonio s puta. Šaroliko

društvo, djevojke i mame, planinari, djeca, opasani sigurnosnim pojasevima, okrunjeni kacigama, veselo su nam mahali uspinjući se sve više i više. Uz sivu stijenu, prema plavom nebu. Možda bi sad bio pravi trenutak da zahvalim i ključnim elementima, Općini Podstrana i Turističkoj zajednici Podstrane, bez njihove podrške i razumijevanja ne bi bilo ni putokaza, ni info-ploča, ni Via Perunike... Samo očišćena Hrastovina i poneka probijena staza.

Ubrzo je poslužen i naš čuveni fažol, jedan od najboljih među članicama Hrvatskog planinarskog Saveza, po njemu su nas prvo prepoznali. I zapamtili. Grupe su se izmjenjivale na Via Perunici, planinari su dolazili, odlazili, zahvaljivali na izvrsnoj organizaciji, savršenom okruženju i uloženom trudu. Hvala njima na posjetu, uz poruku „dođite nam opet!“. Hvala redom: HGSS-u Split, oni su se brinuli za sigurnost i „nedaj Bože“, HPD-u *Hum*, HPK-u *Sv. Mihovil*, BK-u *Timun*, udruzi Žrvanj iz Žrnovnice, PK-u *Teton* iz Šibenika, Sv. Jure – Solin, HPD-u *Malačka* – Kaštela, SAK-u *Ekstrem* – Makarska, HPD-u *Mosor*, PK-u *Split*, PU-u *Dinaridi*, PD-u *Daždevnjak*, PK-u *Gojzerice* – svi odreda iz Splita... Dalje se ne mogu sjetiti pa se ispričavam svima koje sam eventualno zaboravio. Uostalom, kao da je lako pamtititi takvo mnoštvo...

U sumrak se šaroliko veselo društvo počelo osipati, nivo fažola u ko-

FERATA PERUNIKA

Podstrana je 21. travnja ove godine službenom popisu svojih planinarsko-avanturičkih poslastica dodala još jednu. Riječ je o klinčanome putu, među planinarama zvanom *via ferrata* ili samo ferata, koji su članovi Planinarskog društva *Perunte Iris Adventures* tima, u suradnji s Općinom Podstrana i Turističkom zajednicom Podstrane, osmislili, trasirali i izgradili na atraktivnoj južnoj stijeni Peruna. Ferata je nazvana Perunika.

U stijenu koja je do sada bila dostupna samo penjačima ugrađeni su klinovi, hvatišta, čelični kabeli i ljestve, čime je uspon, uz obveznu adekvatnu opremu, postao dostupan i onim zaljubljenicima u planine koji nisu pravi penjači. Ova *via ferrata* duga je 280 metara, a premošćuje visinsku razliku od 135 metara. Započinje u hrastovoj šumi podno stijene Velikog Peruna, na 308 metara nadmorske visine, a završava na grebenu, na 443 metra n/v.

Poseban dodatak ovoj stijenskoj avanturi je izvrstan pogled na sav prekrasan okolini prostor Peruna, Podstrane i Splita. Perunova Perunika spada u srednje teške ferate i na ljestvici UIAA-e nosi oznaku PD.

Sretno se popeli!

Zdravka Švenda

tliču drastično je opao, upalila se vatra, a „perunovci“ su, u suradnji s prijateljima, počeli sa zadnjom fazom proslave – čišćenjem. Detalji nisu bitni, bitno je da je naša Hrastovina ponedjeljak jutro dočekala kao da se tu ništa nije događalo; sve smeće bilo je pokupljeno i sneseno, stolovi, posuđe, ambalaže svih vrsta isto, ničega na livadi ni u šumi nije bilo. Tek po koja zaboravljena šparoga i zbnjeni zelembać. Do sljedećeg viđenja na našoj i vašoj ferati Via Perunika.

DVD PODSTRANA

Prošle godine Podstranu su poharala dva velika požara.

Premda se činilo da će posljedice biti katastrofalne, na kraju je opet sve dobro završilo. Uz pomoć mještana, dragovoljaca i vatrogasnaca iz cijele Hrvatske, ogroman teret podnijeli su i naši vatrogasci. Razgovarali smo za naše novine sa zapovjednikom DVD-a Podstrana Nikolom Bakotom.

Vaš komentar na prošlu sezonu?

– Ne sjećam se da smo imali goru godinu od prošle. Bila su dva velika požara u Podstrani, ali ona nije izgorjela zbog njih. Došla su dva požara, jedan iz Žrnovnice, drugi iz Jesenica. Taj drugi požar iz Jesenica prekinuli smo u lancu od magistrale do vrha brda i zaustavili ga upravo

Piše: Zoran JURIŠIĆ

onako kako se to radi, po zanatu. Osim požara, imali smo još oko 300 intervencija tijekom godine. Odvezli smo 850 cisterni u Gornju Podstranu tijekom sezone, od toga 170 u crpnu stanicu Mura, tako da je prošla sezona bila ubitačna. Ne ponovila se.

I Općina je vidjela da se ne smije čekati nešto slično, pa je krenula u sanaciju požarnih putova i obnavljanja vozog parka?

– Imali smo tzv. vatrogasni put, ustvari stari seoski put iz Gornje Podstrane za Split, na mjestima širok 2,5 metra, koji je doslovce neprohodan za vozila. Njime nije moglo proći ni jedno vozilo osim džipa s 300 litara vode. Općina Podstrana proširila je taj put i za ovu sezonu osposobili smo *pickup* vozilo za brzu intervenciju, odnosno ugradili smo na njega visokotlačnu pumpu s 500 litara vode kako bismo mogli

Dopremanje vode u Gornju Podstranu

Novo vatrogasno vozilo

njim doći na požarište u nekoliko minuta s nekoliko ljudi, a ako je potrebno, došli bi za njim i ostali. To je za ovu sezonu. Uz to, potpisani je ugovor za novo vozilo u vrijednosti od milijun i 400 tisuća kuna i ono bi trebalo stići za devet mjeseci. To je usko vozilo koje može proći kroz svaku ulicu. Njim ćemo moći doći u svaki dio Podstrane i našeg brda, jer naše vozilo s takvom namjenom starije je od 30 godina i nije više za upotrebu.

Što je s izgradnjom društvenog doma i dobivanja sredstava iz EU fondova?

– Pripremili smo svu dokumentaciju i pokušali dobiti sredstva od EU fondova, no po nekim informacijama nismo prošli. Ipak, općinske službe i dalje prate nove natječaje, ako bude prilike, javit ćemo se i tražiti nova sredstva. Uglavnom, neće nam odustati.

Što očekujete za ovu sezonu i što savjetujete našim mještanima?

– Mještani bi se trebali pridržavati samo postojećih propisa. Dakle, nema paljenja vatre na otvorenom prostoru od 1. svibnja do 1. listopada. Kazne iznose do 15.000 kuna, no one neće ublažiti štetu ako se pojavi požar. A on može nastati od neugrašene žeravice do ispaljenih raketa koje padnu u šumu.

Dio šume je izgorio. Hoće li se izgorjela stabla posjeći i posaditi novo drveće, manje opasno za požar od bora?

– Općina Podstrana u svojem programu daje mještanima mogućnost krčenja i pretvaranja šumskog u poljoprivredno područje. No, ne smije se dirati u privatne parcele. Osim toga, tu su i Hrvatske šume, koje doslovce svojataju svako stablo. Recimo, u Žrnovnici su ljudi posjekli izgorjela stabla, a Hrvatske šume su im poslale kazne jer su dirali njihova nagorjela stabla. A oni ne rade ništa.

Moram naglasiti i preventivne akcije za školsku djecu na kojima ste ih upoznali o opasnostima vatre.

– U suradnji s ravnateljicom, održali smo jednu pokaznu vježbu baš za najmlade, od prvog do četvrtog razreda. Pokazali smo im što učiniti i kako se zaštititi u slučaju požara u kući. Tiskali smo i prigodne majice s pozivnim brojem vatrogasaca i poklonili im ih.

Hvala na razgovoru i želimo vam što manje intervencija ove sezone.

– Hvala vama na razgovoru, uz jednu nadopunu. Mještani Podstrane moraju znati da mi ovdje dežuramo 24 sata na dan i da se uvijek mogu obratiti za pomoć. Slobodno mogu nazvati broj 193 vatrogasne službe ili broj vatrogasaca u Podstrani 330-422. DVD Podstrana spremam je svakom trenutku u nekoliko minuta stići na intervenciju.

ŠTO JE POLJICIMA „KOSTANJSKA LJUT“ i što nam je s njom činiti?

Naglo probuđeni stanovnici dijela Srednjih i Gornjih Poljica ovih dana u čudu svjedoče izgradnji vjetroparka Kom-Orjak-Greda s pet vjetroagregata jedinične snage 2 MW na obroncima Mosora, ponad Seoca, u neposrednoj blizini prometnog čvora Blato n/C. Tako će ubuduće i svi posjetitelji Poljica nakon silaska s autoceste A1 svjedočiti posljedicama naše „pospanosti“, napose godine 2005., kad smo propustili priliku poslužiti se institutom javne rasprave i utjecati na izgradnju ovog energetskog objekta koji izgledom narušava ljepotu poljičkog krajolika i svojim djelovanjem njegovu bioravnotežu, s upitnim utjecajem na ponašanje i zdravlje ljudi i životinja, a da Poljičani i stanovnici Poljica od toga nemaju ništa.

Poučeni ovim iskustvom, ubuduće nikako ne bismo smjeli propuštati javne uvide i rasprave o strateškim razvojnim dokumentima i projektima koji nam kroje budućnost, jer nema pozvanijih od nas samih da o tome odlučujemo. Jedan od takvih razvojnih dokumenata čija je izmjena upravo u tijeku je Prostorni plan uređenja Grada Omiša, koji itekako utječe na način i kakvoću života u Poljicima. S obzirom na to da je spomenutim planom na području Kostanjsko-pograjsko-selačke juti, jednom od najatraktivnijih i strateški najvažnijih poljičkih lokaliteta, prije 15 i više godina planirana izgradnja tzv. proizvodno-uslužne zone Kostanjska ljut, prilika je da preispitamo opravdanost njezine izgradnje sa stajališta današnjih spoznaja, a osobito s obzirom na činjenicu da sličnih zona uzduž autoceste A1 ima na stotine, i to većinom poslovno jalovih.

S druge strane, spomenuta Ljut ima bogomdane predispozicije da bude ne samo turistički „izlog“ i „vrata“ u Poljica, nego i pokretač sveukupne revitalizacije Poljica, ali jedino pod uvjetom da se ovaj jedinstveni prostor optimalno iskoristi, i to prvenstveno na dobrobit svih stanovnika Poljica, a ne samo investitora i službenih proračuna. Stručnjaci okupljeni u udruzi *Savez za Poljica* detaljno su obradili ovu temu u dokumentu *Revitalizacija Poljica*, koji vam je dostupan na našoj internetskoj stranici. Međutim, naša udruga nije u mogućnosti niti želi odlučivati u vaše ime, ali je kvalificirana pomoći vam da promišljeno i odgovorno odlučite o vlastitoj budućnosti i budućnosti vaše djece.

Zbog toga smo priredili još jednu prezentaciju pod nazivom *Što je „Kostanjska ljut“ i što nam je s njom činiti?*, u kojoj smo izložili vašem uvidu sve nama dostupne spoznaje i činjenice relevantne za donošenje optimalnog odgovora na postavljeno pitanje. Konačna je odluka, ponavljamo, na vama, pa vam stoga savjetujemo da ovaj put aktivno sudjelujete u postupku izmjene Prostornog plana uređenja Grada Omiša kako u budućnosti ne biste iznova jadikovali nad svojom sudbinom.

Stoga pozivamo sve koji dijelite naša razmišljanja, a osobito mlade i obrazovane ljudi, da nam se pridružite u zajedničkom nastojanju da neka-dañoj Poljičkoj knežiji vratimo stari sjaj, a Poljičanima i drugim stanovnicima Poljica pružimo novu životnu i radnu perspektivu.

Prezentacija *Što je Poljicima „Kostanjska ljut“ i što nam je s njom činiti?* dostupna je na linku: poljica.hr/.../Sto-je-Poljicima-Kostanjska-ljut.pdf

Studija *Revitalizacija Poljica* dostupna je na linku:

<http://poljica.hr/wp-content/uploads/2018/04/Revitalizacija-Poljica.pdf>

Poljičke aktivnosti

Piše: Đurđica TIČINOVIĆ

Ovogodišnji Poljički sabor održan je u subotu, 28. travnja, u Glagoljaškom sjemeništu na Priku. Sabor se svake godine tradicionalno održava u povodu blagdana sv. Jure, zaštitnika Poljica, kad Poljičani od davnine biraju svoje poglavare – velikog kneza i male knezove. Tako je i ove godine Društvo Poljičana *Sv. Jure* Piko, koje njeguje tekovine drevne Poljičke knežije, organiziralo sabor na kojem su pred mnogobrojnim Poljičanima i njihovim gostima, među kojima je bila Jelena Đugum, izaslanica ministra poljoprivrede Tomislava Tolovića, nastupili KUU *Mosor* iz Gata, klapa *Pasika* iz Kostanja i KUD *Gornja Poljica* iz Srijana.

Dan poslijе, u nedjelju, na Gradcu u Gatima, pokraj crkvice sv. Jure održana je sveta misa. Tom prilikom predstavljena je povijesna postrojba Poljičana koja je prije mjesec dana

primljena u Savez povijesnih postrojbi Hrvatske vojske, a poljički dekan don Vlade Đuderija blagoslovio je postrojbu i njezinu zastavu. Inače, postrojba već niz godina sudjeluje na godišnjem hodočašću Hrvatske vojske u Mariji Bistrici, a nakon primanja u Savez uslijedili su brojni pozivi članica Saveza na gostovanja. Poljičani su rado viđeni gosti na svim događanjima dijelom naše domovine, gdje se među postrojbama ističu svojim tradicijskim nošnjama, od kojih su neke original-

ne, stare i više od sto godina, a nove su njihove vjerne replike. U planu je izrada novih nošnji, a trenutno se u Sinju izrađuju kubure.

Društvo Poljičana *Sv. Jure* Piko nastavlja s brojnim aktivnostima kojima čuvaju tradiciju i baštinu poljičkoga kraja, a trenutno, uz organizaciju tradicionalnih ljetnih aktivnosti, *Festivala soparnika* u Dugom Ratu i *Poljičkih komina* u Podstrani, radi na još jednom velikom projektu koji planiraju predstaviti do kraja godine.

Aktivnosti udruge EKO-SITA

Piše: Ivanka ŽAPER

Kulturno-umjetnička sekcija udruge *Eko-Sita* izrađivala je prije božićnih i uskrsnih blagdana prigodne ukrasne predmete. U suradnji sa župnim uredom, organizirane su prodajne izložbe, a prikupljeni novac doniran je potrebitim mještanima.

U siječnju je organizirana tribina pod nazivom *Rak grlića maternice*, a predavačica je bila mr. sc. Ivana Gančević Barišin. Sudionici su zadovoljni otišli s tribine, a mnogi su

riješili problem upisa kod ugovorenog ginekologa.

U svibnju, 4. i 11., održane su tribine i radionice pod nazivom *Eko-mediteranska prehrana i zdravlje*, pod vodstvom Željka Petrovića, direktora Centra izvrsnosti *George Mateljan* iz Splita. Sudionici su mogli čuti dosta toga o našim zdravim mediteranskim namirnicama, te kako ih i koliko kuhati da bi djelovale na održanju našeg zdravlja.

Udruga *Eko-Sita* je zajedno s mještanima provela akciju prikupljanja potpisa radi izgradnje pothodnika kod Doma za starije i nemoćne *Vita* u Strožancu, ili za izgradnju novog nešto istočnije, a za koji su dali obećanje oni koji su zatvorili stari pothodnik.

Članovi udruge nastavljaju suradnju s Turističkom zajednicom Podstrana u izradi suvenira s motivima breskve, a pritom se druže, povезuju i razvijaju pozitivne emocije i zajedništvo.

Zaštita i promocija povijesne baštine u Podstrani

Piše: Mario TOMASOVIĆ

Uvodu Strategije razvoja turizma u Podstrani 2016.-2020., među ostalim, stoji da glavne motive turističkih putovanja čine želja za odmorom i rekreacijom izvan uobičajene sredine, te želja

za novim doživljajima koji se vežu uz zdravlje, kulturu, sport, zabavu, ekologiju i slično.

S obzirom na to da je turizam jedna od glavnih gospodarskih grana u Podstrani, Turistička zajednica naše općine prepoznala je potrebu strateškog planiranja razvoja turizma na po-

dručju općine, te se na zahtjev naručitelja pristupilo izradi strategije razvoja turizma općine Podstrana za petogodišnje razdoblje. Nadalje su u toj strategiji nabrojeni i opisani temeljni turistički resursi s naglaskom na kulturno-povijesni identitet Podstrane, što bi trebala biti jedna od glavnih dopuna turističkoj ponudi. Važno je znati da se sve gradove svijeta najčešće posjećuje zbog njihove povijesne baštine, pa se i mi trebamo ugledati u te gradove i svoju povijesnu baštinu prezentirati javnosti i našim gostima na najbolji način. Naš Ogranak Matice hrvatske pokrenuo je inicijativu za početak realizacije programa turističke ponude kad je u pitanju zaštita i promocija povijesne baštine, ali bez pomoći i potpore općinskih struktura sami nećemo moći puno učiniti. Šteta bi bila da *Strategija* ostane samo slovo na papiru jer su zadaci u njoj vrlo jasni i svima razumljivi. Treba se ozbiljno uhvatiti ukoštač i s ostalom turističkom ponudom kad su u pitanju sport, tj. sportski objekti, zdravstvene usluge, visokokvalitetna zabava i zabavni sadržaji svih vrsta, stimuliranje poduzetnika (poticajnim sredstvima) za otvaranje specijaliziranih restorana, pa i restorana s ekološkom hransom, autohtonih konoba, slastičarnica s domaćim kolačima, vinoteka s domaćim vinima, kušaonica meda, domaćih likera, ulja, sira itd. Svi su nam prozori otvoreni, imamo fantastičnu priliku – iskoristimo je.

Vjerujem da će Ogranak Matice hrvatske u sklopu programa *Zaštita i promocija povijesne baštine u Podstrani* pridonijeti barem jednoj ponudi koji bi nas ubuduće podigla na nivo prepoznatljive turističke destinacije.

Zaboravljena Podstrana: KULTURNA BAŠTINA JE NAŠE BLAGO

Savjet mladih općine Podstrana

Mladi ljudi u današnje vrijeme zapostavljaju kulturnu baštinu. Mnogi mladi ne poznaju poznate spomenike u našoj domovini, a kamoli u našoj Podstrani. Postavlja se pitanje kako ih potaknuti da se aktiviraju u upoznavanju svoje kulture i kulturne baštine, te na njihovu očuvanje i zaštitu.

Mnogi oblici kulturne baštine kriju u sebi različita povijesna značenja koja produbljuju spoznaju stvarnosti i oblikuju identitet. Kulturna baština slika je života određene društvene zajednice, a nastala je kao posljedica mnogih povijesnih previranja te je kao takva predmet proučavanja brojnih znanstvenih disciplina.

Kulturu možemo razmatrati kao povijesnu i društvenu kategoriju, kao proces međuodnosa pojedinca i društva. U izravnoj je vezi sa stva-

ranjem materijalnih i duhovnih dobara, sa stupnjem razvoja znanosti i tehnike, ali i s političkim uređenjem nekog društva. Kulturna baština kao dio sadržaja kulture znakovita je po tome što se očituje kao vrijednost i ljepota koja obogaćuje i produžuje ljudski život.

U današnje vrijeme mladi su previše zaokupljeni drugim stvarima te zaboravljuju izvornu baštinu, od koje zapravo potječu.

Podstrana, iako malo mjesto u

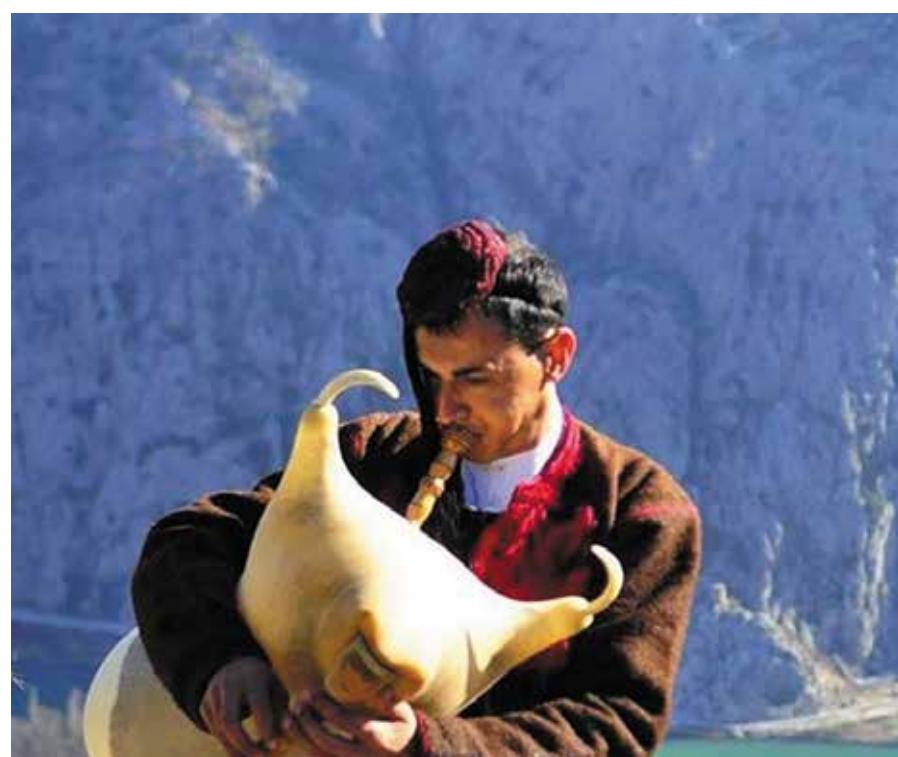
Dalmaciji, obiluje mnoštvom kulturnih znamenitosti. To su, na primjer, prapovijesni tragovi –Pišćenica, Vilanjski grad i Obloženica, Ijetnikovac Cindro, crkvica sv. Martina – antički lokalitet.

Našu baštinu treba oživiti i što više je približiti mladima. Može ih se uključiti kroz razne fizičke aktivnosti, kao što je organiziranje čišćenja pristupa nekim spomenicima, promoviranje kulturne baštine u turističke svrhe i slično.

Čuvajući naše tradicije

Piše: Denis JONJIĆ

Gran Mikas solist je na nekoliko tradicijskih glazbalja, od kojih neke i izrađuje, pokretač je nekoliko projekata i član nekoliko udruga, od kojih treba istaknuti Savez za Poljica i Val kulture. Osim toga, suosnivač je etno grupe Plet, koja izvlači iz zaborava tradicijske pjesme drevne Poljičke knežije te ih predstavlja u novom ruhu.

Dolazi iz malenog zaseoka Vela Njiva, koji je u sastavu poljičkog sela Srijane.

Prikupljujući tradicijske napjeve proučava i slavensku mitologiju, što je dovelo do novog projekta u kojemu je svoja osobna shvaćanja i poruke objedinio u niz predavanja, radionica i seminara u suradnji sa zagrebačkom udružom *Val kulture*, čiji je član ubrzo postao. O svojem radu kazao je ponešto za našu *Reviju*.

— Tradicijska glazba i glazbala počeli su me zanimati iznenada, to je bilo razdoblje mojeg traženja samog sebe. Prvi instrument koji sam čuo su slavonske gajde i ubrzo sam ih nabavio i sam počeo učiti. Usljedile su diple, dvojnice, lijerica, makedonski tapan, flauta i drugo, te danas imam svoju malu kolekciju glazbala, a neka sam naučio i izrađivati. Prevenstveno nastojim učiti od glazbala, zatim na njima svirati te izgraditi sebe kroz njih. Svako od tih glazbala je posebno, jednako raznoliko kao i cjelokupna hrvatska tradicija koje se

ne smijemo sramiti. Godine 2013., zajedno s Mateom Puljić i Lucijom Šalinović, osnovao sam etno bend *Plet*. Imali smo jasnu viziju očuvanja poljičke tradicijske pjesmarice koja se očuvala do danas. Kroz *Plet* je prošlo mnogo glazbenika, od kojih sam puno naučio, a danas djelujemo u nešto izmijenjenoj postavi, ali s istim ciljem.

Tragajući za materijalima po selima, stekao sam neka nova saznanja koja su me okupirala pa sam se počeo jako zanimati za mitologiju. Želeći pridonijeti očuvanju kulturnog identiteta Poljica, pridružio sam se udruzi *Savez za Poljica*, a nešto kasnije, u suradnji s udružom *Eko-Etno Gornja Poljica*, pokrenuli smo projekt *Poljičke vile*, koji se održao do danas, što mi je jako draga jer na taj način skupina mlađih talentiranih djevojaka pomaže očuvanju tog dijela našeg identiteta.

S *Poljičkim vilama* sudjelovao sam na prvom *LegendFestu*, festivalu mitova i legendi, održanom

na Roškom slapu u Šibensko-kninskoj županiji, u organizaciji udruge *Val kulture*, koja se bavi očuvanjem kulturnog identiteta diljem RH preko festivala, izložbi i predavanja, a godinu dana kasnije postao sam predstavnik *Vala kulture* za Split-sko-dalmatinsku županiju. Zajedno s Ivorom Zidarićem, koji je ujedno i predsjednik, kao član tima sudjelujem u nastojanju da se *LegendFest* održi i u Splitsko-dalmatinskoj županiji.

U suradnji s *Valom kulture* pokrenuo sam niz predavanja podijeljenih u niz tema edukacijske naravi, na kojima predstavljam svoja osobna shvaćanja i prihvatanja kroz mitologiju, običaje, rituale, kulturu odijevanja te kulturni identitet.

Raznolikosti trebamo slaviti, a ne sramiti ih se. Sve tradicije i vjerovanja svijeta daju nam znanje. Zbog čega onda posezati u tuđe kulture – koje, naravno, treba poštovati – kad se znanje može crpiti iz naše vlastite.

Sjedilački način života mlađih ljudi - problem današnje generacije

Savjet mlađih općine Podstrana

Danas, u ubrzanom svijetu u kojem prevladava tehnologija, najčešći je problem mlađih ljudi tzv. sjedilački način života. Fizičke aktivnosti, koje podrazumijevaju provođenje slobodnog vremena u prirodi, na sportskim terenima i na raznim otvorenim površinama, zamjenjuju računalne aktivnosti koje

dugoročno štete zdravlju te izazivaju razne ovisnosti. Mladi zaboravljaju kako su zdravo provodili slobodno vrijeme.

Dobrobit zdravijeg načina življenja stečenog u djetinjstvu i mladosti sezat će i u odraslu dob, te će pomoći očuvanju kvalitete života, kao i u sprječavanju nastanka danas najučestalijih kroničnih bolesti – bolesti srca i krvnih žila. Time se preveniraju

ponašanja koja se mogu smatrati rizičima – nepravilna prehrana, nedostatak tjelesne aktivnosti, sjedilački način života, povećana tjelesna težina, pušenje.

Učinci tjelesne aktivnosti na mlađe ne uključuju samo somatska djelovanja u prevenciji kroničnih bolesti, nego pridonose i većem samopoštovanju, samopouzdanju, socijalizaciji i organizaciji.

Zdraviji način življenja nije samo pitanje pojedinaca i ili profesionalaca – političari i oni koji imaju moć donošenja odluka trebaju razumjeti probleme i aktivno pomoći u njihovu rješavanju.

Iako se tehnologija mijenja, ljudska priroda ostaje ista. Postoje određeni obrasci ponašanja koje smo označili kao nedopustive, no u nama svejedno ostaje ta potreba za diverzijom i zabavom. Potreba nije loša sama po sebi, no kada postane svrha samoj sebi i kada nas onemogućava da budemo bolji od onoga što jesmo, treba stati na loptu i razmisliti o cijeloj društvenoj paradigmi.

Piše: Nikolina ALERIĆ

Rim je, zbog bogate povijesti i povezanosti s mnogim svecima i utežiteljima kršćanstva, uvijek bio posebno odredište hodočasnika. Nama kršćanima hodočašće u Rim izraz je naše katoličke vjere. Povezuje nas s Bogom kroz naša razmišljanja i posvećivanje vremena izgradnji odnosa između Boga i nas samih. Te prekrasne veze koja u nama budi osjećaj sigurnosti i pripadanja nečem velikome, nekome bitnome tko nas želi točno tu gdje jesmo.

I bio je s nama na našem hodočašću. Bio je s nama na putu, bio je tu kroz upoznavanje dubina svake crkve i katedrale, kroz priče o životu i smrti svetaca. U svakoj našoj molitvi, zajedničkoj i pojedinačnoj, u svakoj pjesmi mogli smo osjetiti da je tu.

Ispričat ćemo vam malo o tom našem druženju s Bogom na ovom putovanju.

Na Uskrs se dvadeset članova župnog zbara mladih i župnih animatora iz župe Gospe u Siti u Strožancu uputilo na vjersko putovanje u Rim na sedam dana. Bila je to nagrada za sudjelovanje u župnim aktivnostima. Uskrsno vrijeme u Rimu pružilo nam je poseban ugodaj prilikom našeg posjeta. Crkve su bile punije, trgovi veseliji, mise su bile češće i posjećenije, a mi smo bili ispunjeniji nego ikad. Veliki tjedan i Uskrs bili su nam priprema za naše putovanje u Vječni grad, pun znamenitosti.

Ukrcali smo se na brod za Anconu fotografirajući dugu koja se nadvila nad rodnim gradom. Naše predivno putovanje moglo je započeti. Nakon noćnog putovanja brodom i vlakom stigli smo na odredište. Pomoćno umorni, osvrtni smo se oko sebe šetajući do mjesta koje će nam biti dom idućih nekoliko dana.

Prvog dana posjetili smo Kolosej, u kojem su se održavale gladiatorske borbe i borbe životinja.

Drugog dana hodočašća vidjeli smo mnoge znamenitosti, među kojima su stari rimski forum, Oltar domovine, crkve sv. Filipa Nerija, sv. Marije in Aracoeli, sv. Augustina, sv. Marije iznad Minerve i sv. Katarine, Piazzu di Spagna, Trg Republike, Piazzu dela Rotondu, Piaz-

zu Navonu, Panteon te Fontanu di Trevi. Dug i ispunjen dan završili smo misnim slavljem u Papinskom hrvatskom zavodu svetog Jeronima.

Treći dan, srijeda, bio je rezerviran za audijenciju kod pape Franje. Kišni dan nije nas spriječio da se rano probudimo i strpljivo čekamo u redu za audijenciju. Mnoštvo hodočasnika iz cijelog svijeta dolazi upravo radi audijencije. Među njima bili smo i mi. Mala skupina mladih hodočasnika nije ni sanjala da će baš njih Sveti Otac pozdraviti pred svim tim okupljenim mnoštvom. Na riječi pape Franje kako pozdravlja Podstranu nastupilo je oduševljenje i ponos zbog pripadnosti maloj, ali itekako vrijednoj općini. Nakon audijencije posjetili smo katakombe i baziliku sv. Pavla.

Zadnji dan boravka u Rimu proveli smo u bazilici sv. Petra. S kuhinjom, najviše točke bazilike, pružao nam se pogled na cijeli Rim.

Svakodnevno smo hodali i po 20 kilometara kako bismo vidjeli što više znamenitosti. Naša lica nisu krila oduševljenje pri ulasku u mnoge crkve i na trgrove.

Vječni grad ostavio je na nama veliki trag i želju da se još koji put vratimo.

Završit ćemo riječima pape Franje koje je uputio nama okupljenima na Trgu sv. Petra:

„Dopustite da vam se srce raširi. Da ne budemo uskogrudne i sitne duše, male, sebične, ne! Budimo široke duše, velike duše, s velikim horizontima. Dopustite da vas Duh, nakon primanja Tijela i Krvi Kristove, učini širokogrudnjima.“

Mladi župe
Gospe u Siti – Strožanac

IZ DRUGIH MEDIJA

Slobodna Dalmacija (15. 5. 2018.)

Piše Josip Jović

Priredio Mario Tomasović

**FEUDALCI KRŠE
USTAV I SVI ŠUTE**

Itonaj tko se ne slaže s referendumskim pitanjima o otkazivanju Istanbulske konvencije i o promjenama izbornog zakonodavstva, odnosno s pozitivnim odgovorima na njih, trebao bi svojim potpisom podržati samo raspisivanje referendumu u znak potpore instituciji referendumu, tj. volji naroda, te vraćanju povjerenja u samog sebe, da se i njega nešto pita.

Nasuprot takvom stavu, ovih dana, kad se na štandovima diljem Hrvatske prikupljaju potpisi, svjedočimo snažnom antidemokratskom refleksu, koji nije čudan za zemlju koja je stoljećima bila žrtva okupacijskih i totalitarnih sustava s istoka i zapada, ali koji nije stran ni slobodarskoj i slobodnoj Europi. Populizam je danas izjednačen s fa-

šizmom, a ustvari njegovo je odbacivanje samo drugi izraz za elitizam, za strah od naroda, koji bi valjda trebao samo birati već izabrane i potvrđivati već odlučeno. Predsjednik Sabora Gordan Jandroković boji se kako će referendumi destabilizirati (baš takav) politički sustav, dok predsjednik Vlade Andrej Plenković misli da bi referendumske teme trebale biti predmet rada i odlučivanja predstavničkih tijela, a ne izravne demokracije. Furio Radin drži da su referendumi usmjereni protiv Vlade, a naravno, boji se i za vlastitu poziciju vječnog zastupnika. U Zagrebu se mora platiti mjesto na ulici na kojemu se postavljaju stolovi za potpisivanje, dok je riječki gradonačelnik Vojko Obersnel zabranio uopće prikupljanje potpisa na javnim površinama. I nije u toj odluci usamljen. Tako mladi 32-godišnji načelnik općine Gradac Matko Burić također ne dopušta pristupanje referendumskoj inicijativi. I to zato što se on ne slaže s pitanjima koja nas, kako on kaže, vode u 15. stoljeće. No, baš je njegova reakcija (kao i Obersnelova i dru-

gih načelnika i gradonačelnika koji postupaju na isti način) uskrnsula ravno iz srednjeg vijeka. Oni se, nime, ponašaju kao feudalci, odnosno kao vlasnici gradova i sela, kao da su ih od čaće naslijedili. I oni su ti koji poput ajatolaha odlučuju koji je stav i koje uvjerenje ispravno, a koje nije. Uopće, ovo onemogućavanje referendumu uskraćivanjem trgova i ulica kao mjesta na kojima se može izraziti potpora izravno je kršenje Ustava RH i ustava svih demokratskih država suvremenog svijeta, na što i Ustavni sud mora samoinicijativno i preventivno reagirati.

Jer, to onemogućavanje izravno je kršenje jednog od osnovnih ustanovnih načela koje govori o slobodi mišljenja, govora i okupljanja. Narod, kad je već riječ o referendumskim temama, ima pravo odbaciti moralna shvaćanja koja mu se silom nameću preko tzv. Istanbulske konvencije, kao što ima pravo odlučiti što će, koga i kako birati. Neki su prijedlozi dobri, neki baš i nisu, ali su u svakom slučaju (demokratski) napredak u odnosu na sadašnje stanje.

IZ DRUGIH MEDIJA:

Večernji list, 14. 4. 2017.

Piše Bernard Karakaš

Priredio Mario Tomasović

**HRVATSKA
JE POLIGON
ZAPADA ZA
SUKOBE
S RUSIMA**

Hrvatska neshvatljivo ruši odnose s Moskvom, iako je nitko na to ne tjera. I Mađari i Slovenci su u NATO-u, a odnose s Rusijom – razvijaju.

Iako je Rusiju hrvatska javnost još od Domovinskog rata uvek povezivala sa Srbijom držeći ih prikrivenim saveznicima, popis oružja koje je Moskva isporučila Hrvatskoj vojsci daje sada sasvim drukčiju sliku. Zrakoplovi kojima se Hrvatska branila od agresije i oslobađala svoj

teritorij potječu iz Rusije. Od tamo su došli i protutenkovski sustavi Fagot kojima je zaustavljen prodor srpskog oklopa prema Vukovaru. Uostalom, čak je i dobar dio streljiva za kalašnjikove kojima se Hrvatska branila došao pod okriljem noći ruskim zrakoplovima koji su tajno slijetali u Pulu. I to u isto vrijeme dok je SAD odbijao svaki zahtjev za naoružavanje Hrvatske tvrdeći da ne želi kršiti međunarodni embargo. Tim više neshvatljiva je današnja politika Hrvatske, koja kao da namjerno ruši odnose s Moskvom i u vrijeme kada je nitko na to ne tjera. Prilično je jasan stav hrvatske politike i želja za što bližim saveznistvom sa SAD-om, ali ono što se događa posljednjih godina polako izlazi izvan okvira racionalnog razmišljanja. Hrvatska je članica NATO saveza, članica Europske unije, ali članice su i Mađarska i Slovenija, koje u okviru legalnih mogućnosti i zajedničke Europske unije politiku razvijaju,

a ne pokapaju odnose s Moskvom. Stječe se dojam da je Hrvatska u posljednje vrijeme svojevrsni europski poligon velikih sila Zapada za otvaranje trzavica s Moskvom. Samoinicijativno nuđenje hrvatskog modela rješenja ukrajinske krize Kijevu, pa rigorozno i prekomjerno uvođenje sankcija Rusiji zbog Krima, i to iznad okvira koji je dogovoren na razini Europske unije, prilično su hrabri, ali za Hrvatsku prilično ne-promišljeni potezi. Vidi se to i posljednjih dana, po ulozi koju ruske banke imaju na području Agrokora, a vidjelo se i nakon što je na vidjelo isplivala logistička potpora Moskve Hrvatskoj tijekom Domovinskog rata. Naravno, nitko ne kaže da treba biti servilan prema Rusiji. Ali ne treba biti servilan ni prema zapadnim saveznicima.

Vrijeme je da Hrvatska počne voditi svoju vanjsku politiku, baš kao što je vode Slovenija, Češka ili Mađarska.

MH PODSTRANA - KULTURA

PERUN

Ljubo Stipišić Delmata, Uskrsnuće

Luko Paljetak

PTICE, NEBESKE

Nebeske ptice, koje svojim letom smisao nebu daju, internetom ne služe se i nemaju kompjuter osobni, nebo pticama je ute gdje bog, po ptici njima nalik, tijelom postao je računalo i, dijelom

synthesizer, električni orgazam i sredstvo koncentracije i spazam ozonske rupe; ptice te nebeske tek dio restaurirane freske neke su koja, kad otvoriš zjene, uključi i hodočasnika – mene koji sam i sâm ptica što je hrane zajedno s njima, ali s druge strane

Dubravko Marijanović

bez naslova

ja sam kormilo i kormilar koji brodi preko rijeke

znao sam da si opasnija jer voliš boga a ne mene

igra je bivala radosna a sada dolazi naplata

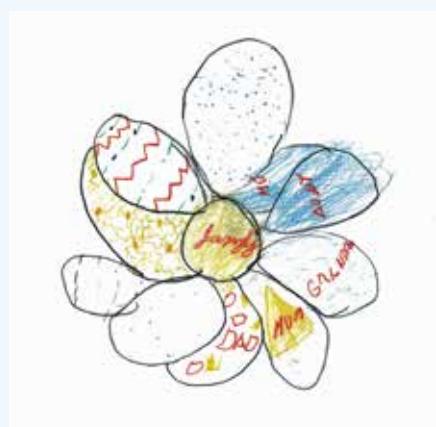
vraćam se u svoju tišinu tragam za igrom i nemirom

ja sam splav koja se napušta na dugoj pješčanoj obali

sada dolazi druga dama koju treba preko prevesti

naći ćeš me jednoga dana na nekoj kamenoj obali

ja sam tvoja stara splav nemoj me potopiti

Daniel Tadej, 2. razred, Cvijet obitelji

Ina Alljinović Alfirević, Cvjetna rapsodija III, akril na platnu

Zlatko Juras

SIJAČ VJETAR

u spomen Fani Fjamengo

Ovalnost
duha zvjezdanih prosijanja
u sijanju poput sijača
što ovalnim pokretima
baca sjeme u zemlju
VJETAR je
što ih slaže
u tlo bića čovjekova
zakonom zvjezdanog neba

Zlatko Juras, Šahovski krajolik

Radomir Dumičić

NISAM DOŠAO

U mene se ponovo uvukla tišina...
nigdje ni čuha. Pučina se pospano
prekrila bonacom, a daljine postale
još dalje u tom kovitlacu neprozirnih
misli, što mi pomrsiše prošlost i do-
zvaše sjećanja na ove žale gdje sam
mladost ostavio.

I vraćam se u neko ljeto, ono
izranjeno tišinom i bez oprosta.
Kako je vrijeme kratko u svojoj be-
skonačnosti, a sjećanja izgubljena u
svojoj jasnoći.

Kada je to bilo?

Gledam Te, mirno zavodiš sun-
ce na bijelom žalu. Nema ni trunke
bave.

Na pučini, jedna se brodica muči
s jedrima. Tako je uvijek kada je bo-
naca i u zraku. Kada bi bar maestral
donio vjetar.

A onda se ponovo vratih Tebi.
Sjediš, a pogled Ti odlutao u morsku
tišinu. I Ti čekaš lagani vjetrić. Što
li misliš pod tim užarenim nebom?

Dva galeba počivaju na bonaci.
O ti galebovi. Ima ih i u hladovini
tamarisa... u sjenama borova. I Oni
se odmaraju... njih tek čeka let. Noć-
ni Galebovi.

O čemu misliš? Voliš li me?

Sunce Te je, čini se, opilo. Usta-
ješ, uzimaš ručnik i... pogledala si na
ovu stranu. Nisi mogla sakriti smije-
šak. O kada bi znala što mi to znači!

Suton se prikrao zapadu, nebo se
zažarilo do usijanja, kao obraz dje-
vojke poslije prvog poljupca... ribari
zauzimaju položaje. Loše se noćas
piše plavoj ribi.

Ti, prekrivena prvim sumrakom,
ponovo na žalu stojiš, umotana mo-
jom čežnjom. I čekaš. A te večeri,
prvi put, nisam sjedio na žalu s gi-
tarom.

I više Te nikada nisam vido.

O, koliko tuge može donijeti jed-
na noć, bez svjetla.

Ina Aljinović Alfirević,
Cvjetna rapsodija,
akril na platnu

Vesna Dumičić
SVE OSTAJE U PIJESKU

Za jedne nesnosne žege
Kad sunce se u visini
Čini kao užarena kugla
Modro se more prostire po žalu.
Golišava masa, preplanula
Veselje putuje, sastaje se i razdvaja
Tijela bojom rascvjetana, oslikana,
išarana
Njiše glazba gromoglasna
Uvija , trese.
Zarobljen u tom tijelu
Zbrajaš bezbrojne poglede
Izgubio si zdravu kožu
Preuzeo novo breme
Bez suza i plača
Nisi uhvatio sreću
Sve je ostalo u pijesku.
More se smračilo, zagrmilo
Tetovaže obukla odijela
Otišle svaka na svoju stranu
Da se više ne sastanu.

Vesna Dumičić,
Cvijeće u vazi II.

Deseti susret pjesnika ČA pod Perun u Podstrani

Tekst: Tomislav Najev

*... i takoc redon drugu kurdilu produžji u drugu kurdilu
produžji kurdilu i ondar jopet kurdilu produžji
i ondar drugu i uvik drugu produžji...*

Hodočasio sam tamo u Podstranu, u ČA pod Perun sada već po deseti put čakavskim stihom u naše trajanje te produžujući tradiciju susretom koji je osmislio i nama ostavio veliki bard i idejni začetnik Ljubo Stipišić Dalmata.

Čakavski ostvaraji zapisani i objavljeni u ovom zborniku ostali su kao čudesni otkucaji dana ove manifestacije koja je još živa i tako životna. Naime, svake godine početkom lipnja tražimo iskone našega jezika/jazika, gdje ČA kreira svoje Kako u vrtu ljutnjikovca Cindro.

U prozračnom glijezdu pjesme nebo se prosipa zvijezdama. Svet postaje vezan kao i lepršavo svezan za događajnost narativnosti u paučinastom danu koji traži i riše, ište i igrivo piše i nešto briše.

Ožiljak postojanja govor je čakavske riječi srastao sa stablom masline kad prostrlo se vrijeme neba i ptica; zar nije divotan kraj, nije li to sunčana neba beskraj?!...

Ljubo Stipišić Delmata, akril

A zvon odjekuje, odjekuju u nama Marulić, Hektorović, Balota, začinjavci, odjekuju Pere Ljubić, Nazor i ostali naši dragi glasi *duša ih je rodila naša, srce ih je naše zgojilo*.

Pjesnik nosi svoj mikrokozmos, svoju zavičajnost sa sobom, a bez traga djetinjnih stopa izgubio bi svoje poetsko pamćenje, ostao bi bez prošlosti. Moramo li se zbog toga ponovno vratiti, a zatim zakoračiti te nadom i ljepotom dodirnuti eterične prostore duha. Često se pitam nije li prolaznost naša zajednička svjetlost zaiskrimo li iznenađeni te pronađemo izgubljenu toplinu treptaja čakavske riječi. U duhovnom oku našeg lirskog korijena ne zračimo li postojano šireći ispisano težnju i dijelom misaonog zavjeta. Svako je sjećanje okvir za trajanje pretvoreno u izbljedjelu fotografiju načinom doživljavanja igre i igrive riječi i prepoznavanja istinskog, ali pokretačkog susreta s neposrednošću za-

iskrimo li pronašavši izgubljenu toplinu u duhovnom oku iznenađenog treptaja zajedništvo sugestivnih slika u suglasju kamena.

Ako osluhnemo, slike se vraćaju; čujemo stih, i ponovno bivamo u onome što nas je stvaralo u svijetu kojim upravljaju snovi i mašta, čujemo pjesmu izričajem zavičaja. Riječi niču, uvlače se u Sunčev cvijet, u procijep između kamena i suhozida na morskoj širini viđenja oslobadaju se slike jer u sebi imaju neponovljivost dana. Pisana riječ postaje govor, postaje blagdan pjesme i ostvaruje se kroz sudioništvo doživljajne temperature. Jedinstven ton ritma i zvuka pjesničke slike otkriva nas, otkriva tko smo. Riječi i slike i...igranje viđenja. Gledati i izdvajati, sliku vidjeti i osjetiti zvukovnu ljepotu čakavske riječi.

Vječno je odstojanje kao i postojanje stihovano zvukom, ispisano glazbom čakavskom nad kolijevkom procvale riječi, jedna zvukovno zapisana beskrajnost čakavskog stiha koja postaje svečano svitanje, naše postolje snagom iskaza kao i izraza, vjerojatnost koja usporava nepobitan usud trajanja dok traje nastao korak *jerbo kamenu je ploču složi oni ča nika ni umukal ni*.

Tomislav Najev

MARULOV GOVOR

... jazikon blagog dana dok vidilon bivaš u nevidilu
i virovanja u priči ushlapila di je ura zvonskija
pa ne muči li iskonskija od ure ča uru vrti
u suncu zvon na ton...

ulizeš oli uresteš u Marulov govor
kano molitveni cvit
prividon se prividan začinjavac
ocviton sidri

... a ti kvocaš čistin jazikon
inkantan
jazikon kuće zaudobjen
a živući si svitilnik
velika pomja libru rvackom
mnim, vidljiva luči, tva je cilost naše kuće, tva bit...

Dobrila Kuzmić Franetović

KA SU CVALE TRIŠNJE U GATIMAN NA USKRS

(splitski govor)

Rasanilo se vrime s pramaličen,
zazvonili pasani Uskrsi,
ka su cvale trišnje u Gatiman
i drčalo raskriljeno merlo uza pute,
ka su cila Gata bila lipa bila špoža,
ka su uzdrćane čele iz cilega svita
čičale med iz mali bili čikaric
i balale, balale sa cvičon zvona
male crikve na malenen brigu.
Ka su prvpričesnice bile leptirice
salazile skalan pramaliča,
ka je arja uzletila sa latican sriče
zaraj biline trišnjina cvita do neba,
zaraj biline trišnjina cvita do mora,
zaraj sjaja sunca na zidiman crikve,
zaraj sjaja sunca na stinan i nebu.
I sve je bilo tako cvitno, cvitno.
I sve je bilo tako sritno, sritno,
da bolila je duša, da bolilo je tilo.

Od lipote Pojica u cvitiman trišnje,
ka su cvala zvona bilon srićon
pasanih Usksrsa u Gatiman.

Marina Čapalija (1965.) Joško Armanda

BALADA O JELI

„Jele moja,
nespokojsvo tvoje
odvest će te
pod zelene bore!“

Prija ja ču
pod zelene bore
nego drugon
u najlipše dvore.

Branila si ti
meni za njega
branit će i zemlja
svitlost lica moga.

Krila si me majko
od dragoga moga
sad pokrije zemlja
tilo tila tvoga.

Majko moja,
govorenje tvoje
odvelo ti Jelu
pod zelene bore.

Dražje ti je bilo
mene zemlji dati
nego mladon momku
sritnu darovat.

Dražje ti je bilo
raku iskopati
nego mene mladu
cvičen ovinčati.

Vinčala se Jele
sa boron zelenin.
Iz Jelina greba
tuga u bor toči
i Jelina suza
na kori zasvitli.
A nad grebon noć
pokajnički civili

„Jele moja,
dite moje...“

Joško Armanda

MUŽIKANTI

Jugo, lebić, burin, bura
Tramuntana, šijadura
Uvik jedan svoje svira
Svirkon sve druge potira.

Muzikanti moga mista
Nike prati led, poplava
Jednomen je svirka čista
Od drugega boli glava.

Dikod i ja guštan slušat
Svirku priko vrtli, krovi
I uz nju zapivat kušat.

Ma kad san na svojon provi
Nek jidro visi ka štraca
Najdraža mi je bonaca.

Ičica Barišić

IZ ZEMJE JE RIČ IZNIKLA

Motika klapje, tuče
I vojon naprid goni,
Po tvrdon zemji zvoni.

Iz zemje je
Rič iznikla.

Iz dubine je vadi škoja,
Moren natopjenu,
U stinju zarobjenu.

Iz zemje je
Rič iznikla.

Poštujemo i ponosimo se
Za blagoslovjene dore,
Čistu zemju i čeleste more.

Iz zemje je rič iznikla.

(Uglazbio Ljubo Stipišić Delmata
ljeto 2011.)

Miki Bratanić

ŽIVOT U STARPJENSTVU

Spominjen se riči pokojnega dida
Čoviku je dono živit u starpjjenstvu
I kad mu se pari da je teško brime
Vajo mu se tišit doće boje vrime

Sad iste riči moj otac ponovja
Dok za stolon sidi na katridi dida
S pjaton divjeg zeja i sa žmulon
vina
Viruje da grožju biće boja cina

Penson se kako raskjarat mojen sinu
Didovo starpjjenstvo i očevu voju
Danas kad sve gušte izila je priša
A u viru čovika uvukla se biša

Kuntenat san puno ča se još
spominjen
Riči ča govoru doće boje vrime
Jer u oven današnjen svitu bez mire
Ne znan kako bi živili bez vire

Dražen Radman

KA ŠIPAK...

Di god se okreneš –
neka crna priča...
dušu podlo štrecne –
lipi se ka čičak...

Di god se okreneš
trefiš grintu svita...
Sve lagano vene,
proliva se tinta...

Dok išćemo sriću,
navikli tek cotat –
rebatimo Priču
ča nas oće tokat...

Ona je ka šipak,
Ona čuva riči...
Zrna mogu njena –
žiće nan izličit!
(Dražen Radman, 10. kolovoza 2009.)

Nikša Krpetić

U MRIŽI ŽIVOTA

Sve su luše stvari prošle spoli mene,
i zlatne karoce, profumi i žene,
pa se čutin dešvan, ostavlja me forca,
kurenat me odni, kolumbu san škorca.

Koguma je stara, voda brzo vrije,
ispo' grede furba pauk mi se smije.

Ne dižen lantinu i ne burdižajen,
po plisnavin škrinjan noću navigajen.
Ne pjaža me više klapa ni konoba,
da san se u libre, u Lazara, Joba.

U mriži života pola puta fali,
odnile ga bure i friški meštrali.
Samo bili galeb zna za moje križe,
u mriži života olovo pritiže.

Marija Jovanović, akril

Dunja Kalilić

U STOPAN

Koraki me niki slidu
sarce mi stud obavije
joći mi šempjasto letidu
vrane ji u garbun kjucadu
ruke mi force nimadu
odit više ne moren
tuje noge korake moje brojidu

Zabost ču tabane u kamen
i skupa š njin ču neodit
i skupa š njin ču zaudobit
smij za prvin
plač su zadnjin
korakiman

Zabost ču tabane u kamen
i činit fintu da san stina

Anela Borčić

MIRINA

Kuća nom je bila ma sal je mirina
Kroz ponistre limun spružil nebu grone
Kuverta njoj rana a komin škurina
Ni spomena nimo na pasale done

Kuća nom je bila ma sad je mirina
Svi su moji u nje otvorili oci
Portili su drogi ostala je stinja
Kal nevera dogne kiša u nje toci

Zanavike niku niku nikad neće
Vrotit švere nose pomlodit i mene
U parsi me boli žeja dušu kreće
Ni vej mojih drogih ostale mirine

U nje mi je nono parvi put zaplakol
Jedni hladni veli devesto i treći
Ol srići mu otac do uskarsa feštol
Tri je dona plakol, sve ol pusti srići

Ma sve je sal stinja stinja i mirina
Izlizoni pragi zameteno sime
Agvantat će borzo i mene škurina
Razormolo vrime kuću nom i ime

Zanavike niku niku nikad neće
Vrotit švere nose pomlodit i mene
U parsi me boli žeja dušu kreće
Ni vej mojih drogih svudar su mirine

Tašenka Matulović

U ISTON VRIĆI

Vidi ju je na pragu od kuće
pokrila se vrićon kako kukujicon
radi darža
Oči su non se sjale
kako kapje po vrići
ča još ni promokla
I ti je bit sa njon
u iston vrići
A onda su počele vele kapje
provi dorž
i onda se ona u daržu
meju kapjima izgubila
kaji da je son somo bila
Nikad posli ni vidi takove oči
ni takove kapje darža
i nikad takove žeje
da s nikon bude
u iston vrići

Žensko lice poezije

Piše: Zoran Jurišić

Unašim prostorijama 14. ožujka predstavili smo tri podstranske pjesnikinje: Danicu Bartulović, Nevenku Kovačević i Divnu Ban Bakota. Prepuna dvorana uživala je u poeziji koju pišu žene, poeziji srca, duha, ljubavi... Program je vodio i knjige predstavio Mladen Vuković, a pjesnikinje su recitirale svoje stihove.

Prva je nastupila Divna Ban Bakota s knjigom prvijencem pod nazivom *Netko mora otići*. O toj knjizi govorila je Danica Bartulović, a iz njezine rečenzije prenosim nekoliko misli:

„Sam naslov zbirke *Netko mora otići* nagovještava nam da netko iz neke zajednice, u kojoj se autorica našla s nekim, mora otići. Koliko god nas netko razumio ili ne razumio, volio ili ne volio, s vremenom se naviknemo prihvatići ono što po nekim parametrima spada u naš ukalupljeni ljudski život. Bilo da ptić izlijeće iz gnijezda kad mu narastu krila, bilo da nas smrt rastavlja od dragih nam osoba, bilo da se iz nekih razloga razletimo na razne strane, uvijek je prisutan strah od napuštenosti. Kamo,

kuda, kako? Ova je zbirka isповjedni dnevnik ženske duše koja je dovoljno hrabro da skine sve maske koje nerijetko nosimo, analizira sebe, svoj život, ono što nas određuje ili čime se određujemo. Nekad nas određuju i okolnosti koje nas dovode na rub izdržljivosti, nekad guraju u jamu. Inače, ženska poezija ima jedan poseban dodatak, rekla bih začin ili štih. Ima vrlo izraženu suptilnost. Žena koja ljubi i dariva se u zanosu ljubavi, rađa, odgaja djecu, hrabro se bori da se iskaže u svim područjima života, daje životu one okuse koji su nužni da bi život u svojoj zemaljskoj tragici i nesavršenosti ipak bio značajan i bogat.“

Potom je Nevenka Kovačević predstavila svoje *Izabrane pjesme*. I o toj je knjizi popratnu riječ kazala Danica Bartulović:

„Nevenka je kroz svojih šest objavljenih knjiga nakupila podosta književne građe, da bismo danas imali pred sobom njezine *Izabrane pjesme*, knjigu koju je priredila respektabilna znanstvenica dr. sc. Hrvinka Mihalović Salopek. Izbor pjesama za ovu knjigu i prikaz Nevenkina stvaralaštva, što je objelodanjeno u *Izbranim pjesmama*, učinjen je vrlo kritički i znalački.

Pjesnikinja se drži onih tema i onih lokaliteta koji su na nju imali presudan utjecaj, i donekle su oblikovali njezinu duhovnu i intelektualnu razinu. S književne strane gledano, poštujući njezinu odabranu jezičnu varijantu, poetske izraze, kombinaciju

modernog hrvatskog književnog jezika s njezinom hercegovačkom ikavicom. Može se donijeti zaključak, ovo je poezija koja okrepljuje čovječnošću. Autoričino nadahnuće i ustajnost pomažu i drugima da cijene ono što imaju. Savladaju sumnje, prihvate da u ljudskom životu ima puno više onoga za što vrijedi živjeti nego onoga što tjeru u očaj.“

O poeziji Danice Bartulović i njezinoj najnovijoj knjizi *Drhtave latice srca* govorio je Mladen Vuković, novinar, urednik i književnik. Biranim riječima predstavio je njezinu zbirku dijelom pisani u zavičajnoj dalmatinskoj ikavici, a manjim dijelom na standardnom hrvatskom jeziku. Danica se ponovno vratila u dane djetinjstva, dane koji su svakom čovjeku najmiliji u životu i od kojih se svaki čovjek formira u ono što sada jest. U svakom stihu prepoznaje se negdašnji težak i mukotrpan život našeg težaka, ali život prepun ljubavi, topline i nadahnut božanskim stremljenjima i duhovnim vrijednostima.

Predivna poetska večer nastavila se potom uz mali domjenak te ugodno poetsko čavrljanje.

Večer duhovne poezije

Piše: Zoran Jurišić

Ta je knjiga kao dar uručena papi Ivanu Pavlu II. prigodom njegova trećeg posjeta Hrvatskoj 2003. godine. Stihove su uz Mladena Vukovića čitali Drago Čondrić, Danica Bartulović, Tomislav Najev, Kornelija Selak, Matijana Paradžik, te moja malenkost. Program je obogatio mladi župni zbor svojim glazbenim izvedbama. Objavljujem svoj sonet iz navedene knjige, koji kao da je pisan za današnje vrijeme.

Upastoralnom centru crkve Gospe u Siti u Strožancu 22. ožujka 2018., ususret Velikom tjednu, održana je večer duhovne poezije. Recitirali su se akrostihni soneti (soneti kojima prvo slovo svakog stiha čitajući odozgo daje neku prigodnu poruku) iz knjige *Put križa*, koje je sačuval i uredio Mladen Vuković.

Tvrda je, tvrda zemљa, po kojoj puk twoj hodi...
Emaneul mogaše i lakske pute stvorit'
Bezbrojne su hridi kuda lada ova brodi...
ELI, ELI, LAMA AZAVTANI, se pomolit'
Bogu, kao Isus ne gubit' vjeru i nadu,
Opet će doći KRIST Uskrsl da čudom blaži
Galiote, i da suze briše svome stadu.
A krv iz ruku njegovih neka nas utaži,
Molitvama zalijeći gorke grijehe naše.
Opet ću vam reći što je davno zapisano:
Lakšim je putem teže stići do cilja svoga.
ISUSA USKRSLOG ponovo razapinjaše
Mudroznanci, lažnobošci kojima je dano
Određivat' što je dobro, mjesto ŽIVOOG BOGA.

26. 3. 2003., Zoran Jurišić

Veselko Koroman (Radišići pokraj Ljubuškoga, Hercegovina, 7. travnja 1934.) pjesnik je, pripovjedač, pisac novela i romaneske proze, putopisac, esejist, antologičar i književni kritičar. Nakon završene osnovne škole u Ljubuškom te srednje ekonomsko i više pedagoške u Mostaru, na sarajevskom Filozofskom fakultetu 1965. godine diplomirao je književnost i filozofiju. Bio je gimnazijalni profesor u Kakanju, potom urednik časopisa Život (1969. – 1972.), lektor u izdavačkom poduzeću *Svetlost* u Sarajevu te osnivač i urednik časopisa *Osvit* (1995. – 1998.). Od umirovljenja živi u rodnim Radišićima. Dopisni je član HAZU i dobitnik književne nagrade *Goranov vijenac* za 1997. godinu.

JEZIK NA PAŠNJAKU

Trnje
je
tu
da
bi
bilo

s
t
r
a
h
a

(*Sjaj i rana*, 1975.)

ZEMALJSKA KUGLA

Riječ koja se njiše u vremenu.
(*Dok vlada prah*, 1986.)

VIZIJA RAJA

U sumrak
na bok si legla u pitki bakar do
usnulog jezera,
slatko,
a ja, mladić,
misli sam svoje spleo
u snažan vapaj oko tvoga tijela.

(*Grad prema sjeveru*, 1957.)

UPLETEN U SVE

Ne žudim otici iz ovog neba i ove
zemlje.

Neka novo nebo bude ovo isto
i nova zemlja neka bude ista.

Tu je moj dom od početka svijeta.
Moja ljudska povijest.
Sva patnja koju sam doživio.
Smrti mojih dragih.
Beskrajna nada.

Kad nestanu vremena
neka ovdje bude sve moje,
opet isto,
a ipak više od ovog što je bilo.

(*Dok vlada prah*, 1986.)

U SVAKOM ČASU

Samo jesti, i uživati samo na
ovom mjestu, ne znam kako bih
mogao.

Od izašlog – do zalazećeg sunca
(iz vremena, iz vječnosti) koje me
gleda, i posyjedočuje, njiše moj
san: ne znam kako bih mogao.

Naviknut sam ja na zimu strašnu;
ne godi meni slatkoća prevelika.

Uoči svanuća treba mi ponekad, a kad
svane, trebat će mi opet, tako mislim,
poput vode, jad podnošljiv, malo
dobre nevolje.

Nitko ne zna kako sam namršten sad
i zgađen veoma pred bićem umnim koje
stenje od slasti, samo preživa.

(*Sok od velebilja*, 2001.)

Još od zemlje

NIKOM NIŠTA NE ĆU REĆI

Sve što znadem –
nek oteče.

Sve što slutim –
nek izgori.
Što se koga moje tiče?
Što li ima itko sa mnom??

Ja govorim samo sjeni.

(*Zeleni se što je bilo*, 1989.)

GOSPODE MOJ

Rutvica, mrazovac, kopitnjak...
pedeset, i više biljaka u dolini,
koje raspoznati ne umijem,
od njih se umire.

A janje malo, bez pameti,
zaobilazi njih.

Jer veli njemu, u nosić,
na vrijeme svaka – da je gleda,
ali ne brsti, ne pase: ne ne,
dok preda mnom ljulja se tek, sva
od želje, mudrica zelena, i šuti.

Ma, tako su bistra, kažem vam,
janjad zemaljska, i biljke, tako su
bistre, da mi se od uma njihova
i ljubavi nijeme sada ježi
kosa na glavi.

(*Sok od velebilja*, 2001.)

TAJ VIS

Usred vjetra što stoji okomito,
i lijep je stoga, puno ljepši
nego rijeka, tugin sjaj,
neka je blažen na svijetu on.

(*Ja, putnik*, 2014.)

U TRAVNU

Kad bio sam, tri dana, ptica i ja. Nas dvoje u tijelu jednomete. Nečujno, uzveraše se noću šape nečije, i tako minu dio mene iz gnijezda na jasenu ispred kuće.

Pa sad, zna se – neutješan tko je. Da to bila je ljubav; još prije – mač s nebesa, ubojito povjerenje. Jer čuvala je ptica, pod ljuškom, ptiče svoje – i dopustila meni da joj priđem blizu, sebi da priđem, još bliže. U podne. Dok pripremala se, od tog – noćna snenost za nju. A ja stajao pred njom, opet mlad, s pokrajinom svjetlosti iza leđa.

(*Sok od velebilja*, 2001.)

ONO ONDJE

Možda sjena otud, vrlo tanka, iz svemira; što god da je, tu preda mnom – stoji lijevo.

Siv prolaznik, bit će vrijesak, po nemiru luđi od nje, eno ondje, u blizini – stoji desno.

A kad prođem s južne strane, kao sada, usred noći, evo vrijeska meni slijeva, desno mi je ona sjena.

(*Stariji od vremena*, 2008.)

*Kadikad, izgovorio sam
Božje ime uzalud*

UISTINU

Ne znam zašto bi se Bog srdio, i na koga, i na što, kad sve je što bdi iz njega samog, i takvo kakvo jest, po volji njegovoj.

Zato,
gledam sunce u kasno predvečerje
i mislim rastužen najiskrenije:

Moj jezik neka govori što može, i neka mu to, ako milost znate, stvari prekrasne, bude oprošteno.

(*Stariji od vremena*, 2008.)

Poetski krugovi Miljenka Jukića

Piše: Mladen Vuković

Liječnik Miljenko Jukić u zreloj se dobi odlučio predstaviti svojom prvom zbirkom stihova te mu je u nakladi Ogranka Matice hrvatske u Podstrani tiskana knjiga *O krugovima i drugom*, koja u tri ciklusa donosi 42 pjesme u slobodnom stihu, podstmodernističkog izričaja.

„Jezik kojim Miljenko piše nije avangardan, ekspresionistički nerazumljiv. Naprotiv, premda su pjesme prepune metafora i silogizama, one su razumljive, tečne i jasne. One ostvaruju onaj prvotni pjesnički i literarni zadatak – prenijeti misao. Nije mu ni na kraj pameti razbacati riječi ili slova po papiru pokušavajući čitatelja natjerati da pronalazi šifre za odgonetavanje neodgovarajućeg, radije se drži postulata da je pjesma igra riječi koje moraju imati svoj smisao. Pa i kada eksperimentira, onda je to eksperimentiranje smislom, a ne riječima. Primjer je pjesma *Meditacija*. No, premda je u preporukama postmoderne naputak da se stihovlje oslobođi dodatnih ukrasa, Miljenko od njih ne odustaje. I time stvara svoju poetiku, svoj pjesnički jezik. Metafore i pridjevi najznačajniji su dio njegova pjesmotvornog postupka, i po svemu i najvrjedniji. Kad se tomu doda i poruka i poenta, onda dobivamo Miljenka Jukića, poetu koji je svoju poeziju prepustio svijetu tek onda kad je bio siguran da će zaploviti poetskim morem, i koju ni oluje ni hridi neće razbiti“, piše u pogоворu zbirci Zoran Jurišić, hvaleći njegov književni stil i prvijenac koji će obogatiti suvremenu hrvatsku poeziju.

Jukić kao obiteljski liječnik začeljuje tjelesne boli svojim pacijentima, a na granici kada i medicina prestaje biti djelotvorna, čitatelju nudi duhovne tablete stihovlja u nama i oko nas. Egzistencijalni su to pogledi pravcima u vječnost, misaona, refleksivna i intimistička poezija koja traga za našim iskonima. Autor je zaljubljenik u fiziku i ostale prirodne znanosti, općinjen krugom i kružnicama, traga za sponama i šumom radijusa, i noge bi mu kročile svim „smjerovima radijusima“. I tijelo je jedan krug, ono je mala zvijezda, lirska planet koji lebdi svojim izgrađenim poetskim univerzumom. Uvodni je ciklus *O krugovima* premrežen kvadraturom i kubikažom kruga autorove lirike, *pridržavajući svemir*, tinovski "zgnječen velinom neba" kada je *podmetnut pod nebo*, na *pregazu među svjetovima*, uz *dvoja nebesa nad kubičkim pejzažom*. Stih je izbrušen, nema viška riječi, koriste se snažne metafore i sinestezije (*tišina kaplje*), prate se godovi duše, svi staduni i mjeseci godišta, uz toponime rodne Cetinske krajine do Splita i antičkih lokaliteta, dišući suzvučja klapskih napjeva i bluesa usne harmonike. Ključna, uvodna pjesma imperativima poziva na gesla duše i vesla srca, plodotvorna lutanja u nemoći usnulosti koja će nam sve podariti, što možda ipak neće biti *uzalud*. Autoru su vjerojatno dragi hrvatski pjesnici „krugovaši“, okupljeni oko časopisa *Krugovi*, koji su raskinuli s društvenom angažiranošću i patetikom srca i sentimenta, obnovivši artizam intelektualne kontemplacije, pouzdavajući se u jezik kao gradivo tkivo pjesme, pa je i Miljenko Jukić slamingovski zaigran srokom u tercinaama pjesme *Osjeti*, namrijevši nam na koncu antologisku minimalističku pjesmu *Meditacija*.

Autor nije preplašen ništavilom nigdine, cigle su u njegovu pjesničkom zidu isklesane iz koncepta ništa, učestalo se koristi neodređenim zamjenicama, pridjevima i prilozima (*ništa, nigdje, nikuda, nikad, niotkud, nijedni, ničiji, nikoga...*) da

bi utvrdio gabarite svog svemira kojim će lebdjeti misao žedna svjetla. Česte su mu također imenice *tmina, mrak, tisuću jedna noć...* i da se ne ugazi u *lokvu svjetla*, autor riječju pali plam da nam zbilju *posvijetli žarulja, sijalica, svjetiljka...* Pjesni-

kova je dijagnoza: *riječ je svjetiljka, a svjetiljka riječ!*

Jukićev prvijenac *O krugovima i drugom!* dozrelo je poetsko voće u kojem će uživati načitani sladokusci. I slavni grčki filozof i znanstvenik Arhimed, tri stoljeća prije Krista,

zamišljen nad svojim krugovima nacrtanim u pijesku, zavapio je pred vojnicima: *Noli turbare circulos meos! Ne dirajte moje krugove!* A ja pozvah: Zaplivajmo i igrajmo se Miljenkovim krugovima!

Netko mora otići

U Gradskoj knjižnici Marka Marulića u Splitu 6. travnja ove godine publici je predstavljena prva knjiga poezije Divne Ban Bakote, kojoj je nakladnik naš Ogranak Matice hrvatske. O knjizi su govorili Danica Bartulović i Tonita Popović, a u glazbenom dijelu večeri nastupili su klapa Šušur iz Splita te violončelist Andrija Ječmenjak i njegovi učenici. S obzirom na to da je ovo prvijenac pjesnikinje koja već dugo piše, a tek sada se odlučila predstaviti javnosti, donosimo kratki izvod iz predstavljanja profesorce Tonite Popović.

„Pjesnikinja Divna Ban petnaest je godina skrivala svoj pjesnički dar. Pritisnuta životom kao takvim i

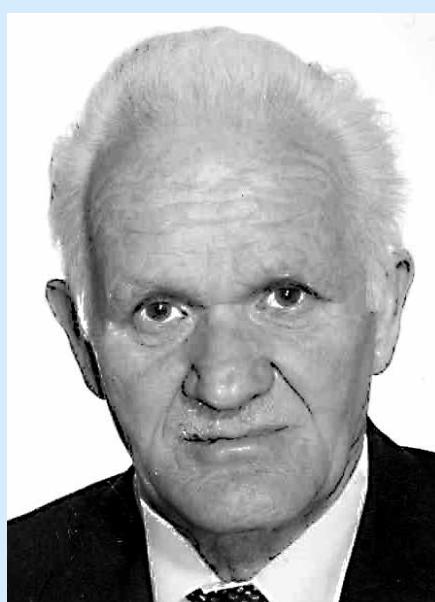
Tonita Popović, Danica Bartulović i Divna Ban Bakota

nedaćama koje on nosi, zakopala je dar kao pas kost, brižno noseći svoj osmijeh kamo god pošla. Bez naznake čekanja da se taj dar probudi. Ali njezino unutarnje biće pozvalo ju je na buđenje, dok nije bila potpuno iscijedena unutarnjom potrebom za pisanjem. Tada se rascvjetala kao ruža, svjesna da pisanje izaziva bol

i da je moguće da poneki trn ostane.

To je bio početak njezine unutarnje igre u kojoj se iznutra povećavala. A svaki hrabri potez donio bi novu pjesmu i označio nastavak putovanja prema cjelini ove zbirke.“

Stihove je čitala pjesnikinja, a publika je pljeskom pozdravila svaku izgovorenu pjesmu.

U SJEĆANJE - Davor Grgat

Dugogodišnji suradnik *Podstranske revije*, novinar Davor Grgat (rođen 10. listopada 1935.) preminuo je 9. siječnja 2017. u Malom Ratu u 83. godini.

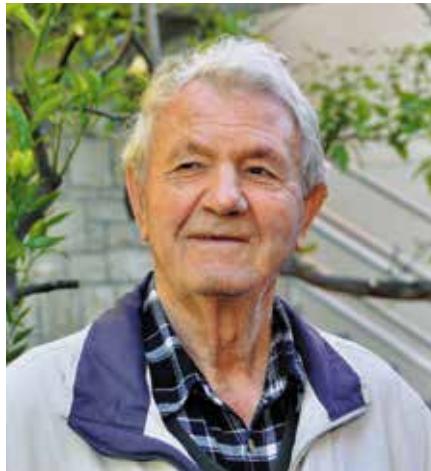
Više desetljeća bio je suradnik brojnih lokalnih listova, od *Slobodne Dalmacije* do Radio Splita, na kojem je 1984. godine vodio ljetnu turističku emisiju na esperantu. Grgat je osobito pratilo rad klubova lijecenih alkoholičara u Dalmaciji, te je prije dvije godine objavio knjigu sa svojim tekstovima objavljenim u zagrebačkom *Alkoholičarskom glasniku*. Davor Grgat bio je jedan od najaktivnijih splitskih esperantista te je bio redoviti sudionik Svjetskog kongresa esperantista.

Davor Grgat bio je dobitnik brojnih priznanja i nagrada, među inim i plakete Općine Podstrana te plakete Grada Omiša. U *Podstranskoj reviji* ostavio je neizbrisiv trag, posebno u promicanju esperanta, kao i lijepo napisanim riječima o umirovljeničkoj populaciji.

Zlatko Juras

Ivo Klarić

NOSTALGIJA u stihu i slici

Uzavršnom odlomku autobiografije *Moj životni krug* Tugomir Erica kaže: „Bez obzira na uvjete življenja, ostao sam vezan za tu sredinu (govori o rodom mjestu, prim. I. K.), za ljude, prijatelje i način življenja. Osjećaj pripadnosti toj sredini nikad me nije napuštao niti sam htio da me napusti. Čini mi se, kad bi se to dogodilo, da bih bio mnogo siromašniji, da bi se u meni pojavila praznina koju ne bih mogao popuniti. Uvijek sam se želio vraćati toj sredini...“

Spomenuti navod uvelike je olakšao potragu za zajedničkim na-

zivnikom koji bi najviše pristajao prisutnim Tugomirovim stihovima – nostalgijsa. Sadržaj tih stihova „po-kriva“ oba dijela te riječi starogrčkog podrijetla: *nostos* – povratak i *algos* – bol. U ovom slučaju čežnja, tuga za nečim poznatim gdje smo ili s kim smo nekoć živjeli, a što nestaje, čega više nema, tuga za zavičajem, za rodnim krajem, kako se u rječniku stranih riječi pobliže objašnjava značenje riječi nostalgijsa.

Vlade Zemunik nije dobio Tugomirove stihove da ih pročita i potom ilustrira. Njegova nostalgijska sličica nastala je neovisno o Tugomirovoj nostalgijskoj sličici. On je svojim fotografijama-vedutama likovno oživio i tako sačuvao ostatke (ostataka) onoga što je nekad bilo i što svakim novim danom sve više nestaje.

Moglo bi se reći: kad gledaš sliku, čitaš stihove, kad čitaš stihove, vidiš sliku.

Sjeta u sličici i riječi.

Nadali smo se da ćemo ovu sjetu pretočenu u stihove i slike predstaviti u društvu oba autora. Ali Tugomir nas je nenadano zauvijek napustio. I to u masliniku, u društvu „još od biblijskih vremena blagoslovljenoj drvi“, kako kaže u pjesmi koju joj je posvetio i koju je s toliko ljubavi sam uzgajao.

Napomena uredništva

Knjiga će biti predstavljena krajem kolovoza u Sumpetru (Jesenice)

GOMILE

U mojojem kraju gomile,
velike i male,
po poju se rastrkale.
Gomile stina
raznih oblika i veličina.
Prevrćući zemju
težak je stine odvaja,
na 'rpu stavja,
a stinama nikad kraja.
Kroz puste godine
'rpa je postajala sve veća...
Tako su resle gomile
i lipo se uklopile
u ove naše krajolike,
i čoviku služile
za mnoge prilike.
Na njima se je odmara
po njima svašta slaga i odлага,
na njima su se judi sastajali,
čakulali i dogovarali,
s gomilama se je dozivalo,
poruke slalo,
na njima se je stražarilo,
kad se čuvalo i branilo.

Dica su po njima skakala,
svoje igre igrala.
A žene pralje, kad bi robu oprale,
po gomilama bi je prostirale...
A i za druge stvari
koristit su ji znali
naši stari.
Zato, kad vidiš gomilu,
zaustavi se malo,
pogledaj je sa svi strana:
koliko je u nju stina stalo?
Ko in zna broja...
A na svakoj otisci prstiju
i kapi znoja.
Gomile u našemu pojusu
nisu obične 'rpe stina.
Svaka priča svoju priču
o našemu čoviku
i njegovu žiće
u ovomu kraju.

STARE KUŽINE

Nima više ni ognja ni dima,
nima drva, luga ni ožega,
komoštara poviše komina,
samo prazan prostor bez ičega.

Vladimir Zemunik, *Nostalgija*

Vladimir Zemunik, Gomile 2

Nestali su matuni s komina,
ničeg nima,
jedino se vidi da od svega
ostali su samo crni zidi.

A u vrime šta je nekad bilo
u kužinu došli bi susidi,
pa se skupa sidilo i pilo,
znalo se je misto di ko sidi.

Družili se judi u no vrime,
naročito kad bi bila zima.
Okupjali bi se u kužine,
oko ognja, bilo bi i vina.

A bilo je i luga i dima
pa je znalo vatati za oči.

Vladimir Zemunik, Nostalgija 2

Vladimir Zemunik, Gomile 1

Isto se je u dugin noćima
u kužini stalo do ponoći.

Al došlo je do nagle promine
nit se druže niti skupa sidu,
utihnule stare su kužine,
susid više ne iđe susidu.

Povukli se judi u osamu,
zatvorili u četiri zida,
svako sidi sam u svomu stanu,
kroz ponistru gleda na susida.

Pa se priča da je lipše bilo
u no vrime kad su se družili,
kad se skupa sidilo i pilo,
kad su judi drugačiji bili.

NOSTALGIJA

.....
Pošao bih u Zeljoviće svoje
da obnovim uspomene davne
na vrijeme kad smo ja i društvo moje
živjeli svoje mladenačke dane.

Al' prošlo je previše vremena,
protekao skoro život cio,
moje selo nije niti sjena
onoga što je nekad bilo.

Nema više tamo prijatelja
niti drugih koji me poznaju.
Većinu njih pokrila je zemlja,
a ostali po svijetu lutaju.

Koga onda da ja tamo tražim,
mrtve duše ili prohujalo vrijeme?
Kako svoju čežnju da utažim?
Nije selo samo radi mene.

Možda bih sreo prolaznika samo
ili vikendaša nekog zacijelo,
koji ne bi znali što ja tražim tamo
ni kakvo je nekad bilo moje selo.

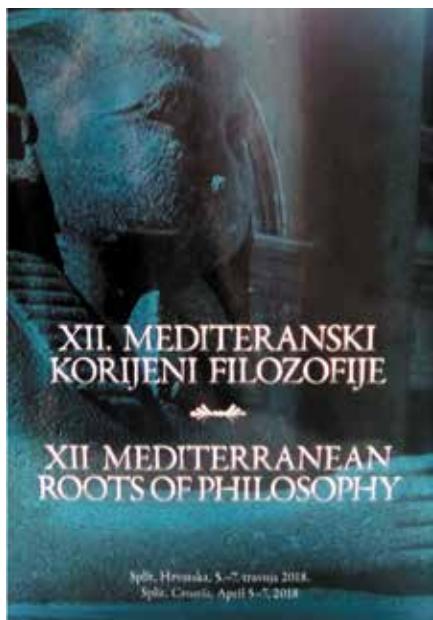
Nema smisla napajati sjetu,
kad od sjete duša samo pati.
Radije ću ostati u svijetu
nego hladne komine gledati.

Napomena uredništva
Knjiga će biti predstavljena krajem
kolovoza u Sumpetru (Jesenice)

Zlatko Juras

IZBOR SAŽETAKA S XII. SIMPOZIJA „MEDITERANSKI KORIJENI FILOZOVIJE“ održanog u Splitu, 5.–7. travnja 2018.

Bruno Ćurko,
Filozofski fakultet,
Sveučilište u Splitu
**ETIKA KAO ŠKOLSKI
PREDMET U
MEDITERANSKIM
ZEMLJAMA**

U suvremenom svijetu etika postaje sve potrebniji školski predmet. Štoviše, može se reći kako je nužna. Sve je više projekata i programa koji potiču etičko obrazovanje. U nekim zemljama etika je obavezni ili izborni školski predmet koji učenici pohađaju kao alternativu vjeronauku. U radu pokazujem etičke kurikulume u mediteranskim zemljama. Uspoređujem postojeće programe, pristup, modele i metodologiju. Poseban je naglasak na etičkim programima koji u sebi uključuju podučavanje vještina za kritičko mišljenje. Isto tako, prikazujem i uspoređujem službena objašnjenja zašto je etika potrebna u školi i koji su glavni ciljevi etike kao školske teme.

Jevgenij Paščenko,
Filozofski fakultet,
Sveučilište u Zagrebu

SOVJETSKI MIT U PUTOPISIMA AUGUSTA CESARCA

Putopisi Augusta Cesarca o SSSR-u, ostvareni 1930-ih, a objavljeni uoči Drugog svjetskog rata u knjizi i uvršteni u njegova sabrana djela (1982.), zanimljivi su u nizu pogleda. Sovjetska propaganda formira mit o pravednoj zemlji i sretnom društvu kao dio ideološkog mehanizma u zemljama s totalitarnim režimom (sovjetski, nacistički). Hrvatska percepcija sovjetskoga mita ima tipološke zakonitosti – pozitivni doživljaj režima odgovara je zanimanju europske Ijevice za ruski boljševizam. Osim općih tendencija, Cesarec nastavlja izričito hrvatsku slavenofiliju s kultom Rusije, što ima duboke povijesne, kulturološke korijene u hrvatskoj društvenoj misli – od humanizma nadalje kao izraz hrvatskoga slavizma. Vjera u ruski boljševizam kao spas, izražena u stvaralaštvu mladoga Krleže 1920-ih godina, što imenujemo kao hrvatski internacionalistički slavizam, postupno se gasi s upoznavanjem socrealističkih dogmi. Međutim, hrvatsko oduševljenje „zemljom sovjeta“ nastavlja se kroz djelatnost Cesarca, koji zbirkom putopisa Današnja Rusija nastupa kao apologet socrealizma. Doživljavajući propagandu staljinističkog režima kao adekvatnu stvarnosti, Cesarec svoja ideološka uvjerenja eksportira u prostor mediteranskoga društva, radeći na cementiranju hrvatske, jugoslavenske partijske svijesti, što nazivamo hrvatski socrealistički slavizam.

vizam. Patos i odanost pisca staljinističkoj propagandi neminovno bi ga izložili represiji tijekom ili nakon 1948. godine. No smrt pisca od ruke druge strane totalitarizma postala je razlogom za njegovo kanoniziranje u jugoslavenskom socijalizmu koji je implicitno nastavljao odanost idealima boljševizma (Krleža), a u čemu je i idućih desetljeća Cesarec imao značajnu ulogu.

Marko Marina,
Filozofski fakultet,
Sveučilište u Zagrebu

FILOZOFSKA MISAO I IZVORI GNOSTICIZMA U ODNOSU NA KRŠĆANSTVO

Kao antički filozofsko-religijski pokret koji je prijetio postati dominantan religijski čimbenik na Mediteranu, gnosticizam je prije svega odigrao važnu ulogu u oblikovanju razvojnog smjera samog kršćanstva koji će, kako su stoljeća pokazala, biti jedan od temelja zapadne civilizacije. U svome izlaganju, stoga, predstavljam temeljne filozofske karakteristike gnostika (antikozmički dualizam, preziranje tjelesnog, uzdizanje duhovnog, elitizam i tajno znanje kao put k spasenju), kao i kulturni kontekst (heterogena kultura Egipta) unutar kojeg su se oblikovale, te način na koji je sam gnosticizam utjecao na kršćanski pokret u prvim stoljećima njegova razvijanja. Gnosticizam je, inače smatrani velikom prijetnjom za tzv. pravovjernu Crkvu, na specifičan način pomogao u podizanju ograda i učvršćivanju identiteta ranokršćanskog pokreta.

Mislav Kukoč,
Hrvatski studiji,
Sveučilište u Zagrebu

O MEDITERANSKOM HUMANIZMU

Premda je sam termin humanizam skovao njemački filozof F. I. Niethammer tek početkom XIX. stoljeća, ideja humanizma ima mediteranske korijene u antičkoj grčkoj i rimske tradiciji. Svoje podrijetlo vuče iz Ciceronova pojma humanitas, što označuje čovječnost, kvin-

tesenciju čovjeka, koja se postiže moralnim i intelektualnim samou-savršavanjem. Kao svjetonazor, humanizam je zasnovan na shvaćanju čovjeka kao najviše vrijednosti te svrhe i smisla povijesnog razvijatka pa je, u tome smislu, blisko povezan s pojmom antropocentrizma, također mediteranskih korijena (grč. *anthropos* = čovjek). Humanizam je složeni pojam s više značenja koja se u različitim povijesnim epohama i kulturama različito kontekstualiziraju...

Mladen Živković, Vis
**OTOK - FILOZOFSKA
METAFORA**

Filozofije ne bi bilo bez samosvjesnog subjekta koji se rađa u antičkoj Grčkoj. Iskustvo mora, broda i plovidbe do otoka imalo je važnu ulogu u nastanku tog subjekta. Brod je, kaže Hegel, na ponos čovjeka. Odvaživši se na plovidbu u nepoznato brodom, tim oruđem kojim svladava more, počela je avantura otkrivanja svijeta i čovjeka. Odiseja duha počela je na Mediteranu.

Filozofi su posezali za otokom kao metaforom. Platon je uveo u filozofiju metaforu otoka za sretni uređeni željeni svijet. Drugima je otok slika netaknute bespovijesne pustoši. Za Kanta je otok metafora čovjekova svijeta, svijeta iskustva, pojave, ali jedinog na kojem se zateće sigurnost, izvjesnost i istina. Oko otoka istine je more opsjena koje poziva na avanture, ali tamo nema ničega doli magluštine. No beskraj slobode i etičkog stvaralaštva nude nam mogućnost istinske plovidbe.

Vladimir Zemunik, Kužine

Piše Dragan Vučetić

HAIBUN

Leptir na mokrom
krznu lavice –
bubnjanje kiše

Utuvio sam si u glavu da je ovaj haiku u dobroj japanskoj maniri bez obzira na to što su vidljive odrednice haikua (doba godine ili drugo).

Može se pretpostaviti da nisam u rezervatu, već da vidim na ekranu lavicu kako podnosi dugo kišno razdoblje. Nije to život pod krovom koji me o tome obaveštava bubenjačići po pragu prozora. Gledam svijet iz fotelje, borbu za život, ali našu borbu razrjeđuje spektakl tuđe borbe.

Između toga ljepota važe smisao na žici pelivana: leptir koji zasad nije plijen, čovjek koji čeka da ga neki lav iskoristi ili je bolje biti lav u dugom kišnom periodu. Kako ugodno brbljanje!

Ugodno brbljanje -
na mokrom krznu lavice
bubnjanje kiše

PRAG

Nisam bio u Pragu i ne moram poći. Nisam želio i kao da sam znao zašto nisam želio. Jednoga dana, umjesto da otputujem u Prag, vidim film. Film o životu, slučajnosti, nepredvidivosti, poetičan do kraja, odveo me u Prag. Topao je to bio film i uhvatio je kroz objektiv Prag, naravno. Ostao je dovoljno film, a više Prag. Vidio sam Prag kroz život koji su pokazali, njegove prozore prije svega, njegovu nutrinu, kroz film, prostore, riznice malih tajni, ljude, ljude iste, ljude druge. Blag i pitom otvorio se novi grad, njegovi ljudi, čak pomalo poznati kao opći dvojnići nastavljaju živjeti u njemu, dok se ja pun dojmova rastajem od Praga, u toplini njegovojo, u njegovu srcu napravljenom od umjetnosti ljudske, a dušu mu krvu nisam upoznao. I ta zemlja i te rijeke i ti visoki prozori i pamet njegova. Ljudi prolaze kroz film, film lovi Prag, ja se hvatam, još jedan ja, još jedan novi grad, film,

putovanje, kažu, putovanje opijanje, ulice, ulica, katovi se uspinju, prozori usisavaju grad.

Dobar je film živio, uvjerljivo, bio sam тамо, bio je i grad pored mene, završio je film, ostao je grad тамо odakle ga najbolje видим i kako živi dok živi, kako živim dok živim.

IZJAVE

Schopenhauer ne opršta ženama ljubavnu strast jer tako omogućuju obnovu vrste koja nije toga vrijedna. Razumljivo, ali ovo što slijedi:

Glen Gould, svjetski glasovirač, kaže da je Mozart loš skladatelj. Chopin da Mendelssohnove *Pjesme bez riječi* uopće nisu glazba.

Segedin kaže da nije čitao Kafku.

Jedan splitski pisac da ga se nije dojmila nijedna skladba *Beatlesa*.

Dalí kaže da nikada nije sreo intelligentnog glazbenika. Jedan kritičar da ga pjevanje Pavarotti ostavlja hladnim itd., itd.

Ovo nisu mišljenja. To su izjave o kojima se može slobodno razmisljati, bez obaveze u izvanserijske dimenzije spoznaje.

XXX

Walter Benjamin. Usred ove uzglavne biblioteke. Koliko ima ljestih, koliko čudnih i nepoznatih polica moga osiguranja. Kao da sam zavod, kafkijanski činovnik. Doprime do mene svijet, čujem ga, kada šapče, to izvodi urlajući. Tako sam veseo što ga čujem. Križam krvu rečenicu, već je palo raspoloženje. Ne, nije, nastavlja se, da budem siguran, usnem, to sam ja, taj koji spava isto kao i svi drugi.

ZNANJE

Spinoza je označio skupinu ljudi koja zna da nema Boga. Naravno, s obzirom na činjenicu da je znanost ušla uvelike u mikrokosmos, to je apsolutno anakronizam na koji svatko ima pravo za određeno vrijeme. Dakle, možemo govoriti i o ljudima (bez obzira na znanost) koji znaju da ima Boga. Njih ima malo, možda manje nego što je prstiju na jednoj ruci. Ovu raštrkanu skupinu ne možemo upoznati. Negdje oni

promatraju kako ljudi poimaju stvari. No, što je najteže, njihov spokoj može biti prožet nespokojem. Jedno je sigurno, iz dramatičnih spoznaja trenutaka koji nas nastoje usisati u božansku esenciju, spoznajta Boga za većinu bi bila ograničenje koje bi vodilo u ropstvo. Bog nam zato daje slobodu.

Zamislite da je njegov dah tako blizu, kako biste se osjećali?

MAESTRO

Opazim iz tramvaja maestra kako mu usne ocrtavaju kretnje kao da pjevuši ili sutihi uobličava neki ritam izvjesne glazbene teme; tako mi se pričinilo da se igra. Taj ga je ritam nosio, kao da je njime prelazio trg preko kojega je prošao zaigran. Tako se tema probijala iz njegovih misli. Ipak, nije li to bila samo igračka, čak niti igra, zadovoljština. A misli? A simfonije i čudesni kvarteti, sonate? Kamo je sada sve to odbjeglo, nestalo, iz primisli, iz koncepcija stvaranja? Oprostite, cijenjeni gospodine, odgovor ništavan nije dovoljan, možda tek nastoji posušiti rosu s Božjih leda.

ISUKRST

Ne znam kako ga je dah neba doveo do mene: ovo je prvi Isukrst koji mi se upleo u život, toliko da se o njemu usuđujem izreći nekoliko riječi, malo evanđelje o drvenoj skulpturi koju su Romi iznijeli iz nekog zdanja i zaboravili je ili je nisu uspjeli prodati pa je stigao za potpalu. Odlično oblikovan, izgubio je na svom putu ruke, one raspete na križu. Sada se mogao ležeći odmarati nakon raspeća. Preuzeo sam ga od Zlatka. Leži sada spremam za osobnu obdukciju... leži dolje u Veloj Luci na ormariću. Sigurno je jedno, ne može bez ruku ponovno zauzeti prostor Svetog Trojstva. Ne znam hoće li jednog dana ili noći promjeniti dom svoj sadašnji, ne znam i ne bih htio znati. Isukrst, povratak domu svome. Ako je svugdje, nije nigdje osim ovde. Napustio je svoje bivše skrovište. Bez ruku leži mirno u svom otvorenom grobu. Nitko još nije rekao.

Charlie Spencer CHAPLIN

Piše: Radomir Dumičić

Pisati o osobama koje su obilježile čitavo stoljeće, a i šire (kako bi rekao jedan moj poznanik, ugledni društveni radnik, koji inače živi od nerada na račun onih koji rade i jedva preživljava-ju), težak je i nezahvalan zadatak, a upravo sam ja počeo taj Sizifov posao dovodeći se u opasnost da se teški kamen sunovrati na mene i pretvori me u eksponat za herbarij. Da sam u pravu, zaključit ćete kada doznate o kome je riječ.

Malo tko od vas, poštovanih čitatelja, koji pročitaju da je dotična osoba bila glumac, redatelj, scenarist, producent, glazbenik i filmski genij, a napose najveći filmski skitnica i siromah čiji su prihodi iznosili milijune dolara, neće uprijeti prstom u skitnicu – latalicu, otmjena držanja i džentlmenskog ponašanja, lika koji je nosio uzak kaput, prevelike hlače i cipele, polucilindar i bambusov štap, a zaštitni znak su mu bili potkresani brkovi. Ako vam ni ovo nije dovoljno da ga prepoznate, sjetite se da je u nekoliko navrata imao ozbiljnih problema sa zakonom jer mu je hobi bio da se poput jastreba sunovrati na mlade djevojke; doduše, nije bježao od toga da ih odvede i pred oltar.

Dakle, danas ću napisati nekoliko redaka o velikanu nijemog filma koji je s pojavom zvučnog filma izjavio da će imati kratak životni vijek, strahujući da ne upadnem u klopku i ne napišem nešto što bi čitatelje najviše zanimalo. No, život našeg današnjega gosta ovog cijenjenog polugodišnjeg časopisa toliko je zanimljiv da je uistinu nemoguće reći što je više ili manje zanimljivo. Po mojem mišljenju, sve je jednako važno.

Iako znam da je većina prepoznala o kome je riječ, za one kojima sedma umjetnost nije u malom prstu ni velikom filmskom ekranu, u nekoliko rečenica, bojeći se cenzure zbog ograničenja prostora u *Reviji*, predstavit ću filmskog besmrtnika Charlieja Spencera Chaplina, britansko-

američkog glumca koji nikada nije uzeo američko državljanstvo, koji je proslavio američku kinematografiju, a iz SAD-a je protjeran 1952. godine, u doba „lova na vještice“ čuvengog inkvizitora Josepha McCarthyja, koji ga je, među inim, optužio da je član Prezidijuma SSSR-a. Bilo je to vrijeme kada nisi smio oko vrata vezati ni crvenu kravatu, postao bi sumnjivac i simpatizer komunizma. Tom prilikom ojađeni je Chaplin izjavio da njegova noga nikada neće više stupiti na tlo Novoga kontinenta. No, da je i Charlie bio samo čovjek sa svim ljudskim slabostima, nedosljedan u svojoj odluci i sklon tome da pogazi vlastitu riječ, pokazalo se dvadeset godina kasnije, kada su ga pozvali da mu uruče Oscara u kategoriji originalne glazbe za film *Svetla pozornice* iz 1952. godine. To što je doživio najveći pljesak u povijesti Filmske akademije, koji je trajao punih deset minuta, ne umanjuje njegovu nedosljednost, a govor koji je tada održao bio je opravštajući za sve one koji su ga protjerali, govo-vo da im je dao za pravo. Još jednom se potvrdila poznata krialica: Nikada ne reci nikada.

Charlie Chaplin rođen je u Londonu 16. travnja 1889. godine kao plod ljubavi jednog pjevačko-zabavljačkog cirkuskog para. Prvi put nastupio je na pozornici kad je imao pet godina – njegova je majka na sceni izgubila glas, a mali Charlie uskočio je na pozornicu, dovršio točku s tada popularnom pjesmom *Jack Jones* i pobratio frenetičan aplauz. Od tada su svi tražili mališana. Nastupao je na pozornicama i uzdržavao sebe

i bolesnu majku, plešući najprije na ulici, potom u jednoj putujućoj družini, prodavao je cvijeće, raznosio pakete, usput vježbao i žonglirao, a s 12 godina dobio je stalni posao. Vrijeme gladi bilo je iza njega, a vrijeme uspjeha pred njime. Kao dvadesetogodišnjak prelazi „veliku baru“ i nastupa u družini Mack Sennetta za plaću od 150 dolara tjedno. Filmski glumac postaje 1914. godine. U svojem drugom filmu *Trka dječjih kolica u mjestu Venice* Chaplin izgrađuje svoj imidž, već opisan. Honorar mu raste na 10 tisuća dolara tjedno, a 1918. godine potpisuje prvi milijunski ugovor u povijesti Hollywooda; filmove snima u svojem poduzeću *Charlie Chaplin Film Company*. Film *Pasji život zlobnici* su proglašili njegovim autobiografskim djelom. Godine 1919. postaje suosnivač i danas poznate filmske kompanije *United Artists*. Svoj prvi dugometražni film *Dječak* režirao je 1921. godine. Bila je to ustvari priča o njegovu djetinjstvu. Svoju nedosljednost „skitnica“ je dokazao s pojmom zvučnog

filma, kad je izjavio da nikada neće progovoriti na filmu. Naš narod bi rekao „Obećanje ludom radovanje“.

Na početku sam obećao sam sebi da neću biti predugačak u ovom kratkom prikazu genijalnog Chaplina, pa ču to pokušati održati, a ne povesti se za njime i njegovim obećanjima. Nabrajati sve što je ostvario na polju filmske, a bogme i glazbene umjetnosti, bilo bi preopširno. Od filmova ču spomenuti *Mirnu ulicu*, *Mališana*, *Cirkus*, *Svetla pozornice*, *Moderna vremena* i *Velikog diktatora*. Skladao je i nekoliko skladbi za svoje filmove, koje se i danas nalaze na programima mnogih svjetskih radijskih postaja, među njima i glazbena tema za film *Svetla pozornice*, koja se u svibnju 1953. godine našla na petoj poziciji američke popularne ljestvice. I da nije ništa drugo napravio, ostao bi zapamćen po njoj za sva vremena.

U privatnom životu bio je nepredvidljiv, osim u biranju svojih intimnih partnerica, od kojih većina nije stekla glasačko pravo. Neke od

djevojčica dijelile su s njim i bračni krevet. Ženio se četiri puta, razveo tri puta. Po nekimima ima tri sina i pet kćeri, drugi mu dodaju još ponekog nasljednika. Iako aktivan, kako u poslu, tako i u spavaćoj sobi, „stari skitnica“ doživio je duboku starost. Umro je u snu na sam Božić 1977. godine u švicarskom mjestanju Corsier sur Vavey. Imao je 88 godina. I poslije smrti besmrtni Chaplin punio je stupce tiska. Ovaj put za to su bili „zaslužni“ emigranti Poljak Roman Wardas i Bugarin Gančo Ganev, koji su ukrali lijes s njegovim posmrtnim ostacima i tražili otkupninu od 600 tisuća dolara, a na kraju dobili zatvorske kazne. Lijes su zakopali na jednoj njivi desetak kilometara od groblja, a pronašao ga je vlasnik posjeda dok je orao njivu te je plug zapeo za lijes. Grob je nakon toga osiguran armiranim betonom.

Na kraju, stavljajući zadnju točku iza posljednje riječi, moram se ispričati onima koji su tražili nešto drugo, a dobili isto.

STRATEGIJA ŽIVOG

Borba Emanuela Laskera

Piše: Ivan Tadej

Emanuel Lasker, jedan od najjačih šahista svih vremena, držao je naslov svjetskog prvaka neprekidno 27 godina (od 1894. do 1921.) i nijedan ga drugi šahist nije u tome nadmašio. Gari Kasparov dominirao je bez prekida 15 godina (premda su u tom razdoblju neko vrijeme, zbog raskola unutar FIDE, u koji je Kasparov bio izravno upleten, neko vrijeme istovremeno postojala dva svjetska prvaka). Aljehin je titulu nosio ukupno 17 godina, a Karpov 16 godina, no obojica s prekidima.

Lasker je bio svestran genij, matematičar, sveučilišni profesor; doktorirao je kod Davida Hilberta, te je u matematici stekao reputaciju zahvaljujući radovima od temeljne važnosti za suvremenu algebru, pa su tako neki ključni matematički pojmovi nazvani

njegovim imenom (Teorem Laskera i Noetherove, Laskerovi prstenovi), a kasniji radovi o kartaškim igrama značajan su doprinos matematičkoj analizi igara.

Napisao je nekoliko filozofiskih djela i jednu dramu. Ostao je zapamćen kao najfilozofičniji među svim slavnim šahistima. U šahovskim otvaranjima, kažu, nije bio dobar, ali kako bi se igra razvijala i postajala sve složenijom, Lasker bi igrao sve bolje. Takkvim načinom igre zadavao je protivnicima glavobolje.

Godine 1907. objavio je teorijsko djelo od nepunih stotinu stranica pod naslovom *Borba*, kojim, kako kaže Robert Leonard [Von Neumann, Morgenstern, and the Creation of Game Theory, 2010.], „metaforu igre proširuje na analizu društvenog područja, razvijajući embrijski oblik ‘znanosti o borbi’“, naziva je mahologijom (prema grčkoj riječi *mákhē*, u značenju: mahija, borba), predviđajući njezin jači razvoj u budućnosti. Tako su za tim njegovim začecima stvaranja opće teorije nadmetanja uslijedila, drugom polovinom dvadesetih godina prošlog

Dr. Emanuel Lasker (1868.–1941.)

[Izraelska nacionalna knjižnica, Zbirka Schwadron]

stoljeća, dosljednija nastojanja Johna von Neumanna na razvoju teorije igara, koji je ovo područje doveo do statusa solidne matematičke discipline. Potom, četrdesetih godina, von Neumann i Oskar Morgenstern proširuju matematičku teoriju igara na područje ekonomskog ponašanja, pridonijevši time podizanju ekonomije do ozbiljne matematičke razine, s kasnije du-

bokim utjecajem na razvoj linearne programiranja, računalstva i filozofije umjetne inteligencije. Ovakvi smjernovi razmišljanja odjekuju danas u situaciji na područjima šahovskih strojeva, računalnih igara, robotike i u recenntnim raspravama o svijesti i osjećajima inteligentnih strojeva i njihovim pravima kao svjesnih bića.

„Što je borba, što pobjeda? Pkoravaju li se zakonima koje razum može shvatiti i formulirati? Koji su to zakoni?“ [Ovaj i daljnji navodi su iz knjige *Borba*, Emanuela Laskera, osim ako nije drugačije navedeno.] Uočavajući borbene osobine različitih područja života (ne samo ljudskoga i ne samo jedinaka, već počevši od „mrtve“ prirode atoma, preko mikroba, biljaka, životinja, rasā i vrsta sve do skupina, naroda, čak i jezikā), Lasker zapaža da „do borbe dolazi uvi-jek kad nešto što posjeduje život želi postići neku svrhu usprkos otporu,“ poistovjećujući, u tom smislu, svaku borbu, mahiju, nedvosmisleno sa živim. Otud proizlaze brojna pitanja; što je volja, što svrha, itd. Teoretiziranje u tom pravcu, u nastojanju sistemske primjene analize na biološki, socijalni i ekonomski život i razvoj čovjeka i čovječanstva, iziskuje nužno definiranje novih pojmoveva i uvođenje odgovarajućih riječi, prepostavki i aksioma, razmatranje relevantnih načela, bez kojih bi, kako kaže Lasker, bilo „nemoguće detaljno i točno opisati mahijski proces“. Ti pojmovi, kao što su središta učinka, ili stratoi, idealni strateg savršena tipa, ili mahēid, njegovo savršeno mahijsko djelovanje, ili eumahičnost, svako drugo djelovanje koje nije eumahično, to jest amahičnost, pa savršeni sudac, ili Mahej, i drugi, kao i načela, poput onih napada, obrane, strategije, ekonomičnosti, logičnosti, mahijskog rada, najmanje prisile, najmanjeg truda, utroška energije, ravnoteže i prednosti, slučajnosti i vjerojatnosti, rizika, moralnosti i pravednosti itd., omogućuju izvođenje zaključaka koji se tiču tijeka i opravdanosti mahije i njezine svrhe. Protivnik može biti svašta: suigrač u igri, psihološki problem unutarnjega ili vanjskog tipa, bolest u tijelu, loša navika, ovisnost, siromaštvo, neznanje i bezbroj drugih stvari; praktički sve ono što je na putu zapreka postizanju određene svrhe.

Misli vodilje eumahičnog vođenja borbe do kojih dovodi mahološka znanost vrijedne su, zbog toga, i sasvim običnim ljudima, bilo da se bave biznisom, studijem, umjetnošću ili društvenim životom, bilo da se samo igraju ili sudjeluju u nadmetanjima koja bi mogla imati i kobne posljedice. Život je, po definiciji, mahija. Svojom je filozofijom u svome vremenu Lasker postao središnjom figurom novonastalih rasprava o kombiniranju elemenata igre, matematike i društvenih interakcija i premda Borba sadrži tek „nešto malo tragova složenih psiholoških maneva-ra po kojima je njegovo osobno umijeće igranja šaha bilo glasovito i karakteristično, a naglašava umjesto toga promišljanje, razum i ekonomičnost, ta začetna istraživačka znanost o borbi uspjela je dovesti do povlačenja paralela između mahija na šahovskoj ploči i onih u društvu. Za Laskera su igre koje imaju važnost u ljudskom društvu predstavljale strukture u kojima *Homo ludens* postaje *Homo economicus*, gdje se dva igrača jedan drugome suprotstavljaju, a svaki je od njih naoružan opremom strateških resursa i motiviran razmatranjima strateškog savršenstva, vjerojatnosti i ravnoteže. [Leonard.]“

O MAHIJI I ŠAHU

Šah je vrlo matematična igra koja zahtijeva elegantno i jasno razmišljanje. Premda je sve što Lasker općenito govori o mahiji u svakomu svojemu dijelu dosljedno primjenjivo na svaku mahiju, pa i onu gdje je mahijsko polje šahovska ploča, a stratoi vojske šahovskih figura s različitim stupnjevima intenziteta i armostije (prilagodljivosti), na nekim mjestima daje kratke primjere iz šaha, ilustrirajući njima iznesene ideje.

U predgovoru opisuje kako je knjiga „proizašla iz refleksija o značenju prihvaćenih načela borbe dvaju umova pod jednakim uvjetima, koja se zove šah. Ishod natjecanja je na šahovskoj ploči jasnije uočljiv nego u drugim vrstama borbā, zahvaljujući šah-matu koji ne dopušta nejasnoća. Šah nudi i mnoge mogućnosti proučavanja, teorija je dobro istražena, pa mu nema premca u nastavi strategije.“

Laskeru je, dakle, u vrijeme pisanja Borbe, dotadašnje osamnaestogodišnje iskustvo bavljenja šahom koristilo

u nastojanju oko formulacije strateških pravila, inače važećih u šahu, ali „na način toliko općenit da bi mogao biti primjenjiv i na sve ostale borbe u prirodi.“

Tijek zbivanja na šahovskoj ploči nije moguće predvidjeti na jednak način kao što je to moguće, recimo, u slučaju mehaničkih zbivanja u prostoru koja su predmet klasične fizike. „Dovoljno je razmotriti jednu šahovsku partiju kako bi se pokazalo da iz jednakе situacije stratoā (figurā, u šahu) mahija može krenuti u sasvim različitim smjerovima.“

Moglo bi se pomisliti da je zbog toga nemoguće mahiju podrediti zakonu i razumu. No, Lasker misli da to nije točno.

„Kad se međusobno nadmeću slabiji šahisti, očito je izbor njihovih poteza donekle ograničen zbog svrhe koju imaju na umu: šah-mat...“ Međutim, tamo „gdje osrednji šahist vidi deset poteza, majstor može vidjeti samo dva ili tri. Ostale odbacuje kao nedovoljno dobre. Što majstor više razvija svoju vještina i predviđanje, to je više ograničen u izboru poteza. Vrlo je slična stvar i s ostalim mahijama. Ako osrednji klavirist mora svirati neko djelo pred glazbenom publikom, zamišlja da svoj zadatak može izvesti na više različitih načina. No, za Rosenthala ili Paderewskog postojat će samo jedan jedini način izvođenja. Što je razred umjetnikov viši, to je njegova sloboda manja.“

„Možemo zamisliti, ne kršeći niti jedan zakon logike, da se proces rasta savršenstva može odvijati do unedogled. Nije zato besmisленo prepostaviti mogućnost postojanja savršenog stratega. Takvo jedno biće, koje može postojati samo u imaginaciji, nikad stvarno od krvi i mesa, nema uopće nikakve slobode. Njegove težnje k ostvarenju nekoga posebnog cilja primjenom sila kojima upravlja, borbe protiv zapreka, vodi ga k primjeni beskrajne vještine, uvida i strateške mudrosti i tako ga tjera onim smjerom djelovanja kojim bi i svaki drugi takav savršeni strateg također išao. Koji god smjer to bio, odrediv je.“

U šahu, savršeni šahist šahovski je mahēid. Što je šahist bolji, to je bliži tom idealu.

INSTINKT, RAD, MATEMATIKA I PRAVEDNOST

Spominjući Haeckelov filogenetski zakon („ontogeneza je rekapitulacija filogeneze“) misli da se vrlo vjerojatno može i poopćiti. Ilustrirajući tu misao, piše: „Promatrao sam procese kojima igrači šaha odlučuju o svojim potezima. Čak i najizvrsniji šahisti djeluju isto kao kad su bili najobičniji početnici, ako su prisiljeni djelovati tako brzo da ne mogu dovršiti proces strateškog razmišljanja kroz koji im mozak prolazi. Prva im je pobuda odabratи proizvoljan, obično nerazuman potez, druga odražava već malo veći napredak mišljenja i tako dalje, kroz čitavu skalu njihova šahovskog razvoja.“

„Nije potrebno provesti eksperiment da bi se gornja tvrdnja dokazala. Utrošak vitalne energije koja se koristi za promjenu nagonskih životnih procesa sad i uvijek bio je minimalan, a iz toga, filogenetsko načelo svih životnih funkcija, kao i samog života, proizlazi kao logička nužnost.“

Teoretizirajući o armostiji (prilagodljivosti, uključujući pokretljivost) vojske kao jednom od dvaju bitnih svojstava kapaciteta nekog stratosa (drugo je intenzitet), primjećuje kako u šahu dobro utvrđen lanac pješaka

posjeduje pokretna i obrambena svojstva kakva se pripisuju sili malog intenziteta, ali velike armostije. U klasičnom ratu, veliku armostiju ilustrira konjaništvo.

Jedno od načela opisanih u Borbi načelo je rada. Lasker mu posvećuje poglavlje. Mahijski je rad količina, kvantitet. Njezin iznos nije teško odrediti. Rad u njegovu fizičkom značenju temeljni je pojam koji fizičar zna izmjeriti. U mahijama se rad javlja na bezbroj različitih načina. „U šahu se u rad ubraja uzimanje protivničke figure, dominacija nad poljima uzmaka protivničkog kralja i napad na polja kojima pješaci napreduju prema promociji u damu.“ Vrijednosti tih kategorija rada mijenjaju se s položajem, ali vrlo malo. Naravno, uspjeh neke vojske stratoā ovisi o njezinu radu, rad je moguće odrediti, ako ne točno, onda barem približno, no to je zadatak koji je uvijek moguće izvesti, premda može biti složen, ali se približenje uz dovoljno truda može protegnuti do neodređenih granica. Manevri i ulaganje rada u njih strategija je koja se kod nekih slavnih vojskovođa u povijesti pokazala nevjerojatno uspješnom (što, naravno, nije formula uspjeha za svaku isprazno manevriranje). Rad mora biti ekonomičan i rezultirati ciljanim učincima.

„Nema razloga da savršen mozak ne bi bio u stanju izračunati brojčane veličine“ koje se odnose na učinke u mahiji. „Čak i ako to danas nismo u stanju izvesti“, kaže, „možemo se barem približiti istini. U velikom broju poznatih nam mahija – umjetnostima, znanostima, životnim borbama, ratovima, sportskim igrama, šahu, itd. – rastom iskustva i vještine razvija se i um koji mora izvoditi zadatke generala, sposobnost koju nazivamo ‘prosudivanjem’ i koja pruža brzu, a usto i prilično točnu procjenu tih veličina... Nije neologično pretpostaviti postojanje takvih veličina u smislu matematičkih kvantiteta. To nam je uvjerenje sasvim dovoljno.“

Lasker kroz svoje razmišljanje konstantno provlači ideju pravednosti. U početku primjećuje da „svako ljudsko biće ima nagonski osjećaj predodređen igranju uloge pravednog suca... a prepoznaju ga čak i djeca...“ i na kraju zaključuje da „onaj koji koristi silu ili želi prinuditi, onaj koji na bilo koji način tvrdi nešto svoje, susreće se s instinktom pravednosti...“ Stoga se mahijski agresor u raspravi pred Mahejem mora braniti i svoj napad logički i moralno opravdati.

Napomena uredništva: Knjiga Emanuela Laskera, Borba, u prijevodu Ivana Tadeja, nalazi se u pripremi.

TRI HUMORESKE

Piše: Đurđa Vukelić Rožić

NITKO NIJE SAVRŠEN

Napokon sam se dočepala lijepog staničića koji gleda na park. Prijestolna četverokatnica, stara tridesetak godina, zdrav materijal i pametan arhitekt. Kao da nisam stanova u velikom gradu!

Kako je moj stan bio na uglu zgrade, iz njega sam imala prekrasan pogled na jezerce u parku, cvjetne lijehe, fontanu. Svu tu ljepotu za mene je stvarao netko drugi. Kada se samo sjetim onih dana prtljanja s ružama, čupanja slaka! Pa mili moji puževi... Sijala sam salatu samo da ih zadržim podalje od cvijeća. A nokti! Strahota. Kralješnični diskovi izgubili su orientaciju. Pa onda troškovi. Nešto protiv uši, nešto za puževe, pa mravi. Stršljeni i komarci. Sve je to postalo otrovno, opasno i skupo.

Ako se doista potrudim, mogu imati uzbudljiv i zanimljiv život. No, ne bi bilo zapleta priče kada ne bi bilo problema, a moj se najveći problem zvao Branko. Veoma drag čovjek i vrstan majstor. Ma nema toga što taj ne bi znao popraviti, srediti, uređiti, namjestiti, obojiti! Ma divotica jedna, samac, stan do moga. E sad, s obzirom na to da je često pomagao oko tehničkih problema u mom stanu, jasno da bih skuhalo kavicu, pa mu onda ponudila poneki kolačić, malo vina ili prave šljivovice, nije baš bio sramežljiv. I posta on blago posesivan, ono, pa gdje ste bili, gospođica Ljubica? Pa kako je bilo? Jeste li se zabavili? I tako to, a ja bih mudrovala i neodređeno odgovarala na sva njegova pitanja, pa neka si čovjek misli! Jer, sama ženska ipak treba majstora u blizini.

Ljubica, to jest ja, zaljubljena je. Srce mi je ukrao veoma drag i simpatičan gospodin, ma, čovjek za pet. Zovem ga moj Micek. Životno iskustvo mi nalaže da su svi muškarci slatki

dok im dama ne počne prati čarape, čistiti mrvice kruha iza njih, hvatati odbačene jakne, kape i torbe te pokušati održavati ormari urednim. Tada ta zaljubljenost kopni.

U tom našem trokutu, Branko, Micek i ja, bilo je mnogo nadmudrivanja i situacija, kombiniranja, organiziranja. Najzgodnije je bilo kada bih s Brankom pošla u šetnju ili na piće u „naš“ kafić, dok bi Micek u to vrijeme uletio u moj stan. To je bilo tako uzbudljivo! Ala sam mogla brzo hodati putem do zgrade... Kao lastavica laka. No, trebale su mi sve nove i nove ideje kako zadržati Branka podalje od svoje veze, a ipak, onako, poput rezervne gume, voditi strogog računa da je uvijek tu. Pri ruci. Ako i kada zatreba. Majstor je majstor!

U dubokoj noći, kada bi Micek morao poći svojim bračnim dužnostima – držim da su to bile samo svade jer mi je najavljavao rastavu svoga braka – uzimala sam fotoaparat i blicala sa svoga balkona u blizini Bran-

kovih prorijeđenih roleta. Iza kojih je virio na moj svijet. Ubrzo bi se roleta zgušnjavala, a prozori zatvarali. Pa je Micek mogao neprimjetno nestati iz naše zgrade. Naime, Branko „the majstor“ kako se boji grmljavine i oluje. Na svu sreću, nitko nije savršen.

JORHIDEJE

Ne sećam se točno gda i kak je počelo to z tim jorhidejami. Najemput, mesto belagonij i fuksij, jobluki su počeli cvesti z jorhidejami. Čini mi se da je prva počela Dragica, kaj je služila pri doktorici v Zagrebu. Doktorici su pacijenti nosili te, bi reči, prestižne jorhideje, a gda su ocvele, ona ih je štela hititi. Pak ih je Dragica skup z jeftinim bombonjerama, smrdečim parfemima, manje vrednim umjetničkim slikama i doktoričinum robum doma čarila. Jorhideje je slagala po joblukima. Vsekud ih je bilo, čak i na tem jobluku od zahoda. Za neveruvati! Gda sme se po selu prevezli, na traktoru ili z autom, a po zimi smo znali zapreći našu Zoru i sanjkati se z decum po cesti sim-tam po selu, z joblukov su nas gledele jorhideje. I bubre oči med njimi. Onda su moja deca počela i meni nositi te jorhideje.

Same jenput na teden malo zaleješ, kam teglu metneš, tu mora ostati, niš ne diraš. Gda odcvete, ostaviš tam gde je, niš ne diraš. Ni joj treba pripovedati kak drugomu cvetu i glazbu navijati kak kravicom v štali kaj bi više mleka dale. Istina, ja sem svojim jorhidejam listje brisala od prašine. Gda su ocvele, pobrala sem suho cvetje, oprala jobluk, i vrnula je na nejno mesto. Rekli su da bu pak cvela. Onda su mi deca donesla dve-tri jorhideje, i navek je bar jena cvela. Te nove. A stare ni za lek. Ni misleti. Pitam ja susedu Bari-

cu, kak to da me jorhideje ne cvetu, a nejne su stalno v cvetu. Veli ona, niš ne diraj, samo malo vodice i pusti je na miru.

Nikak poterati i precvasti, te moje jorhideje. Bome sem z crnoga fonda malo nekaj zela, gurnula vnuki Mateji kaj je imela svoj auto i delala v općini, i prosila ju naj mi doneše rozastu i belu orhideju. Bum je poskrivečki v obluka dela i vsima rekla kak su i moje jorhideje precvele. Kaj bi ja bila gorša nek druge babe v selu. Ali tak, da Jožek ne zna, ni treba novce za hitati na drač.

Mateja je prešvercala tri teglina jorhideji, dele sme je na jobluke i mam je življenje bile lepše. Gda sem suđe prala, na cestu sem gledela zmed prelepih jorhideji, a bome i babe su ze ceste imele kaj videti. Gda su ocvele, a kaj drugo, zela sem škare i odrezala one grde, gole štučke. I pak nisu štele cvesti. Tak sem zaključila da nemam sreće z tem jorhidejami i vrnula se belagonijama.

Jorhideje – orhideje; jobluki – prozori; čarila – nosila; za neveruvati – nevjerojatno; zapreći – upregnuti konja; teden – tjedan; zaleješ – polijevati cvijeće; ni za lek – nikako procvasti; nejno – njihovo; poskrivečki – krimice; gorša – lošija; grde – ružne; štučke – stabljike

(Govor sela Vidrenjaka, Moslavina, prema Miji Stupariću, autoru priča, izdanja iz tridesetih godina 20. stoljeća i sjećanju autorice.)

ŠKOLA STRANOG JEZIKA

Sredinom ljeta spremali smo se na sljetovanje u inozemstvo. Toga dana avion je kretao u 16 sati. No, kako bismo otišli mirne savjesti, trebalo je rano ustati, pokositi travu, po-

praviti roletu, odvesti mačku i njezinu hranu tetici Štefi. Zatim, nabaviti poveći broj stvarčica. Imala sam popis obaveza za svakoga od nas, a imao ga je i Tom i djeca. Nakon doručka, usporedili smo popise i krenuli, kako bi naš dom bio posvema bespriješoran, onako sam. Na svom odmoru.

Oprala sam posude, bacila smeće, izvukla sve iz hladnjaka i očistila ga, otvorila da se naužije zraka, obrisala kuhinjske elemente i pod. Dječaci su pokosili travu i žvakali užinu. A mog Toma nema pa nema!

- Tome! Dodji da usporedimo popise. Jedno od nas mora u market, a drugo teti Štefi s mačkom.

- !
- Tome!
- !

Kako se nije javlja, pošla sam na kat, čovjek nikad ne zna što se može dogoditi. Zlo ne spava, samo čeka zgodnu prigodu da nastupi na pozornici života. A i bili smo nervozni zbog putovanja, i to zrakoplovom.

- Tome, gdje si?

Bio je u kupaonici sa slušalicama na ušima i laptopu na krilu, obučen, užiži uzbudljive online igre. Od užbuđenja je poskakivao po poklopcu WC školjke, uzdisao, psovao i vikao! Prišla sam mu sleđa i grubo ga uhvatila za vrat. Vrisnuo je glasnije od sirene vatrogasnih kola! Prvo on, a onda ja. Pa su u kupaonicu uletjeli prestravljeni sinovi. Oni nisu vrštili. Najbolji suprug na svijetu bacio je slušalice, skočio na noge kao najspretniji mlađahni ris:

- Koji vrag... Što se događa?
- Upravo tako, što radiš?
- Učim engleski. Putujemo, treba znati strani jezik...

POVIJEST SE PONAVLJA SMS-om iz Lanke

Piše: Marin Domitrović, Šri Lanka

Nemam ni PC ni laptop pa sam mislio sutra do susjednoga grada u internet-caffé da napravim lijep kolaž teksta/slika. Ali kako je nedjelja iskrasnula kao krajnji rok, odjurio sam danas u taj grad... i...

Ujutro se nebo otvorilo i potopilo pola Lanke, probijao sam se do interneta kroz vodu do koljena i molio boga da me bujica ne otpredi... Bujice i munje „pogasile“ su elektromrežu i većina radnji, ali i kuća utonula je u mrak. I potrajalio je to do uvečer. Dovukoh se kući mokar, prozebao, umoran ko pas. Pamtit ću ovaj biblijski potop dugo, ali i kao potvrdu da kad nešto ne ide ili ne treba da ide, onda će se i nebo i zemlja urotiti u tom smjeru. Jebi ga... Falio je samo dan, dva do realizacije.

IVANKOVIĆ – ĐUROVIĆ

Partija našeg kolege, majstorskog kandidata **Ive Ivankovića** (ŠK Dubrovnik, inače trenera našega šahovskog kluba Knez Mislav – Podstrana) u susretu protiv međunarodnog majstora **Gorana Đurovića** (ŠK Sljeme – Agroproteinika) u 1. kolu Kupa Hrvatske, održanog u Lošinju od 15. do 20. svibnja 2018.

22. potez

1. c4 ♜f6 2. ♜c3 e6 3. e4 c5 4. e5 ♜g8 5. ♜f3 ♜c6 6. ♜d3 d6 7. exd6 ♜f6 8. ♜e4 ♜xe4 9. ♜xe4 ♜xd6 10. 0-0 ♜e7 11. b3 0-0 12. ♜b2 ♜d8 13. ♜e2 f6 14. ♜ad1 e5 15. ♜b1 ♜b4 16. ♜e1 ♜c6 17. ♜h5 g6 18. ♜xg6 hxg6 19. ♜xg6+ ♜f8 20. f4 exf4 21. ♜h6+ ♜e8 22. ♜xf4 ♜d4 23. ♜xd4 cxd4 24. ♜d3 f5 25. ♜h5+ ♜d7 26. ♜xf5 ♜c7 27. ♜d5 ♜f6 28. ♜xd8 ♜xd8 29. ♜f1 ♜g5 30. ♜e8 ♜d7 31. ♜f7 ♜f5 32. ♜e5+ ♜xe5 33. ♜xe5 ♜d6 34. ♜xd7 ♜g5 35. d3 ♜e8 36. ♜f6 ♜e3+ 37. ♜f1 ♜h8 38. ♜g4 ♜d2 39. ♜xb7 ♜f8+ 40. ♜e2 ♜c3 41. ♜xa7 ♜e8+ 42. ♜f3 ♜f8+ 43. ♜e4 ♜e8+ 44. ♜f5 ♜e2 45. h4 ♜xg2 46. h5 ♜g3 47. ♜a6+ ♜c5 48. ♜e5 ♜d2 49. a3 ♜g5+ 50. ♜e4 ♜xe5+ 51. ♜xe5 ♜f4+ 52. ♜e4 ♜d2 53. b4 ♜xb4 54. axb4+ ♜xb4 55. ♜xd4 ♜b3 56. c5 ♜c2 57. c6 ♜d2 58. c7 ♜e2 59. h6 ♜f3 60. h7 ♜f4 61. ♜c5 ♜e3 62. d4 ♜e4 63. d5 ♜e5 64. h8R ♜e4 65. d6 ♜e5 66. d7 ♜e4 67. d8R ♜e5 68. c8R ♜e4 69. ♜he8+ ♜f5 70. ♜b6 ♜f4 71. ♜a7 ♜f5 72. ♜a8 ♜f4 73. ♜a5 ♜g4 79. ♜c4+ ♜f3 75. ♜a3+ ♜f2 76. ♜c2+ 1-0

U 22. potezu crni je trebao maknuti kralja s brisanog terena ($\#d7$) i tada u 23: $\#f5 \#c7$. Umjesto toga, potez 23: $\#xd4(!)$ cxd4. U 27. potezu bolje bi za bijelog bilo igrati $\#c5$. U 51. potezu crni pokušava postići pat poziciju, što bijelome ne promiče, pa se zauzvrat šali s crnim, koji se do kraja nikako ne predaje bez obzira na to što bijeli, šaleći se tijekom daljnje partije, promovira još 3 pješaka u topove, tako da s dvostruko više topova nego u početku radi vrtuljak oko crnoga kralja, koji na kraju neizbjegno gubi. (64. potez, promocija prvoga topa, 67. potez, promocija drugoga topa, 68. potez, promocija trećega topa.) I tako, tek u 76. potezu, crni se *konačno* predaje.

Z. Juras

Šahovski rebus iz prošloga broja

Bijeli na potezu – daje mat u pet poteza (zadnja dva poteza crnoga mogu se izvesti u dvije varijante).

1. ♜e8 ♜e5
2. ♜f8 ♜f4
3. ♜g8 ♜xh2
4. ♜g1 ♜xa8
5. ♜a1# 1-0

mat je moguć samo dolaskom bijelog topa na a8 ili a1 u jednom potezu. U 4. potezu bijeli top prisiljava kraljicu na otvaranje njegova puta u donji red na g1, crna dama nema izbora: ili uzeti bijelog topa ili napustiti čuvanje polja b7. U oba slučaja slijedi u sljedećem potezu mat crnome.

Z. Juras

NOVI ŠAHOVSKI REBUS
Bijeli je na potezu – daje mat crnome u četiri poteza.
Rješenje rebusa donosimo u sljedećem broju *Peruna*.

Z. Juras

Piše: Mario Tomasović

O ŠAHU I ŠAHISTIMA

Dvije godine osnovan je u Podstrani Šahovski klub *Knez Mislav*. Osim klupske obvezu i vježbanja, u prvi nekoliko godina nije bilo ozbiljnijih aktivnosti osim što su 2002. i 2003. godine, u povodu obilježavanja Dana općine Podstrana, organizirani turniri na kojima je igrao i ovogodišnji prvak Europe, velemajstor Ivan Šarić (na fotografiji). Eto još jednog mladića kojemu je Podstrana pružila priliku za dokazivanje, kao što je uvijek pružala priliku mladima i u mnogim drugim slučajevima. Ovom mu prigodom čestitamo na iznimnom uspjehu, koji nas raduje. I njegov je otac Branko bio na tim turnirima, te smo s tom obitelji postali dobri prijatelji. Nadam se da će tako i ostati i da ćemo s ostalim kolegama ovu našu igru kvalitetno prenijeti na mlađu generaciju. S tim smo ciljem, a uz angažman profesora Osnovne škole *Strožanac* Gordana Lovrića, počeli s programom Šah u školi, koji se pokazao vrlo zanimljivim našim osnovnoškolcima. Ove smo se pak godine i mi seniori počeli natjecati u 4. županijskoj ligi, a u pripremnom razdoblju odigrali smo nekoliko brzopoteznih turnira u Splitu, Kaštelimu i Aržanu. Nakon trećega kola Županijske lige, 9. i 10. lipnja opet ćemo odigrati lokalni turnir u povodu Dana općine Podstrana, pa bi bilo lijepo da se odazovu svi koji vole ovu igru i žive u Podstrani. Svima čestitamo Dan naše općine Podstrana i blagdan našeg nebeskog zaštitnika sv. Ante.

Šahovska škola "Podstrana" - voditelj Gordan Lovrić, prof.

Piše: Ines BOŠKOVIĆ SORIĆ
odvjetnica

Ujednom od prethodnih brojeva *Podstranske revije* opisali smo način na koji su RBA zadruge ilegalno poslovale na teritoriju naše države. Evo kratkog pregleda kako bismo se podsjetili na prethodne događaje.

Tijekom 2002. i 2003. godine RBA zadruge su preko svojih posrednika nudile „povoljne kredite“ na teritoriju Republike Hrvatske. To su činile preko posrednika jer na našem teritoriju nisu imale dozvolu za takvu djelatnost. Zbog toga se nisu mogle upisati u registar Trgovačkog suda na području Republike Hrvatske (da je sve bilo legalno, imale bi svoje poslovnice na teritoriju naše države). Naime, NBH im nikada nije izdala dozvolu za rad. Dakle, može se zaključiti da ove zadruge na teritoriju Republike Hrvatske nemaju pravnu osobnost jer zbog svega navedenog nisu mogle biti upisane u registar naših trgovaca sudova kao pravne osobe. Objasnjenja radi, i taki posrednici radili su bez ikakve licencije i nisu bili zaposlenici navedenih zadruga. Dakle, za posredništvo su dobivali vrlo velike iznose, odnosno ilegalne provizije na crno, za koje ni u jednoj državi nisu plaćali porez.

Prethodno su čelnici ovih zadruga stvorili mrežu već spomenutih posrednika, javnih bilježnika, odvjetnika, te ostalih suradnika za obavljanje opisanog nelegalnog posla.

Korisnicima ovih kredita (oštećenima) prvi su problemi s isplata

ugovorenih dospjelih rata za isplatu počeli već 2005. i 2006. godine. Naime, tada su shvatili da su ugovorili kredit koji nikad neće moći isplati jer je ugovorena rata uz kamatu mnogima postajala sve veća i veća, a kad su od zadruge s kojom su ugovorili kredit tražili otplatni plan, bili su iznenadeni kad su vidjeli da su čitavo vrijeme plaćali samo kamate, a da im dug na temelju glavnice nije ni najmanje smanjen. Zaključili su da su potpisali ugovor o neotplativom kreditu.

Sredinom 2013. godine, a već i tijekom 2012. godine za korisnike ovih kredita finansijska situacija postaje nepodnošljiva, te su se počeli bojati da će u ovršnim postupcima ostati bez svojih najvrjednijih nekretnina.

Početkom listopada 2013. godine predala sam kaznenu prijavu protiv RBA zadruga u Austriji te je spis dobio u nadležnost državno odvjetništvo u Grazu.

Zbog nestrpljenja, a i teške životne situacije za oštećene koju su im prouzročili ovi krediti, došlo je i do nejedinstva među članovima udruge, a sve u želji da pronađu što brže rješenje tog problema. Javljali su im se ljudi koji su olako obećavali brzinu i jamčili dobar ishod, a olako dana obećanja nisu dobra.

U konkretnom slučaju potrebno je istaknuti da se radi o ilegalnim zadrugama koje su ilegalno poslovale na području RH, o čemu možemo predočiti dokumentaciju.

Popis ovih ilegalnih zadruga dostavljamo vam u privitku. Potrebno je napomenuti da se u Grazu vodi

kazneni postupak pod poslovnim brojem ST-235/13i.

Napokon je u srpnju 2017. godine, upornim radom udruge *Kreditni oštećenici*, pronađeno rješenje ovih teških problema za tisuće građana Republike Hrvatske. Naime, 29. srpnja 2017. godine Hrvatski sabor donio je Zakon o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjem sklopljenih u Republici Hrvatskoj s neovlaštenim vjerovnicima (N.N. br.72/17). Tekst ovog zakona izradio je vrstan pravnik i stručnjak za obvezno pravo Ivica Marković. Mladi saborski zastupnik Marin Škibola potudio se da Hrvatski sabor prihvati prijedlog ovog zakona, koji je stupio na snagu 29. srpnja 2017. godine i objavljen je u Narodnim novinama br. 72/17.

Ovim zakonom opisani ugovori o kreditu direktno su proglašeni nelegalnima.

Da bi educirali oštećenike i objasnili im što trebaju činiti kako bi se obranili od ovih nelegalnih ugovora (autori kojih su počinili niz kaznenih djela), diljem naše države održan je niz skupova s kreditnim oštećenicima.

Jedan od takvih, vrlo uspješnih skupova održan je kod nas u Podstrani 16. travnja ove godine. Skupu su bili nazočni brojni oštećenici. Marin Škibola, Ivica Marković i ja u uvodnom smo izlaganju objasnili odredbe citiranog zakona koji za oštećenike znači spas. Nakon uvodnog izlaganja, svaki od oštećenika mogao je postavljati pitanja o činjenicama i odredbama zakona koje im nisu dovoljno jasne, a uz to su nam mogli postavljati pitanja o svim specifičnim činjenicama koje se odnose na svaki pojedinačni problem. Uspjeli smo odgovoriti na sva pitanja koja su nam postavili oštećenici.

S obzirom na ozbiljnost problema, slobodno možemo reći da je ovaj skup bio vrlo uspješan i da je bilo rezultata u objašnjavanju problema s oštećenicima.

Zahvaljujemo svim ljudima koji su nam omogućili da ovaj skup održimo u Podstrani i na taj način pri-donesemo rješavanju ovako teških životnih problema.

NEPOŽELJNI I OTPISANI

Čitatelji će se sigurno sjetiti mojih članaka iz prijašnjih brojeva *Podstranske revije* u kojima sam nastojala objasniti pojmove koji se odnose na posljedice samoupravljanja, ali i siromaštva i zaostalosti države. To su korupcija, mito, nepotizam i negativna selekcija.

U tom smislu možemo govoriti o demografskoj slici u našoj državi kao konačnoj posljedici svega nabrojenog. Problem je toliko generirao da se u medijima stalno govorio o demografiji.

Među najvećim su našim nevoljama nezaposlenost i podcenjivanje tuđeg rada.

Opet ću spomenuti medije, koji nas stalno informiraju o padu broja nezaposlenih. Da, pao je broj nezaposlenih jer se naši najspasobniji ljudi zapošljavaju izvan naše države,

čak i oni koji su bili spremni žrtvovati svoj život radi svih nas, koji su s puškom u ruci i krunicom oko vrata branili domovinu u kojoj su danas suvišni. I eto:

Slava Bogu na visini

Pjeva Hrvat u tuđini.

Da, u tuđini, gdje su cijenjeni i gdje se poštaje njihov rad, njihovo znanje i njihove sposobnosti.

Možemo razmišljati kao djeca, spustimo se na nivo tinejdžera i postavimo pitanje: Zašto tako?, prema nazivu dječje radijske emisije iz sedamdesetih godina prošlog stoljeća.

Odgovor na prethodno postavljeno pitanje na nivou je seoskog trača. Naime, da bi do izražaja mogli doći lijeni, nesposobni, neznalice i nesposobni, i to pomoću puno puta opisane negativne selekcije, nepotizma i korupcije. Svemu tome pomaže jaka birokracija u službi moćnika (političkih elita) koja raste geometrijskom progresijom, a služi isključivo već spomenutim političkim elitama. U tom slučaju svaka marljivost i kreativnost (inovativ-

nost) u radu svake pojedine osobe ne smije doći do izražaja i ne smije se primijetiti jer je za političke elite izuzetno opasna. Upravo takve političke elite žele voditi politiku uravnilovke, koja će se detaljno opisati u Samoupravnom sporazumu.

S obzirom na opisanu političku klimu, svi vrijedni, najkreativniji i najspasobniji mladi ljudi su nepoželjni i moraju biti otpisani jer se mora pružiti prilika zlatnoj mlađeži, za koju sve mora biti rezervirano. U suprotnom, zlatna mlađež mogla bi biti frustrirana i obezvrijedena. Da se zaključiti da su svi oni najspasobniji, najkreativniji i najvrjedniji nepoželjni te hitno moraju biti otpisani, i to na način da sebi kruha moraju tražiti u inozemstvu i tamo ostati i opstat. U svojoj domovini, odakle potječe, na svojoj djedovini, nema im niti im smije biti mjesta, niti smiju pokazati koliko vrijede. To smiju tek u Njemačkoj, Irskoj, Kanadi i drugim državama.

Ines Bošković Sorić

Sto godina od rođenja najvećeg podstranskog intelektualca Rudolf Brajičić (1918. – 2007.) Svećenik, profesor, pisac, teolog, filozof

Piše: Jozo KOVACIĆ

Rudolf Brajičić rodio se prije stotinu godina (12. travnja 1918.) u Zenici, gdje je njegov otac Špiro radio u državnoj službi Austro-Ugarske Carevine. Njegova pobožna majka Ivanica, rođena Božiković, uskoro umire, a otac, koji se nakon raspada monarhije vraća u Strožanac, svoju dje-

cu, Juliju, Rudolfa te kćer Danicu, nakon osnovne škole u Stobreču školuje u Splitu. Rudolf postaje sjemeništarac, a potom, žećeći postati svećenikom isusovačkog reda, završava školovanje 1936. godine u Travniku. Nakon dvogodišnjeg novicijata na Jordanovcu u Zagrebu, Rudolf završava trogodišnji studij filozofije na Filozofском institutu Družbe Isusove. Potom slijedi njegov pedagoško-odgojiteljski rad u nadbiskupskom dječjem sjemeništu na Šalati, a 18. kolovoza 1946. u kapeli nadbiskupskog dvora zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac zaredio ga je za svećenika. Godine 1956. obranio je doktorat iz teologije na Rimokatoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. U glavnom gradu Hrvatske djelovao je više od četrdeset godina kao profesor teologije na Teološkom, odnosno Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove.

Osim dvadeset knjiga iz područja teologije i filozofije, te nebrojeno članaka i znanstvenih radova iz različitih teoloških i filozofskih područja, za hrvatsku je znanost važan jer je prvi uveo načelo tzv. vjeroskičke teologije. Sudjelovao je i poseban doprinos dao na Drugom vatikanskom koncilu, a u filozofiji se posebice bavio djelom Immanuela Kant *Opravdanje čistoga uma*.

Svima koji su ga poznavali ostao je u sjećanju kao iskren i druželjubiv čovjek, svećenik, profesor i odgojitelj. Sretan sam što sam ga poznavao, a kad bi on i njegova sestra Danica, koja je bila časna sestra, dolazili u Podstranu, rado su posjećivali moju obitelj. Bio sam počašćen time što sam poznavao jednog čudesnog čovjeka, a moja su djeca s pažnjom slušala njegove savjete, pogotovo o tome što za mladog čovjeka znači učenje, vjera u Boga i domovinu.

ŽIVOT POSLJEDNJEG VELIKOG POLJIČKOG KNEZA IVANA ČOVIĆA U SANKT PETERBURGU

od 1807. do 1816. godine

Piše: Hrvatka ČOVIĆ

Drevna Poljička republika smještena je u Hrvatskoj, na području srednje Dalmacije istočno od grada Splita u taktu Split – Omiš – Trilj oko planine Mosor, dok prirodne granice čine rijeka Žrnovnica sa zapadne strane, rijeka Cetina sa sjeveroistoka te Jadransko more s južne strane. Poljica su naziv dobila po malim poljima koja se nalaze uz planinu Mosor, a podijeljena su na tri pojasa: Gornja (Zagorska), Srednja (Završka), Južna (Primorska) Poljica te se protežu na oko 250 kilometara. Kroz povijest je u upotrebi bilo nekoliko naziva, ali najviše je prevladao onaj Poljička republika/kneževina, koji potvrđuje njezinu višestoljetnu samostalnost i slobodu.

O postanku Poljica govore brojne predaje i pisani dokumenti, koji njihov postanak smještaju već u 11. stoljeće (1015. godina), a kao njihove osnivače navode tri brata, Tješimir, Krešimira i Elema, sinove hrvatskoga kralja Miroslava. Stanovnik – Poljičanin spominje se 1080. godine u Sumpetarskom kartularu, važnom povijesnom dokumentu pisanom latinskim jezikom u Sumpetu – Donja Poljica. Stanovnici se dijele na: didiče – potomci trojice braće, utemeljitelja Poljica, imali su pravo na didovinu, a u početku su sami birali kneza, oni su starosjedioci Poljica; vlastela (ugričići) – plemići koji su dolazili iz hrvatskih krajeva pod ugarskom vlašću, kasnije i oni sudjeluju u biranju kneza; pučani – slobodni seljaci (nisu mo-

gli biti birani u Poljički stol); kmetovi – neslobodni ljudi, imali su povlastice i bili su zaštićeni Poljičkim statutom; Vlasi – ostaci Romana, za vrijeme društvenih i političkih promjena nestali su iz poljičkog života.

Poljičani su se u svojem svakodnevnom javnom i privatnom životu služili hrvatskim jezikom i svojim posebnim pismom poznatim kao bosančica, hrvatska cirilica ili poljičica. Poljički svećenici – popi glagoljaši koristili su glagoljicu (starohrvatsko pismo) u liturgijskoj službi, a treba istaknuti da su Poljičani od samih početaka pripadali katoličkoj vjeri rimskog obreda. Za razvoj pismenosti u Poljicima zaslužni su upravo popi glagoljaši. Zanimljivo je da se latinica, kao pismo hrvatskoga jezika, u Poljicima počinje koristiti tek sredinom 18. st.

Pad Poljičke republike dogodio se 1807. godine, nakon što su je osvojili Francuzi. Poljički statut, osim što je dao osnovu, postao je i vječni spomenik njezina postojanja.

Najvažniji pravni spomenik u Poljicima je Poljički statut – pravni spomenik pisan narodnim jezikom. Najstariji rukopis Statuta potječe iz 15. stoljeća i pisan je bosančicom. Da je postojalo nekoliko redakcija Statuta, svjedoči onaj iz 1440. godine, na početku kojega piše „Uime Gospodina Boga Amen. Statut poljički i sući (ovaj) statut iz staroga novi činimo na lita Gospodina Isukrsta 1440.“ (Pera, 1988: 414). Prema zapisima poljičkog svećenika don Stipe Kaštelana, koji je pomno proučavajući poljičku povijest nastojao ustanoviti nastanak Po-

ličkog statuta, tj. prvu i najstariju verziju, pronašao je četiri različite isprave koje se pozivaju na Poljički statut, i to iz godina 1338., 1333., 1263. i 1251., zbog čega se smatra da je prva verzija Statuta nastala odmah nakon osnivanja Republike. Također se spominje da je Poljički statut nastao iz staroga hrvatskog prava.

Zakoni i kazne koje je određivao Statut bili su strogi. Obuhvaćali su sve, svakodnevni život, odnos prema drugim ljudima, tudim životinjama i poljima, izdajicama. Svaka se kazna plaćala ovisno o tome kolika je bila, a najteža se plaćala glavom.

Mihanović ističe kako je Statut „u svojim odredbama toliko precizan i životan, strog, ali i human, čuvar reda i mira, promicatelj rada, da mu je malo sličnih zakonika ne samo u nas, nego i u Europi“ (Mihanović, 1992:46–47).

Treba istaknuti i najvažniji zakon iz Statuta „neka more svak živiti“ (Pera, 1988:458). Ovaj 59b. zakon iz Statuta ističe kako svatko ima pravo na život. Zakoni se zapravo prilagođavaju prilikama, a pravda je ta koja bi trebala biti jača od pisanih ili bilo kojih drugih zakona. O Poljičkom statutu piše i ruski znanstvenik B.D. Grekov, koji kaže: „Ni jedan srednjovjekovni zakonik, bio slavenski ili neslavenski, ne pruža znanstvenicima tako zanimljiv i dragocjen materijal kao Poljički statut“ (Mihanović, 1992:46).

Poljička republika bila je podijeljena na 12 katuna – većih sela, središtem kojih je bilo selo Gata. Upravo u Gatima, na brdu Gradac svake godine 23. travnja, na blagdan sv. Jurja, nebeskog zaštitnika Poljica, sastajali su se predstavnici svih katuna, takozvani mali knezovi, koji su nakon mise na mjestu Podgradac između sebe izabirali velikog kneza, vojvodu i suce. Po izboru, veliki knez dobivao je škrinjicu u kojoj se nalazio Poljički statut, pečati i razne isprave.

Portret velikog kneza Ivana Čovića

Posljednji veliki poljički knez Ivan Čović bio je na čelu Poljičke republike od 1803. do 1807. godine (za kneza je bio biran pet puta, budući da je po Poljičkom statutu mandat kneza bio samo jednu godinu). U vrijeme njegova vrhovništva Francuzi su pod vodstvom maršala Marmonta doprli i u Dalmaciju, nastojeći sve povrgnuti pod svoju vlast. Poljičani, naviknuti živjeti po svojim zakonima, pokušali su mirnim pregovorima s Francuzima u Zadru i Splitu zadržati svoju slobodu i život po poljičkim zakonima.

Budući da su Francuzi htjeli nametnuti svoje zakone, Poljičani pod Čovićevim vodstvom dogovaraju ustanak s Rusima, čije je brodovlje u to vrijeme bilo upravo u ovim područjima. Važno je spomenuti ruskoga kapetana – komandira (generalja) I.A. Baratinskog, s kojim je knez dogovarao ustanak, te viceadmirala D.N. Senjavina, pod čijim su zapovjedništvom 4. lipnja 1807. godine došli admiralski brod, fregata i dva briga.

Iste godine, pruživši otpor Francuzima, Poljičani 12. lipnja bivaju poraženi te Poljica padaju pod vlast Francuza. Sela bivaju opustošena i opljačkana, a knez i najbliži mu suradnici bijahu osuđeni na smrt uz zapljenu njihovih imanja zbog dizanja pobune i suradnje s Rusi-

ma. Međutim, veliki poljički knez Ivan Čović, kao i brojni Poljičani i Dalmatinci, povukao se nakon pada Poljica na rusko brodovlje te je s njima otplovio u Rusiju, u Sankt Peterburg, gdje je i umro 31. prosinca 1816. godine.

Za početak ćemo reći nešto o škrinjici i Poljičkom statutu koji se u njoj nalazio. Naime, neki smatraju i uvjeravaju da se škrinja sa Statutom nalazi u Sankt Peterburgu, gdje ih je sa sobom odnio posljednji knez, međutim, sve je ostalo samo na riječima. S druge strane, postoje zapisi u knjigama koji svjedoče o tome da je knez škrinjicu dao Poljičanima uz naredbu da je skriju kako ne bi došla u neprijateljske ruke, što su oni i učinili.

Alfons Pavić, autor knjige *Pri-nosi povijesti Poljica*, u svojoj knjizi piše kako je pri svojem prvom dolasku u Poljica, u mjesto Donji Dolac, video pozlaćene pergamene i razne isprave. Drugi put video je poljičku zastavu i škrinju koja je sadržavala Statut i isprave.

Da je tome tako, mogu nam posvjedočiti i zapisane riječi poljičkog svećenika don Petra Mrčele, koji je i sam sudjelovao u skrivanju škrinjice. Prema njegovim riječima, škrinjica je bila skrivena u Gatima, odakle ju je on sam uzeo i ponio u Dolac, gdje je ostala skrivena do 1817. godine u jednoj kući. Te godine pronio se glas da netko traži škrinjicu kako bi je predao u „gospodske ruke“ te su se stanovnici okupili oko ponoći i prenijeli je u drugu kuću. Nažalost, originalni zapis završava na tome, te se smatra da je zbog manjka mjesta bio dodan novi list koji se izgubio (Kaštelan, 1940:57).

Posljednji veliki poljički knez Ivan Čović bio je na čelu Poljičke republike od 1803. do 1807. godine. Da je bio starosjedilac, odnosno iz obitelji didića, svjedoči zapis u kojem se navodi kako se od 1789. godine veliki knez ponovno bira samo među didićima i tako sve do samog

pada Poljica (bilo je razdoblja kad se knez birao među vlastelom).

Prvi glasi o Čoviću stigli su 1810. godine, kada on šalje pismo svome sinu Andriji. U pismu veliki knez Ivan Čović ističe da živi dobro i ima plaću od ruskog cara (na dan po jedan „cekin holandeški“) te da živi s generalom Baratinskim, koji je 1807. godine bio u Dalmaciji, iz čega se može zaključiti da je bio u ruskoj carskoj službi i samim time privilegirana osoba. U pismu poziva svoje sinove da dođu k njemu jer je „Narod dobar i milostiv, Zemlja bogata“.

Poznato nam je da je veliki knez iz Sankt Peterburga kupio kuću u Splitu kod izbjeglica koji su u to vrijeme isto bili u Peterburgu. Kuća je i dandanas u vlasništvu njegovih potomaka. Osim ovog pisma, postoji i drugo, u kojem on javlja svome sinu Andriji da može otići u Italiju, u Milano, uzeti novac u banci. Andrija se morao vratiti s putovanja jer se u Trstu pojavila kuga te do novca nikada nitko nije došao.

Knez Ivan Čović umro je 31. prosinca 1816. godine, a posljednju pomast dao mu je svećenik Mihovil Juretinović Ivakić, koji je u to vrijeme također izbjegao iz Dalmacije (iz Kaštel Štafilića) u Rusiju na ruskom brodovlju jer je bio među vođama pobune protiv Francuza. Poslije smrti kneza Čovića, svećenik Ivaka donio je kneževu odoru obitelji u Gata, rodno mjesto kneza. Nažalost, sve to izgorjelo je 1942. godine, kada su Gata spaljena, a ljudi su pobili četnici i talijanska okupatorska vojska.

Kao što je već spomenuto, knez je u pismu svojem sinu napisao da živi s generalom Baratinskim, iz čega se može zaključiti da je u Sankt Peterburg došao s njime. Prema podacima do kojih sam došla, general Baratinski u Rusiju se vratio 1808. godine kopnenim putem. S druge strane, vojnopolomorski arhiv piše kako su Rusi, nakon predaje svih brodova Francuzima, u ožujku

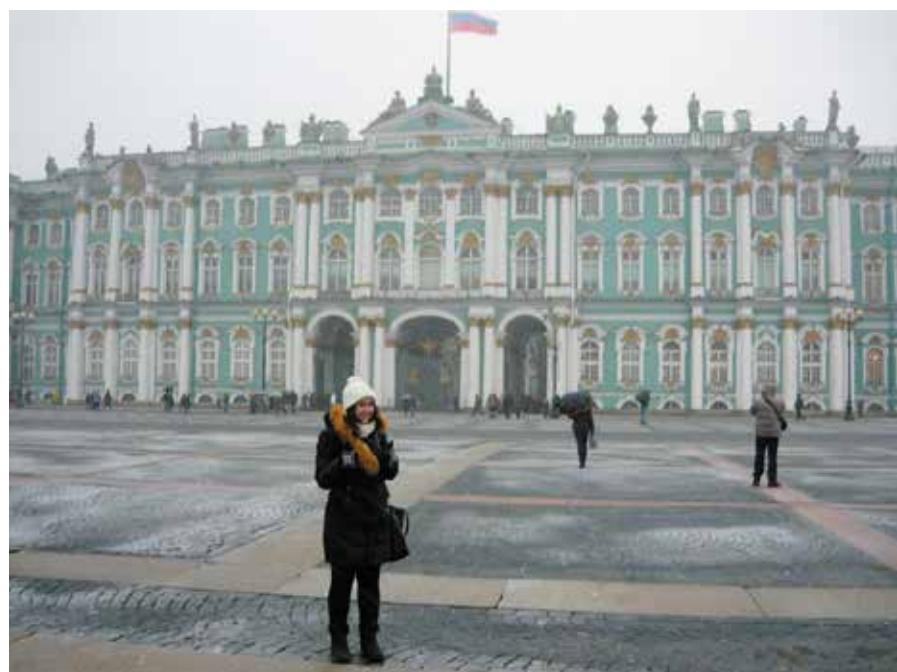
1810. godine krenuli iz Trsta natrag u Rusiju kopnenim putem.

Budući da knez svoje pismo piše u svibnju 1810. godine te da ističe kako prima carsku plaću, sa sigurnošću se može reći da je u Peterburg stigao s Baratinskim. Iduća zanimljiva činjenica tiče se portreta Baratinskog, koji je 1810. godine naslikao Vladimir Lukič Borovikovski. S kneževim pismom iz Peterburga stigao je također njegov portret te se možemo zapitati je li i knežev portret naslikao V.L. Borovikovski 1810. godine.

U potrazi za podacima o knezu u povijesnim arhivima nisu nađeni nikakvi podaci, čak ni o pokopu. Budući da je bio rimokatoličke vjeroispovijesti, može se pretpostaviti da je otpjevan u crkvi sv. Katarine jer je u to vrijeme to bila jedina katolička crkva. Međutim, prema iskazima povijesnog arhiva, knjige umrlih iz crkve sv. Katarine od 1815. do 1817. nisu dostavljene u arhiv.

Postavlja se pitanje zašto se gotovo ništa ne zna o životu kneza Ivana Čovića u Rusiji u razdoblju od 1807. do 1816. godine i zašto ni jedan arhiv ne prepoznaje njegovo ime pri pretraživanju podataka, posebice ako imamo podatak o primanju carske plaće i životu s kapetan-komandirom (generalom) Baratinskim? Ako se 1807. godine ukrcao na rusko brodovlje, zar je moguće da nije upisan u brodske dnevниke? S druge strane, ako je živio u Peterburgu 9-10 godina, zar je moguće da to nije nigdje ostalo zabilježeno osim u njegovu pismu i javljanjem svećenika njegovoj obitelji o smrti? Iako može zvučati subjektivno, teško je povjerovati da se baš nigdje nije zapisalo njegovo ime, da su dokumenti izgorjeli ili su se zametnuli. Kao mogući problem u pronalaženju podataka može biti pogreška u pisanju imena ili njegova namjerna promjena. Otkuda ta pretpostavka?

Naime, istražujući život svećenika Mihovila Juretinovića Ivakića,

Autorica u Petrogradu

nailazim na podatak da je pod tim imenom poznat u Dalmaciji, dok je za vrijeme boravka u Rusiji došlo do promjene te se tamo spominje kao Grubišić Ivakić. Budući da je bio među vođama ustanka protiv Francuza u Kaštel Štafiliću te osuđen na smrt kao i knez, moguće da je nakon dolaska u Rusiju, kako bi zametnuo trag, promijenio prezime. Je li isto mogao učiniti i knez iako se u pismu potpisuje svojim punim imenom i prezimenom, nije poznato.

Što se zbivalo s knezom u Rusiji, do dana današnjeg nije poznato, ali dok god u nama gori svjetlonađe, otkrit ćemo što se skriva iza istine o životu i smrti kneza od prije 200 godina.

Istoimeni rad napisan je na ruskom jeziku i prezentiran u Sankt-Peterburgu u svibnju 2017. godine na međunarodnoj konferenciji „Međukulturalna komunikacija – strategije i takteke međunarodnog humanističkog obrazovanja“ u organizaciji Humanističkog fakulteta Sveučilišta civilnoga zrakoplovstva iz Sankt-Peterburga, Odsjeka za ruski jezik Sveučilišta u Zadru i Peterburškog državnog sveučilišta te je isti objavljen u zborniku.

LITERATURA

1. Duplančić, Arsen. 1994. *Pjesme Mihovila Jurjetinovića Ivakića*. B: Kaštelski zbornik 4. 259–268. Kaštela: „Bijači“.
2. Kaštelan, don Stipe. 1940. *Povijesni ulomci iz bivše slobodne Općine – Republike Poljica*. Split: Leonova tiskara.
3. Mihanović, Fran. 1992. *Kratak pregled povijesti drevne Poljičke Republike*. Split: sveučilišna tiskara.
4. Novaković, Josip Bepo. 1985. *Popis Velikih knezova i vojvoda poljičkih*. B: Poljica, list Poljičkog dekanata br.10. 33–35. Split: tiskar DES.
5. Pavić, Alfons. 2003. *Prinosi povijesti Poljica*. Priko: Društvo Poljičana sv. Jure.
6. Pera, Miroslav, 1988. *Poljički statut*. Split: Književni krug.
7. Боевая летопись русского флота: Хроника важнейших событий военно-истории русского флота с IX в. по 1917 г. — М.: Воениздат МВС СССР, 1948. Подредакцией Н.В. Новикова. <https://rgavmf.ru/books/boevaya-le-topis-russkogo-flota/voyna-s-franciey-1804-1807-gg>

HRVATSKA PRAVOSLAVNA CRKVA

Piše: Damir BOROVČAK

Na Svjetski dan slobode medija u hotelu Park u Splitu održan je simpozij o Hrvatskoj pravoslavnoj crkvi, ali bez nazočnosti medija, osim Matice hrvatske.

Nakon uvodnih riječi, novinar Denis Šabić predstavio je aktivne sudionike simpozija. Jaroslav David Rojnika, uznik „6387“ s Golog otoka, osvrnuo se na uskraćeno pravo, diskriminaciju Hrvata pravoslavne vjeroispovijesti da imaju svoju crkvu u Hrvatskoj. Publicist Damir Borovčak govorio je o znamenitim Hrvatima pravoslavcima. Spomenuti su znameniti Hrvati pravoslavci: Mojsije Baltić, Delko Bogdanić, Svetozar Borojević, Dimitrija Demeter, Špiro Dmitrović, Đuro Dragičević, Fedor Dragojlov, Đuro Gruić, August Harambašić, Nikola Kokotović, Dušan Kotur, Petar Lazić, Spiridon Mifka, Stjepan Milićić, Milan Ogrizović, Dušan Plavšić, Petar Preradović, Gabrijel barun Rodić, Josip Runjanin, Milan Emil Uzelac te Gedeon Zastavniković.

Damir Borovčak osvrnuo se na povijesne činjenice: nastanak četničkog pokreta 1902. godine i zločine protiv Hrvata u državi SHS, a kasnije u Kraljevini Jugoslaviji: prosinačke žrtve (5. prosinca 1918.); pokolj Hrvata u beogradskoj Skupštini 1928. godine; ubojstvo povjesničara Milana Šufflaya 1931. godine; atentat na Milu Budaku 1932. godine; Sibinjske žrtve 1935. godine; Senjske žrtve 1937. godine, te pokolj Hrvata u Donjem Mostima 10. travnja 1941. godine.

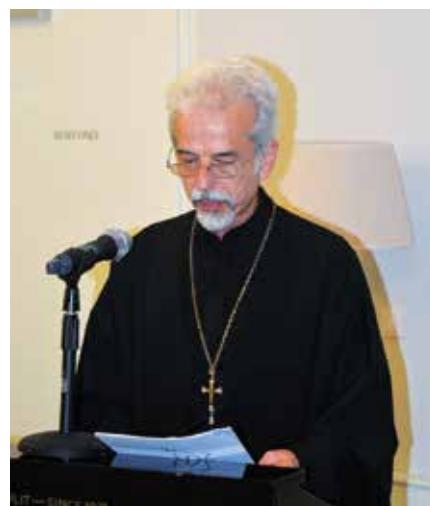
Godine 1929. stvara se ustaška organizacija kao reakcija na srpsko-četničke zločine. Dakle, 27 godina nakon što je oformljen četnički pokret, koji je činio mnogobrojne zločine na području Balkana, nastala je ustaška organizacija kojoj je cilj bio zaštita Hrvata.

U vrijeme NDH 13 generala hrvatske vojske bilo je pravoslavne vjeroispovijesti.

Dr. sc. Darko Richter pokazao je obiteljsko stablo i veze obitelji s feldmaršalom Svetozarom Borojevićem te njegovu značajnu ulogu u Prvom svjetskom ratu. Zahvaljujući Svetozaru Borojeviću, crta obrane bila je na rijeci Soči, a ne na Savi, i zahvaljujući tome očuvan je hrvatski teritorij. Dr. Richter je spomenuo da su feldmaršala Svetozara Borojevića, Hrvata pravoslavca, svi zaboravili nakon završetka rata (tipično hrvatski).

O povijesti hrvatskog pravoslavlja govorio je povjesničar Goran Jurišić.

General Željko Glasnović, zastupnik u Hrvatskom saboru, nije mogao nazočiti simpoziju, pa je Denis Šabić pročitao njegovu kratku poruku.

Hrvatski arhiepiskop †Aleksandar

Hrvatski arhiepiskop †Aleksandar u svojem izlaganju pokazao zablude i krivotvorine o pravoslavlju u Hrvatskoj i o povijesti Hrvatske pravoslavne crkve.

Povjesna je činjenica da je u Hrvatskoj jedan dio stanovnika bio pravoslavne vjeroispovijesti. To su bili Hrvati pravoslavci, a ne Srbi, kakva se teza uporno nameće. Srpska pravoslavna crkva nije postojala do 1920. godine. Dana 17. lipnja 1920. godine je ukazom prijestolonasljednika Aleksandra donesena odluka o stvaranju Autokefalne ujedinjene srpske pravoslavne crkve u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca. Srpska država je protupravno izravno stvorila Srpsku pravoslavnu crkvu, što se uporno prešućuje. Treba naglasiti da je Katolička crkva univerzalna, dok pravoslavne crkve imaju nacionalni predznak. Srpska pravoslavna crkva, osnovana 1920.

Neki od sudionika simpozija: Denis Šabić, Damir Borovčak, Darko Richter i arhiepiskop Aleksandar

godine, izjednačava vjersko s nacionalnim. Još treba napomenuti da autokefalna hrvatska Karlovačka arhiepiskopija nikada nije donijela odluku o pridruživanju novoj crkvi (Srpskoj pravoslavnoj crkvi).

Dakle, u Hrvatskoj do 1920. godine nije bilo srpske pravoslavne crkve! Krivotvorenjem povijesnih činjenica svojata se Karlovačka mitropolija sa sjedištem u Srijemskim Karlovциma (Austro-Ugarska Monarhija), koja jest Pravoslavna crkva u Hrvatskoj (ne srpska), to jest Hrvatska pravoslavna crkva, autohtona domaća crkva, sljednica Karlovačke mitropolije. Nekada su se crkve nazivale po glavnom gradu crkvenog poglavara: Carigradska patrijaršija, Kijevska mitropolija, Ohridska arhiepiskopija... Prva crkva nazvana nacionalnim imenom bila je Grčka pravoslavna crkva 1833. godine, pa prije toga nema ni hrvatske ni srpske pravoslavne crkve. Arhiepiskop Štefan Aleksandar govorio je o krivotvoriteljima povijesnih činjenica i naglasio da, nažalost, ni ljudi od struke ne znaju činjenice jer su učili izmišljenu srpsko-jugoslavensku povijest. Nameće se obrazac po kojemu su svi Srbi pravoslavci, što je netočno.

Milutin Tesla, otac Nikole Tesle, bio je svećenik Karlovačke episkopije, koja se nalazi kao sedma u popisu pravoslavnih crkava iz 1855. godine. Tesla je Hrvat pravoslavne vjeroispovijesti.

Hrvatski arhiepiskop Aleksandar spominje Naredbu Ministarstva unutrašnjih dela SHS od 30. marta 1926. godine kojom se naređuje preimenovanje Grčkoistočne i Istočne pravoslavne crkve u Srpsku pravoslavnu crkvu. Na taj su način svi Hrvati pravoslavne vjeroispovijesti pokršteni u Srbe.

Nezavisna država Hrvatska nije oformila Hrvatsku pravoslavnu crkvu, kako se uporno laže, nego je obnovila rad Hrvatske pravoslavne crkve, koji je bio onemogućen u državi SHS i kasnije Kraljevini Jugoslaviji.

Godine 1945. svi su svećenici Hrvatske pravoslavne crkve pogubljeni! Studio im je Vojni sud Ko-

mande grada Zagreba (29. lipnja 1945. godine te 1946. godine) i po kratkom ih postupku osudio na smrt. Sudom je predsjedao kapetan Vlado Ranogajec. Osuđeni su i pogubljeni ne zbog nekog zločina, nego zbog toga što su pripadali crkvenoj organizaciji koja se nazivala Hrvatska pravoslavna crkva! Patrijarh Germanogen (imao je 84 godine) Hrvatske pravoslavne crkve jedini je poglavар jedne autokefalne crkve ubijen u doba Drugog svjetskog rata, a Hrvatska pravoslavna crkva jedina je crkva u svjetskoj povijesti uništena ubijanjem cijelog klera!

Na nezakonit način cijela je hrvatska pravoslavna imovina darovana Srpskoj pravoslavnoj crkvi (Račanova Vvlada). Hrvatska država uzdržava stranu crkvu koja je stalno blati!

U Hrvatskoj ima nekoliko pravoslavnih crkava: Srpska, Bugarska, Makedonska, Crnogorska, ali ne postoji službeno Hrvatska pravoslavna crkva! Pravoslavne crkve poštuju nacionalne granice, na primjer, u Rusiji je Ruska pravoslavna crkva, u Bugarskoj Bugarska pravoslavna crkva, u Rumunjskoj Rumunjska pravoslavna crkva, u Srbiji Srpska pravoslavna crkva, samo u Hrvatskoj nije Hrvatska pravoslavna crkva – nego Srpska pravoslavna crkva!

Nažalost, u Republici Hrvatskoj postoji diskriminacija prema Hrvatima koji su pravoslavne vjeroispovijesti i onemogućava se registracija Hrvatske pravoslavne crkve. Republika Hrvatska jedina je država u Europi koja na svojem teritoriju nema vlastitu pravoslavnu crkvu, nego stranu Srpsku pravoslavnu cr-

kvu (SPC), koja u Hrvatskoj moli o „srpskom narodu i o njegovim pobjedama nad neprijateljima“, kao da je Hrvatska srpska kolonija. Sramota!

Hrvatska pravoslavna crkva javlja se u Hrvata prije 155 godina, ali zbog srbijanske (SHS, Kraljevina Jugoslavija) i komunističke politike (Socijalistička Jugoslavija), koja se nastavlja i u samostalnoj državi Hrvatskoj, hrvatski pravoslavci nemaju svoju pravoslavnu crkvu.

Po zadnjem popisu stanovništva (2011.), u Hrvatskoj se 16.647 osoba izjasnilo Hrvatima pravoslavcima. Iako se u pravoslavlju Crkva veže uz državu, nažalost ti Hrvati, kao pripadnici većinskog naroda u svojoj državi, do danas nemaju svoju Hrvatsku pravoslavnu crkvu (HPC), a manjine u Hrvatskoj, poput Srba, Bugara, Makedonaca i Crnogoraca, imaju svoju pravoslavnu crkvu.

Aleksandar Radoev Ivanov, hrvatski arhiepiskop Aleksandar, obnovio je Hrvatsku pravoslavnu crkvu 3. listopada 2013., a Tomos, tj. ukaz o dodjeljivanju autokefalnosti Hrvatske pravoslavne crkve, dobio je 1. prosinca 2013. godine od patrijarha Europske pravoslavne crkve Nicolasa I.

Činjenica je da hrvatski političari ne poznaju našu povijest, ne žele vidjeti činjenice, nego iz svojih interesa prihvataju srpske podvale i krivotvorine. Najbolji je primjer podvala da je Hrvatska pravoslavna crkva nastala u doba Nezavisne države Hrvatske. To je netočno jer se Karlovačka arhiepiskopija (Hrvatska pravoslavna crkva) godine 1855. spominje pod rednim brojem 7 na popisu autokefalnih pravoslavnih crkava. Za vrijeme Nezavisne države Hrvatske doneseni su pravni akti i Hrvatska pravoslavna crkva je samo obnovljena 1942. godine. Znameniti Hrvati feldmaršal Svetozar Boroević, Milan Ogrizović, Petar Preradović, Josip Runjanin, Augustin Harambašić bili su hrvatski pravoslavci, a ne Srbi.

(preneseno s portala Creative)

U POTRAZI ZA ISTINOM

Nema crno-bijele istine: Srbi ustaški generali

Piše: Zlatko PINTER

Uz NDH i dr. Pavelića bili su mnogi Srbi, a popriličan je broj njih i visoko kotirao u hijerarhiji Ustaškog pokreta i države.

Tako je vrlo ugledni član Predsjedništva Hrvatskog državnog sabora bio dr. Savo Besarović, koji je ujedno bio i blizak prijatelj s dr. Antonom Pavelićem.

Dr. Svetislav Šumanović (viceban Hrvatske i Slavonije 1903./1906.) i Uroš Doder (predsjednik Upravnog odbora Srpske banke iz Zagreba 1929./1941.) bili su članovi Hrvatskog državnog sabora. Poslije rata, Besarović je uhićen, osuđen i smaknut (navodno je prije smrti kličao kako je Hrvat i umire ze domovinu Hrvatsku, te da mu je bila čast biti članom vlade NDH). Šumanović je uspio emigrirati.

Osoba od posebnog povjerenja poglavnika Pavelića bio je general Đuro Grujić, koji je obnašao dužnost glavara glavnog stožera Hrvatskih oružanih snaga. I on je na sudjenju pred Vrhovnim vojnim sudom u Beogradu (u rujnu 1945.) izjavio:

„Veliki broj Srba pravoslavaca je bio visoko pozicioniran u Hrvatskoj vojsci, a veliki broj civila, pravoslavaca i Srba svoju su obvezu prema državi održivali na druge načine. Dr. Savo Besarović, pravoslavac, je bio ministar u vlasti Nezavisne države Hrvatske. Desetak Srba – pravoslavaca zauzimali su i te kako osjetljive pozicije u toj Vladi i toj hrvatskoj vojsci.“ (Arhiva Vrhovnog suda FNRJ, Grujić i ostali, 1945, 2298/45)

General Zvonimir Stimaković

Glavni zapovjednik Hrvatske vojske od 1943. do konca 1944. godine bio je general Fedor Dragojlov. Nakon rata emigrirao je u Argentinu i tamo nastavio pisati o ustroju hrvatskih oružanih snaga (1952. godine s Vjekoslavom Vrančićem izdao je i knjigu s tom tematikom).

Generali Jovan Iskrić, Mihajlo Lukić, Miroslav Opačić, Milan Desović, Milan Uzelac, Đuro Dragičević, Lavoslav Milić, Zvonimir Stimaković, Miloš Ožegović, Jovan Pribić, Dušan Palčić, Đuro Dragičević također su zauzimali visoke pozicije u oružanim snagama NDH i ni jedan od njih nikad nije odbio lojalnost Paveliću. Od 13 spomenutih, njih trojica ponijela su titulu „vitez“.

Magistar farmacije, apotekar iz Bijeljine Ljubomir Pantić u vlasti NDH bio je ministar bez lisnice. Nakon rata se (poslije pet mjeseci provedenih u emigraciji) vratio u Jugoslaviju, pošto je uspostavio kontakt sa svojim rođakom, istaknutim komunistom i partizanom (Titovim osobnim prijateljem i suradnikom) Rodoljubom Čolakovićem Roćkom. Zahvaljujući ovoj vezi, osuđen je samo na tri i pol mjeseca zatvora, a poslije izlaska na slobodu

nastavio je normalno živjeti u Beogradu. Dobio je čak i državnu mirovinu (o čemu opširnije piše Dennis Barton u svojoj knjizi *Croatia 1941 – 1946, The Churchill History Information Centre, London, 2007*).

Među one koji su preživjeli spađaju: Jovan Iskrić (umro kao umirovljenik u Zagrebu 1961.); Dušan Palčić (umro kao umirovljenik u Zagrebu 1963.); Đuro Dragičević (umro je u Austriji, uspio emigrirati); Fedor Dragojlov (pobjegao, umro 1961. godine u Buenos Airesu, Argentina).

Oni koji nisu imali rođake među komunistima nisu tako dobro prošli.

General Đuro vitez Grujić osuđen je na smrtnu kaznu (u Beogradu) i strijeljan 24. rujna 1945. godine.

Milan Desović (osuđen na dvadeset godina robije, zbog lošeg zdravlja pušten 1960. godine. Iste godine umro u Zagrebu).

Mihajlo Lukić osuđen je na deset godina zatvora, od čega je odležao pet, a daljnja sudbina mu je nepoznata.

Zvonimir Stimaković (izdržao svih dvadeset godina robije u Staroj Gradiški. Nikad se nije odrekao svoje prošlosti niti NDH, nikad se nije pokajao, nisu ga slomili. Umro je 1974. godine u Zagrebu u 83. godini).

Mihajlo Lukić (osuđen na deset godina zatvora, odležao pet, daljnja sudbina nepoznata).

Milan Uzelac – general zrakoplovstva NDH (proveo u zatvoru dvije godine, navodno pušten s dugogodišnje robije na intervenciju iz komunističkog vrha, umro je 1954. godine u Zagrebu).

Bilo je pravoslavaca pripadnika ustaškog pokreta za koje izvori govore da su bili ratni zločinci, pa čak i to kako su posebno okrutno postupali prema svojim sunarodnjacima Srbima-pravoslavcima. U tom kontekstu najčešće se spominju Marko Šarac (osuđen na smrt i strijeljan 1946.), Milka Obradović (navodno ubijala u Staroj Gradiški) i Mile Vasić (iz logora Jasenovac). Knjiga *Srbi generali u NDH 1941-1945*. Nenada

Vukadinovića dragocjen je izvor podataka o ovim vojnim dužnosnicima NDH koje Srbi smatraju svojom „sramotom“. (Vidi: <https://www.bastabalkana.com/2015/09/srpski-ustaski-generali-u-ndh-nezavisnoj-drzavi-hrvatskoj/>)

Isti izvor (u navedenom tekstu od 6. rujna 2015. godine) tvrdi: „U NDH je bilo 13 generala Srba i čak 28 generala Jevreja.“

Dakako da se postavlja pitanje: kako je to bilo moguće ako je NDH doista bila tvorevina u kojoj je sve bilo „krv i zločin“ i ako je u njoj vladala rasna i nacionalna segregacija u mjeri u kojoj to tvrde srpski i komunistički propagandisti!?

Kako bi pokušao uspostaviti „balans“, autor Dragoslav Bokan (riječ je o srpskom redatelju, vođi paravojne četničke formacije *Beli orlovi* u ratovima 90-ih godina na prostoru SFRJ), navodi kako je bilo i Hrvata koji su aktivno sudjelovali u četničkom pokretu, ali čini se da mu je argumentacija jako tanka, jer spominje samo dva imena: Zvonimir Vučković (Prkić) i Vladimir Predavec. Prvog hvali kao „jednoga od najhrabrijih Dražinih vojvoda“ (ne navodeći nikakve dužnosti koje je obnašao), a za drugog kaže da je bio „sin potpredsednika HSS-a“ i „zapaženi učesnik Ravnogorskog kongresa u selu Ba“ – i to je uglavnom to.

Dakako da nitko ne spori da je i na četničkoj strani bilo onih koji su imali hrvatske krvi, ali još nema izvora koji bi potvrdili da je to bila iole značajnija brojka, posebice kad je u pitanju sam vrh hijerarhije četničkog pokreta ili „JvuO“.

Sve naprijed rečeno nema za cilj opravdavati niti optuživati bilo koga, nego podsjetiti na neke fakte koji se (smisljeno i sustavno) previdaju i zanemaruju.

Činjenice iz prošlosti moramo analizirati hladne glave i bez strasti. Samo tako se može utvrditi prava povijesna istina i napraviti odmak od crno-bijelog pogleda na svijet koji nam se nameće zadnje 72 godine.

Hodočašće u Svetu zemlju

Piše: Branko GORETA

Skupina župljana župe Gospe u Siti iz Strožanca hodočastila je u Svetu zemlju od 14. do 21. studenog 2017. godine, pod duhovnim vodstvom našeg župnika don Ante Vrankovića i uz pomoć mladog don Ivana Marića, u organizaciji agencije *Ichtis travel* iz Splita.

Ovakvo hodočašće san je svakog vjernika, pa je osobna duhovna priprema vrlo važna. Intenzivnije se čita Biblij (Stari i Novi zavjet), gledale su se odgovarajuće internetske stranice, tražili se nedjeljni liturgijski listići i razni hodočasnički priručnici i informacije. Posebno zanimljiva i korisna priprema pokazala se i na dva susreta hodočasnika prije polaska koje je organizirao naš župnik don Ante. Tako smo informirani o hodočašću i proceduri na carini, koja je vrlo temeljita.

Područje uz istočni kraj Sredozemnog mora i zapadno od rijeke Jordan nazivalo se u Biblij i povijesnim izvorima raznim imenima: Kanaan, Zemlja Amorejaca, Obećana zemlja, Izrael, Judeja, Palestina. To je područje sveto trima svjetskim religijama: judaizmu, kršćanstvu i islamu. Židovi vjeruju da je to „obećana zemlja“ koju im je Bog dodijelio i da se tu nastanio Abraham, praotac Židova. Ta je zemlja sveta i za kršćane zbog toga što je ondje živio Isus Krist. Muslimima je Jeruzalem sveti grad jer je mjesto Muhamedova uzlaska na nebo. Naziv Svetu zemlja najprihvatljiviji je jer izražava poštovanje prema svima

i obuhvaća šire područje od Izraela i Palestine.

Židovi se na područje današnjeg Levanta, Bliskog istoka, doseljavaju oko 1400. pr. Kr., u zemlju koju nazivaju Kanaan. U vrijeme velike gladi, u doba patrijarha Josipa, sele se u sjeverni Egipat. Pod vodstvom Mojsija odlaze iz Egipta kako bi se spasili od ropstva. U zemlju Kanaan stižu pod vodstvom Jošue te ratuju protiv starosjedilaca Kanaanaca i Filistejaca. Kralj David osvaja Jeruzalem oko 1000. pr. Kr. i proglašava ga prijestolnicom. Najvažniji židovski kralj Salomon, sin Davidov, gradi jeruzalemski hram na brežuljku Sionu. Babilonci ruše prvi hram i odvode Židove u babilonsko ropstvo. Perzijski vladar Kir Veliki, osvojivši Babilon, oslobođa Židove iz ropstva te im gradi drugi hram. Dolaskom Rimskog Carstva uništava se drugi hram, koji nikad više nije obnovljen.

Rezolucijom Ujedinjenih naroda 1947. područje Palestine podijeljeno je na arapsku i židovsku državu, a Jeruzalem je trebao biti pod međunarodnom upravom. Židovi su prihvatali odluku UN-a, no Arapi su je odbacili. Nesuglasice su počele zbog statusa Jeruzalema, jer su Židovi u Jeruzalem bili teritorijalno odvojeni od matične zemlje, a činili su većinu stanovništva grada.

Novoproglašena država nije imala određene granice, stoga je međunarodno priznanje dobila tek za godinu dana. Za vrijeme arapsko-izraelskog rata 1948., u kojem su sudjelovali palestinski Arapi uz pomoć arapskih

Katedrala u Nazaretu

država s jedne, te palestinski Židovi s druge strane, formirane su današnje granice države Izrael. Pojas Gaze prisvojio je Egipat, a Judeju i Samariju (Zapadnu obalu) Jordan. Izraelci 1967. provode iznenadni napad te su nakon šestodnevnih borbi okupirali Pojas Gaze, Sinajski poluotok, arapski dio Istočnog Jeruzalema, Zapadnu obalu te Golansku visoravan. Sa Sinajskog poluotoka povukli su se nakon 15 godina. Pojas Gaze napustili su 2005., zadržavajući kontrolu robe, zračnog prostora iznad mora i pristup lukama. Situacija je pravno nejasna jer Pojas Gaze ne pripada ni jednoj suverenoj državi.

Nakon nešto više od tri sata leta zrakoplovom stigli smo u zračnu luku Ben Gurion u Tel Avivu, koja nosi ime prvog izraelskog premijera. To je najsigurnija zračna luka na svijetu. Mjere sigurnosti započele su već u zagrebačkoj zračnoj luci. Svaki putnik izraelske kompanije prolazi neobičnu i pomalo bizarnu, ali očito učinkovitu kontrolu razgovora sa sigurnosnim agentom odgovarajući na pitanja: zašto putujete, imate li računalo, tko je pakirao kovčege, je li u tome netko pomagao i slično. Slična je procedura i na odlasku s aerodroma iz Izraela. Ovdje nas je čekao autobus i predstavnica agencije *Ichtis Travel* Nataša Bulić, koja nas je vodila kroz Svetu zemlju.

Šire područje grada proteže se dužinom 14 kilometara obalom Mediterana i ima 3,8 milijuna stanovnika. Moderni Tel Aviv utemeljen je 1909. godine, kad je područje kupljeno od beduina i ubrzo je obuhvatio u to vrijeme većinski arapsku Jaffu. Izrael je parlamentarna demokratska država, te jedina židovska država na svijetu. Površina mu je oko jedne trećine Hrvatske, a broj stanovnika dva puta veći. Oko dvije trećine njegove površine otpada na pustinju Negev. Površinskih

vodenih tokova, osim rijeke Jordan, gotovo da nema, ali se navodnjavanjem ipak osiguravaju površine za poljoprivredu. Ime potjeće od Jakova (sin Izakov, unuk Abrahamov), kasnije prozvanog Izrael, jednog od patrijarha židovskog naroda, od čijih je 12 sinova nastalo 12 izraelskih plemena.

Tako slušajući agenciju voditeljicu i gledajući moderne nebotične ceste, stižemo u Haderu, gdje smo prenoćili u hotelu s prekrasnim pogledom na lijepo uređenu plažu Sredozemnog mora. U cijelom ovom priobalnom dijelu veliki je broj Židova povratnika (1990./91. – oko 500.000) iz bivšeg SSSR-a i iz Etiopije, koji su se odazvali pozivu izraelske vlade i pridonijeli naglom gospodarskom razvoju.

Putujući prema Nazaretu, prolazimo dolinom Jizreel. Tuda je prolazila glavna cesta koja je povezivala Egipat i Mezopotamiju. To je prostrani ravni dio na sjeveru Izraela koji se intenzivno koristi za poljoprivredu. U daljini se vidi brdo Karmel, na kojem je pećina proroka Ilike, iznad koje je sagrađena crkva Gospe Karmelske i karmeličanski samostan.

Drugog dana stigli smo u Nazaret, grad na sjeveru Izraela. To je prebivalište Isusa Krista tijekom njegova djetinjstva. Jedno je od važnih kršćanskih svetišta, ima oko 80.000 stanovnika, uglavnom Arapa, od kojih je 30 posto kršćanske, a 70 posto muslimanske vjeroispovijesti.

Ovdje Arapi nemaju problema kao Arapi – Palestinci na okupiranoj Zapadnoj obali. Oni nisu pod udarom izraelske vojske niti se odlučuju na terorizam. Međutim, ljudi su odvojeni, odvojeno se ide u škole i bolnice. Židovi od 1957. grade svoj grad koji zovu Natzerat Illit (Gornji Nazaret). U njemu uglavnom žive doseljenici iz zemalja bivšeg SSSR-a, kojih je oko 40.000. Oba grada zajedno imaju 120.000 stanovnika i smatraju se odvojenim gradovima s odvojenom upravom.

Nazaret je udaljen 25 kilometara od Genezaretskog jezera te oko devet kilometara zapadno od brda Tabor. Isus je tu proveo svoje djetinjstvo i mladost, odrastajući u mudrosti među ljudima. Prema tom je mjestu dobio i ime – Isus Nazarećanin. Otuda je kre-

nuo na svoje poslanje, navješćujući Radosnu vijest.

Nad gradom dominira bazilika Navještenja s današnjim izgledom u obliku krune. To je peta crkva podignuta na istome mjestu za koju se vjeruje da je ostatak stvarne kuće u kojoj je živjela Marija. Najveća je kršćanska crkva na Bliskom istoku. Građena je od armiranog betona. Iznutra je ostavljeno onako kako je ostalo nakon betoniranja, a izvana je obložena kamenom. Podijeljena je u dva dijela. Gornji je dio predviđen za veće obrede, a donji je svetište, u čijem je središtu špilja Navještenja. Na vrhu je velika kupola u obliku obrnutog cvijeta bijelog ljiljana koji se od neba otvara i spušta prema zemlji, simbolizirajući djelovanje Duha Svetoga. Veličanstveno pročelje krasiti zapis Navještenja na latinskom jeziku. U atriju oko bazilike nalaze se brojni mozaici Djevice Marije, koji su poklon umjetnika iz zemalja diljem svijeta. Hrvatska je predstavljena mozaikom Majke Božje Bistričke s naznakom *Majko Božja, moli za hrvatski narod*, renomiranog hrvatskog slikara i grafičara Josipa Resteka.

Ovdje je anđeo Gabrijel navijestio Djevici Mariji da će začeti po Duhu Svetom i roditi Božjeg sina (Lk1, 26-38). Ovdje se povezalo ono božansko i ljudsko. Ovdje je počelo novo razdoblje Boga i čovjeka u jedinstvu. Osjećaj ushićenja pratio je slavljenje svete mise na hrvatskom jeziku u bazilici Navještenja, o čemu sam mogao samo sanjati i zato je kroz glavu prolazila misao „neka mi bude po riječi tvojoj“ (Lk 1, 38).

Stotinjak metara od bazilike Navještenja nalazi se crkva sv. Josipa. Obje crkve povezane su zgradom franjevačkog samostana. Crkva sv. Josipa podignuta je iznad kuće u kojoj je živjela Sveti Obitelj. Smatra se da je ovdje bila radionica sv. Josipa, Mari-

Na obali Galilejskog jezera

Misa na Galilejskom jezeru

jina zaručnika. Ovdje je Isus proveo najveći dio svojeg života, djetinjstvo i mladost, i bio podložan svojim roditeljima. Stubištem se silazi do kripte, u kojoj je krstionica i dijelovi nekadašnje Josipove kuće.

U Nazaretu smo prošli pokraj sinagoge u kojoj je Isus prvi put javno nastupio te smo pohodili crkvu Marijina izvora, gdje je po predaji Marija išla dohvaćati vodu. Potom smo se autobusom uputili u Kanu Galilejsku, koja je šest kilometara prema Genzaretskom jezeru, gdje je Isus započeo svoja čudesna (Iv 2, 1-12). Kad je ponestalo vina na svadbi, Djevica Marija obratila se Isusu za pomoć, znajući da on može pomoći. Isus je na molbu svoje majke pretvorio vodu u vino i to je bilo prvo čudo koje je izveo, pokazujući da može gospodariti prirodom. Zbog toga je Djevica Marija pomoćnica i zagovornica ljudi u našim potrebama i nevoljama.

Na taj događaj podsjeća nas franjevačka samostanska i župna crkva, relativno mala, ali vrlo lijepa zgrada od kamena, s dva zvonika. Na ulazu je i natpis *Crkva svadbe*, a u njoj je don Ante održao svetu misu tijekom koje su svi bračni parovi u opuštenom ambijentu obnovili svoja bračna obećanja.

Naše putovanje nastavili smo prema brdu Tabor, najvišem u Donjoj Galileji (580 metara). Riječ znači „kupola“. Tako i izgleda gledajući iz daljine

Arheološko nalazište kuće Sv Petra u Kafarnaumu

kako se uzdiže iznad okolne ravnice. Na vrhu brda je velika zaravan i bazilika Preobraženja. Do nje se dolazi vrlo uskom i zavojitom brdskom cestom, dugom tri, četiri kilometra. Pri dnu brda je veliko parkiralište s nekoliko kombi-taksija koji kružno prevoze hodočasnike do svetišta. Pritom smo bili u različitim vozilima i istodobno smo molili krunicu jer smo bili povezani radio-uredajem, tzv. slušom. Zaista lijep osjećaj zajedništva.

Na pročelju bazilike Preobraženja dva su masivna kamena zvonika, vezana polukružnim lukom. Krovna konstrukcija izgrađena je od slavonske hrastovine, koju je za izgradnju crkve darovao vukovarski grof Eltz. Kršćanska tradicija prenosi da je na Taboru bilo Isusovo preobraženje (Mt 17, 1-8), što je apostolima bila utjeha u budućim naporima i Isusovim mukama.

S južne strane bazilike je velika terasa na koju smo izišli, a don Ante je stao u kut, malo se uzdignuo i rekao: „Iza mojih leđa je zapad i gorje Donje Galileje s Nazaretom, odakle smo došli. Pravo ispred mene je istok. U daljinu se vidi Golanska visoravan, a ispod nje je Genezaretsko jezero, kamo idemo sutra. S moje je lijeve strane sjever i planina Hermon, čiji je vrh visok 2820 metara, pokriven vječnim snijegom. S moje desne strane je jug i prostrana Jizreelska ravnica, koja seže sve do Samarijskog gorja u pozadini.“ S tog se mjesta zaista pruža nezaboravan panoramski pogled.

Trećeg dana nakon doručka krenuli smo prema Genezaretskom jezeru, koje je dobilo ime po gradu koji je postojao uz njegovu obalu. Naziva se i Galilejsko, prema pokrajini Galileji. Tiberijadsko se nazivalo od 1. st. po gradu Tiberijasu. Kinaret je njegovo današnje službeno ime. Dugo je 21, a široko oko 13 kilometara. Najveća mu je dubina 43 metra. Razina vode je 210 metara ispod razine mora (kryptodepresija). Voda u njega dolazi iz rijeke Jordan, uz još neke izvore koji se nalaze blizu jezera ili izviru u samom jezeru. Na jugu iz njega izlazi rijeka Jordan i nastavlja tok do ulijevanja u Mrtvo more. Na obalama je smješteno više kibuca (društvena komuna u Izraelu) koji se bave turizmom i poljoprivredom.

U špilji na pastirskim poljima u Betlehemu

Na obali jezera Isus se pojavio pred apostolima nakon uskrsnuća, omogućivši im drugi čudesan ulov riba i potvrđujući Šimuna Petra kao glavu Crkve (Iv 21,15-17). U spomen na mjesto tog događaja sagrađena je crkva Petrova prvenstva na ostacima dviju prethodnih crkava. Izgrađena je od crnog kamena, bazalta, nad liticom uza samu obalu jezera. Ispred oltara je stijena, mjesto gdje je Isus doručkovan sa svojim apostolima. Došli smo na samo jezero. Svatko je želio dodirnuti tlo, dotaknuti vodu, fotografirati se za uspomenu, okupili smo se i za zajedničku fotografiju pokraj crkve. Potom smo se uputili stotinjak metara daleko, na mjesto na kojem je Isus nahranio mnoštvo ljudi s pet kruhova i dvije ribe (Mk 6,34-42). Na tom je mjestu izgrađena crkva Umnjanja kruhova. U crkvu se ulazi kroz mali klaustar, u kojem je mali bazen s ribama i vodom s izvora, a u sredini je zidom okruženo stablo masline. U crkvu se ulazi kroz troja vrata. Ispod oltara je stijena na koju je Gospodin stavio kruhove i ribice, a ispred stijene je poznati mozaički prikaz košarica s pet kruhova i dvije ribe. Na podu je očuvan veliki dio originalnog mozaičkog popločavanja. Crkva i okolno zemljiste vlasništvo su njemačke udruge *Sveta zemlja*.

Izišavši iz crkve, uputili smo se malo niže, pokraj nasada maslina, prema jezeru, i na jednom od nekoliko uređenih mjeseta slavili svetu misu. U toj osami i tišini na samoj obali Genezaretskog jezera lijepo je bilo čuti glas Kristine Zubić i članova našeg zbora dok su pjevali *Krist na žalu*. Zapamćena je i nadahnuta propovijed don Ante, povezujući i događaje iz vremena dok je tu boravio. To područje nazvano je svetište Tabgha, što znači „sedam izvora“.

Nastavak u slijedećem broju

SPLIT - KAŠTEL SUĆURAC:

DANI DR. FRA BERNARDINA SOKOLA

– 130. OBLJETNICA ROĐENJA FRANJEVCA,
GLAZBENIKA I HRVATSKOG MUČENIKA

Piše: Dragica ZELJKO SELAK

Fra Bernardin Sokol (20. 8. 1888. – 28. 9. 1944.) svećenik je, glazbenik, hrvatski mučenik, vizionar, vrhunski skladatelj, važno ime hrvatske glazbe 20. stoljeća čija su se djela između dva svjetska rata izvodila u Hrvatskoj i u inozemstvu. Bio je nazočan na svim društvenim poljima, pisao je, borio se za institucionalnu crkvenu izobrazbu. Nakon što su ga ubili partizani 1944., njegova je glazba potisnuta s javnih izvedbi, koncertno-svjetovnih i crkveno-liturgijskih, u strogoj šutnji do uspostave Hrvatske. Zadivljuje koliko je toga skladao i zaslužuje vratiti se u javnost. Što učiniti da se njegova djela izvode na nacionalnoj televiziji? Treba li zatražiti njegovu službenu rehabilitaciju u društvu i kazati istinu: On nije kriv! To je bio zločin, crveni zlikovci su ga ugušili? Što je Bernardin Sokol u svojem vremenu i što nam je ostavio danas? – zaključci su i upit sa znanstvenog skupa Životni put i glazbeno stvaralaštvo fra B. Sokola priređenog u povodu 130. obljetnice njegova rođenja održanog na *Danima dr. fra Bernardina Sokola*, od 18. do 20. svibnja u Splitu i Kaštel Sućurcu, u organizaciji Franjevačke provincije sv. Jeronima Zadar, Društva za očuvanje kulturne baštine Kaštela *Bijaći*, Splitsko-dalmatinske županije, KBF-a u Zagrebu i Splitu, Grada Kaštela i HRM-a Split, pod pokroviteljstvom predsjednice Republike Hrvatske.

Missa jubilaris i Angelus

Dani su započeli 18. svibnja koncertom u crkvi Gospe od Zdravlja u Splitu. U ime organizatora, fra Bernardin Škunca je kazao: „Svi večeras budimo fra Bernardin Sokol, koji je u časovima utapanja klicao: ‘Živio Krist Kralj.’“

Zbor i Orkestar HNK-a Split, pod ravnanjem maestra Ive Lipanovića

i zborovođe Ane Šabašov, izveo je *Missu jubilaris i Angeluse*. Skladbe *Angelusa*, molitve i pozdravi upućeni Blaženoj Djevici Mariji, koje u fra Bernardinovu bogatom skladateljskom opusu zauzimaju posebno mjesto, otpjevali su Špiro Boban i Anto-nija Teskara. *Missa jubilaris*, najveće Sokolovo djelo, izveli su Zbor i Orkestar HNK-a Split.

Fra Stipe Nosić pročitao je pismo fra Andrije Bilokapića, provincijala Franjevačke provincije sv. Jeronima:

„... Fra Bernardin nije niti slutio da će i svojom mučeničkom smrću (p)ostati svjedokom Mučenika koji s Križa najsnažnije objavljuje Istinu... Jednoj od najvećih ljudskih gluposti i zlosilja u povijesti ljudskog roda, odjevenom u ruho komunizma, danas preimenovanim u antifašizam, zasmetala je plemenita pjesnička duša koja dodiruje, svjedoči, besedi i opjeva ono neizrecivo; šire, dalje – Neizmjerno. Zahvaćen vihorom zla komunista čije su žrtve postali mnoštvo nebrojivo, fra Bernardin je prvo mučeni redovnik, svećenik, Crkve u Hrvata...“

Marka s likom fra Bernardina Sokola

U subotu, u Kaštel Sućurcu, kraj Sokolove biste vjenac su položili Milivoj Bratinčević, Mihovil Biočić, Renata Dobrić i o. Marijan Steiner, a fra Bernardin Škunca izmolio je održenje.

U Hrvatskoj pošti u Sućurcu predstavljena je poštanska marka tiskana u povodu 130. obljetnice njegova rođenja, s popratnom omotnicom, arak i žig od prvog dana. Drugi svećani žig udario je fra Bernardin Škunca, a prvo pismo poštom uputio je o. Marijan Steiner, liturgičar i glazbenik. Fra Stipe Nosić udario je pečat na paket sa svim objavljenim Sokolovim djelima. Marku su predstavili Ivan Akrap i filatelist Ivo Pavelin.

Životni put fra Bernardina Sokola

Potom je u Nadbiskupskoj palači u Sućurcu započeo znanstveni skup *himnom i stihovima* Miroslava Luketina Sarajčeva *Fra Bernardinu Sokolu, mučeniku*, koje je krasnoslovila Mira Marinović-Batić. Uvodnu riječ imala je Lejdi Orebić, kazavši: „Istinu nitko ne može zatrati!“ Nazočne su pozdravili Denis Ivanović, gradonačelnik grada Kaštela, te Luka Brčić u ime Županije. Nedjeljko Nedo Kovačev otpjevao je *Glasna, jasna*, a fra Stipe Nosić pročitao je provincialovo pismo.

Fra Stipe Nosić iznio je *Životopis fra B. Sokola i novije spoznaje*. Franjevac, teolog, muzikolog, profesor koralnog pjevanja, kompozitor i nakladnik ostvario je velebni glazbeni projekt, tiskao je od 1929. do 1941. 80 zbirki za crkvenu i svjetovnu glazbu *Pjevajte Gospodinu pjesmu novu*, surađivao je s glazbenicima u domovini i inozemstvu, te je uvršten u strane glazbene leksikone. Lažno optužen, 1944. na Badiji je uhićen. Nakon nekoliko dana more je izbacilo njegovo tijelo na obalu Orebića, gdje je u tajnosti pokopan. OZNA prilikom uhićenja odnosi iz njegove sobe više spisa, a neki od njih nađeni su nakon 74 godine. Ubijen je nevin, bez suda, a tijelo mu još leži na plaži u Orebiću. Njegova djela obavio je veo šutnje.

Marko Trogrlić i Marijan Buljan objasnili su vjersko i društveno stanje u Kaštelima od kraja 19. st. do kraja Drugog svjetskog rata.

Mladenko Domazet govorio je o Kaštel Sućurcu u vrijeme rođenja fra Bernardina Sokola od 1888. godine.

Mo. Josip degl'Ivellio govorio je o fra B. Sokolu kao članu *Družbe Braće Hrvatskoga Zmaja* – Zmaj putaljski, te o Družbi od osnutka 1905. do ukinuća 1946. godine.

Glazbeno stvaralaštvo fra Bernardina Sokola

Drugi blok, *Glazbeno stvaralaštvo fra B. Sokola*, započeo je izlaganjem fra Stipice Grgata i Vite Balića. Predstavili su izvorna i nova notna izdanja fra B. Sokola s posebnim osvrtom na zbirku *Angelusa i Misse jubilaris* te su najavili nova izdanja svih *Misa*, jer su to djela kojima je on stekao neizbrisivo mjesto i u liturgijskoj glazbi prve polovine 20. st. u Hrvatskoj.

Hana Breko-Kustura i Vito Balić govorili su o paradigmi (liturgijskih) skladbi fra B. Sokola, novim pogledima i pokušaju revalorizacije. Istraživali su europsku i hrvatsku kontekstualizaciju.

Ivana Tomić Ferić i Jelica Valjalo Kaporelo govorile su o svjetovnoj glazbi fra B. Sokola, raščlanile su i izvele zaključak o primjenjivosti te notne grade u današnjoj glazbeno-pedagoškoj praksi.

Tea-Tereza Vidović-Schreiber govorila je o stilskim značajkama pjesama biranih za *Glazbene monologe* fra B. Sokola.

Vladan Vučetić govorio je o fra B. Sokolu u krugu svećenika glazbenika u Kaštelima novijeg doba, o trojici kaštelanskih glazbenika, fra Ivi Peranu, popularnom za života, dok je glazbeno djelo B. Sokola i Jordana Viculina nakon smrti palo u zaborav. Sokol je bio najplodniji skladatelj.

Fra Bernardin Sokol u promicanju glazbene kulture

Treći blok započeo je temom *Fra Bernardin Sokol: Iz glazbenih monologa*, izvedbom tenora Gorana Velića i Zorana Velića na glasoviru.

Don Josip Dukić je, govoreći o komunističkoj čistki i ubojstvu fra B. Sokola, kroz brojne likvidacije rasvjetlio i Sokolov slučaj, čija je smrt samo jedna u nizu stradalih intelektualaca koje su komunisti smatrali izravnom prijetnjom njihovu dolasku na vlast. Govoreći o ulozi fra B. Sokola u pokretanju inicijative za glazbenu formaciju u Crkvi u Hrvata, o Mari-

jan Steiner naglasio je da je Sokol na studiju na glazbenim institucijama u Klosterneuburgu i Rimu spoznao važnost sustavne glazbe i izobrazbe i već tada je sanjao o nečemu sličnom u domovini, o osnivanju crkvene glazbene škole.

Joško Ćaleta govorio je o doprinosu fra B. Sokola hrvatskoj etnomuzikologiji. Odabroa je crkvenu pučku glazbu kao predmet istraživanja i povukao usporedbu s Brankom Marićem iz BiH, koji prvi u radovima spominje gangu.

Edo Škulj (izlagao je fra B. Škunca) istraživao je tragove i odjeke fra Bernardinovih skladbi u Sloveniji i njegovu nazočnost u slovenskim glasilima, kao najzastupljenijeg hrvatskoga glazbenika u slovenskim glasilima, posebno u *Crkvenom glazniku*, te slovenskog glazbenika Franca Kimovca uspoređuje sa Sokolom zbog slične glazbene izobrazbe jer su skladali slične kompozicije, najviše crkvene, premda je Sokol bio otvoreni i svjetovnim temama.

Skup je završio okruglim stolom *Valorizacija glazbenog i pedagoškog djela fra B. Sokola*, te je zaključeno da je ovo najbolja rehabilitacija koja pokazuje povijesni kontekst i ono što su ljudi stvarno napravili, te pokušaj vraćanja vrednovanja i progovaranja o fra Bernardinu kao vrhunskom glazbeniku i poštenom čovjeku, kozmopolitu svoga doba, koji njeguje svetu glazbu, ali se obraća i puku te zasluzuje povratak u narod, odakle je poniknuo. Bio je vizionar i vrhunski skladatelj, nije mu s Badije trebao internet, i vrijeme je da njegova glazba zaživi.

Renata Dobrić, ravnateljica GKK-a, najavila je da će ga promicati u javnosti kao dječjeg pjesnika.

Fra Bernardin Škunca, u ime Provincije sv. Jeronima, naglasio je da je fra Bernardin ljubio Crkvu, papu, domovinu, hrvatsko selo, bio je prirodoljub, domoljub, čovjekoljub, sa silnim zanosom elementarnog Dalmatinca, što se iščitava u naslovima skladanih i pisanih djela. Zahvalio je svima, posebno Milivoju Bratinčeviću, Mihovilu Biočiću, Vladanu Vučetinu, Renati Dobrić i ostalim organizatorima.

Milivoj Bratinčević, u ime Društva *Bijaći*, kazao je: „Zabrinjava šutnja o fra B. Sokolu na Korčuli. Mi

samo želimo hrvatskog mučenika i vrsnog glazbenika izvući na svjetlo dana. Nećemo u tome stati. Sokol će ponovno letjeti!“

S Gospom na Hladi užežin mučeničke smrti

U dvorani *Sveti Juraj* u Kaštel Sućurcu praizveden je recital *S Gospom na Hladi užežin mučeničke smrti* ili *Meditativna večer s fra B. Sokolom* na tekst Renate Dobrić, scenarij dr. fra Bernardina Škunce, te u režiji Ksenije Prohaske. U ulozi fra Bernardina Sokola nastupio je tenor Špiro Boban i glumac Pere Eranović, uz zbor *Župe sv. Jurja m., Kaštel Sućurac, i Zbor školskih sestara sv. Franje*, Split-Lovret, uz glazbenu pratnju Rozalije Samodol.

Fra Ivan Sesar: "Previše šutnje o zločinu"

U nedjelju, 20. svibnja, u franjevačkoj crkvi u Splitu na Poljudu misno slavlje predvodio je fra Ivan Sesar, generalni definitor franjevačkoga reda (Rim), u ime generalnog ministra franjevačkoga reda fra Michaela Perryja (Rim), čije je pismo na početku misnog slavlja pročitao fra Stipe Nosić, vikar Provincije sv. Jeronima u Zadru:

„... Djetalno zalaganje oko evanđeoskih i kršćanskih vrednota jest znak da vjera u Boga, koju su vam prenijeli vaši preci i franjevcu u vašemu narodu, vjera koja je kroz prošla stoljeća ispunjena dramama, krvljju, odricanjima, ali i radosnim svjedočenjem, još uvijek živi...“

U propovijedi je fra Ivan Sesar govorio o fra Bernardinu kao svjedoku vjere i vjernom sljedbeniku svetog Franje Asiškoga, istaknuvši da je Duh Sveti u njegovu životu postao djelotvoran.

„U trenutku okrutnog ubojstva ostao je vjeran onome za kojeg je bio spreman i život položiti... Bez dokazne krivnje, bez suda i sudišta, bez prava na obranu, voljom onih koji nisu bili vođeni Duhom Svetim, nego zaroobljeni i zaslijepljeni mržnjom prema križu Kristovu... Dana 28. rujna 1944. odveden je iz samostana na otočiću Badiji i bačen u more, koje i danas krije istinu o njegovu ubojstvu i pretrpljenom mučeništvu prije same smrti... Previše je šutnje o ovom zločinu,

a iz te šutnje proizlazi tama o onome tko živi u šutnji... Ovom obljetnicom otimamo zaboravu one koje ne smijemo zaboraviti, ona nas potiče na neu-morno traganje za istinom. Počinitelji ovoga i mnogih drugih zločina držali su sebe gospodarima života i smrti. Ali gospodar nad životom i smrću je Bog... Ako svoje kršćansko poslanje budemo gradili samo na ljudskoj mudrosti..., utonut ćemo u još veće zlo. Na tragu toga, dovoljno je osvrnuti se na ono što se danas događa u svijetu, u našoj domovini. Da bi se to promjenilo, nisu nam dovoljna isprazna ljudska mudrovanja, lažna obećanja i neprestane optužbe jedni drugih, nego moramo, i kao Crkva i kao pojedinci, izgraditi pouzdanje u Duha Svetoga... Dok informatički prostor vrvi ružnim govorima mržnje i osvete... dok se odjednom i mi sami nađemo pred činjenicom kako nemamo vremena ni za Boga ni jedni za druge, potrebno je posvjedočiti Duha Tješitelja... Naše je vrijeme željno čistog i plemenitog prostora, govora oslobođenih mržnje, gramzivosti, uskogrudnosti, zavisti, duhovne zakržljalosti..."

Zaključio je: „Za ovozemaljsku, napose za vječnu sreću, važno je znati: koji me duh vodi kroz život? Neka fra Bernardinova mučenička smrt pouči: sve ono za što se umire nikada ne odumire!“

Nastupio je zbor *Bijaćka vila*, uz maestra Andru Čalu i orguljašku pratnju Borne Barišića.

Prireden je i prijevoz hodočasnika desantnim brodovima HRM-a na misu, iz Kaštela do luke Lora, kako bi se podsjetilo na njihovu stoljetnu povezanost.

U klaustru sv. Ante, pučkim slavljem i pjesmom *Kroacijo, iz duše te ljubim* u izvedbi Nedjeljka Nede Kovačeva završeni su *Dani dr. fra B. Sokola*. Nastupili su Župni zbor sv. Jurja m. iz Sućurca, klape *Cambi* i *Podvorje*, te Pučki pivači zobra Sv. Cecilija iz župe Uznesenja BDM-a iz Lukšića.

Animatorica *Dana* Lejdi Orebić prelijepim je duhovnim i domoljubnim mislima *Svjedočiti istinu* suživljeno oplemenila sveukupni program – duhovnu obnovu posvećenu fra Bernardinu. Pozvala je sve da sve u životu čine na Božju slavu:

„Sve što činite, činite za rod, i dom hrvatski! Neka Sokol poleti!“

Akademik Radoslav Katičić: NAŠA STARA VJERA predstavljanje u Splitu

Piše: Fea MUNIĆ

Kniga akademika Radoslava Katičića *Naša stara vjera* predstavljena je 21. svibnja 2018. u splitskoj palači Milesi, sjedištu splitskog ogranka HAZU. Prezentaciju su organizirali Književni krug iz Splita i nakladnička kuća *Ibis grafika* iz Zagreba, koja je u sunakladništvu s Katedrom Čakavskog sabora općine Mošćenička Draga oblikovala i objavila prvu, a s Maticom hrvatskom preostale četiri Katičićeve knjige posvećene temi pretkršćanskih vjerovanja naroda slavenskih jezika. Predstavljanje je pozdravnom besjedom otvorio akademik Davorin Rudolf.

Svih je pet naslova stajalo na katedri za kojom su sjedili predstavljaci *Naše stare vjere*: Krešimir Krnic, urednik *Ibis grafike* i autorov dugo-godišnji suradnik i prijatelj, Radoslav Bužančić, pročelnik Konzervatorskog odjela u Splitu, autorov imenjak i dugogodišnji poštovatelj, Natko Katičić, autorov sin i suurednik predstavljane knjige, te Vladimir P. Goss, autorov bliski suradnik i prijatelj. Nije tih pet knjiga stajalo kao dekorativna palisada ili puki podsjetnik na to koliko smo puta dosad imali prigodu nazočiti

predstavljanjima „ukoričenja“ Katičićevih „traganja“ za „svetim pjesma-ma naše pretkršćanske starine“, nego je zapravo svih pet knjiga toga dana, 21. svibnja 2018., bilo prezentirano u palači Milesi. To što smo svi mi koji smo već dobro prožeti Katičićevim naukom ionako već i sami znali, na samome se predstavljanju više puta moglo čuti: iako je ova peta knjiga po svojemu pristupu ovoj materiji posebna, materijalni sadržaji svih pet knjiga jednostavno su neodvojivi jedan od drugoga.

Ne želi njihov autor da ih se zove ni trilogijom, čemu su nakon treće knjige *Gazdarica na vratima* neki bili skloni, ni tetralogijom nakon četvrte ni pentalogijom nakon ove pete, jer to ove knjige po svojoj strukturi nisu. To je niz knjiga koje svaka za se i u cijelini sabiru, obrađuju i tumače prepoznate, mahom jezične tragove naših pretkršćanskih vjerovanja. Naš je au-tor klasični filolog, izvrstan poznavatelj indoeuropske i slavenske jezične, dakle kulturne, baštine i strukture sa-mih tih jezika, koji je kao sveučilišni profesor i humanistički znanstvenik svjetskog ugleda sav svoj profesionalni i organski vijek posvetio onome što je njegov jezični genij izabrao. I to marljivo, predano, nesebično i iscrpljeno

Sjede s lijeva na desno: Krešimir Krnic, Radoslav Bužančić, Natko Katičić i Vladimir P. Goss, a stoji Davorin Rudolf

predavao svima nama. Premda te knjige imaju različite naslove: *Božanski boj*, *Zeleni lug*, spomenuta *Gazdarića na vratima* (koju smo predstavili u *Podstranskoj reviji* 2014.), *Vilinska vrata* te *Naša stara vjera*, one ne iznose različite, pogotovo ne samostalne, mitske sekvene i nisu jedna drugoj nastavak, ni nadopuna ni proširenje, nego su sve te knjige, iako obrađuju različite mitske sekvene, međusobno toliko iznutra isprepletene i međuvisne da je njihovo susljedno čitanje (ali i susljedno sastavljanje i objavljanje) samo izraz vremenskog ustroja našeg fizičkog svijeta, naše percepcije i govora, a ne neke sadržajne i značenjske sukcesivnosti. Malo drukčije i možda malo jednostavnije kazano: isti su izvori iz kojih vriju ti naši stari vjerski sadržaji, samo su njihove svetosti i likovi koji ih nose različiti. Priznajemo, ovo baš i nije bilo sasvim jednostavno kazano. No, nešto što je staro stoljećima i tisućljećima, što u svome izvornome obliku nigdje nije pismeno dokumentirano (ako i jest, to nije učinjeno iz znanstvenih motiva), nego je, naprotiv, i na domaćemu i na sveslavenskom tlu mahom potiskivano i u neodređeno velikom stupnju iskrivljeno, i ne može baš u nekoliko rečenica biti rečeno tako da svakome bude isprva sve jasno.

Ili može? Pitajmo one koji su pomoćno čitali radeve našega autora i gotovo svi će nam oni među prvim dojmovima stečenim čitanjem sigurno navesti ljepotu, konciznost i jasnoću autorovih rečenica, „njegov prekrasni hrvatski jezik“, kako se prof. Vitomir Belaj izrazio na zagrebačkoj premjeri ovoga predstavljanja. Dodajmo, neskromno nadopunjajući tu duboku misao prof. Belaja, da to nije „samo“ Katičićev prekrasni hrvatski, nego je to „prekrasni Katičić na njegovu vlastitom znalačkom i lijepom hrvatskom“.

Teće deseta godina otkako Katičićevi hrvatski nakladnici, a osobito *Ibis grafika*, obogaćuju nacionalnu literarnu produkciju ovim vrsnim djelima. *Božanski boj* objavljen je 2008., a *Naša stara vjera* koncem 2017. Prva knjiga (koja je, usput rečeno, rasprodana, ali očekujemo dotiskivanje) zajedno s iduće tri obrađuje zasebne, ali ne i neovisne, tematske sklopove.

Božanski boj iscrpno analizira tragove motiva sukoba Peruna i Velesa, dvojice božanskih suprotnika koji odražavaju svjetsku osu napetom, a kao prva knjiga o takvim mitskim sadržajima starih Slavena namijenjena širem obrazovanom čitateljstvu, ima opsežan predgovor i opsežno prvo poglavlje u kojima podastire povijest izučavanja pretkršćanskih vjerovanja naroda slavenskih jezika i njegove zablude, te pregnantno objašnjenje metodologije kojom se ovaj autor dosljedno i bez odstupanja služi. Sve ono što je tamo navedeno vrijedilo bi kao uvodna riječ i u ostalim knjigama: drugoj, naslova *Zeleni lug*, koja obrađuje dinamiku proljetnih zbivanja čiji su protagonisti potomačka generacija božanstava, Jarovit i Mara, zatim trećoj, osobitoj po tome što je sva posvećena ženskom božanstvu, boginji Mokoš, o kojoj pak više znamo iz odlično očuvane blisko srodne baltičke usmeno predaje, te četvrtoj *Vilinska vrata*, koja ne obrađuje tematski sklop, nego pojedine lokalitete na hrvatskom teritoriju čija toponimija rječito i sasvim autentično svjedoči o ondašnjoj, ali i bezvremenskoj, sakralnosti tih krajobraza.

Metodologija našeg autora nije samo matematičkom strogošću definiran filološki postupak kojim se može ovladati i koji se može usavršiti tijekom godina rada. Ona uključuje poznavanje Jezika i mnoštva jezika, njihovih današnjih i njihovih povijesnih likova, uključuje poznavanje pisanih povijesnih vrela u obujmu kojemu granice nikad nisu konačne i koji je povremeno zaista neshvatljivo golem, uključuje dijagnostičku vještinu, za koju nas nitko neće uvjeriti da se može steći samo učenjem, bez urođenog talenta da se luči važno od nevažnog, slično od srodnog, lijepo od lažnog i onda kad je to do krajnjih granica zabašureno. Uključuje ljubav prema onome što se radi, čestitost i dostojanstvenu skromnost pred veličinom „objekta“ svog znanstvenog bavljenja. Svi koji pozajmimo Radoslava Katičića znamo, ili barem slutimo, koliko ta svojstva točno portretiraju upravo njegovu osobu.

Po čemu je, dakle, ta peta knjiga *Naša stara vjera* posebna? Po tome što ne dodaje nijedan novi mitski mo-

tiv nizu već obrađenih motiva, niti otkriva nove detalje u leksiku i strukturi jezičnih tragova tih starih svetih pjesama i drugih obrednih jezičnih elemenata, što, dakle, nije filološka u uskom značenju pojma, nego je, po riječima samoga autora, više bogoslovna. Njezini su likovi isti oni iz prethodnih knjiga, dramatika njihovih odnosa također je već opisana, a i većina lokaliteta već je spomenuta, dok nove prepoznate oprezno među njih uvršćuje. Međutim, sve to autor u ovoj knjizi sada stavlja na okup i postavlja na višu sintetičku razinu. Naše poznavanje sadržaja svetih pretkršćanskih pjesama dobiva ovom obrad bom još jednu dimenziju. Razmišljajući o tome kako bismo je nazvali: dubinom, visinom ili širinom, shvatili smo da je u pitanju punina, jer prožima sve te protege. Vodi nas novim značenjskim smjerovima koje prepoznajemo upravo zahvaljujući autorovu „prekrasnom hrvatskom jeziku“.

Krešimir Krnić, i sam poznavatelj nekoliko orijentalnih i europskih jezika, prevoditelj i sveučilišni djelatnik, k tomu i osoba s očitom sklonosću k umjetničkom izražavanju, među ostatima i grafičkome, odlučio se, po našem mišljenju, na najzahtjevniji i najinformativniji osrt na knjigu: predstavio ju je poglavlje po poglavlje, ne propuštajući u odmjerenu ritmu prepoznati i artikulirati poentu svakoga od njih i ne propuštajući tu poentu približiti našemu svakodnevnom iskustvu. Kad, naime, shvatimo da zahvaljujući Katičićevim izlaganjima možemo akomodirati leće kroz koje danas gledamo svijet te ubrati njegove drukčije tonove i oblija tamo gdje dotad nismo vidjeli ništa nego ono „sasvim obično“, tad znamo da smo shvatili oko čega se to naš autor toliko trudio – da nam približi vitalnost tih starih vjerskih sadržaja i njihove svesti, da nam dokaže kako ti sadržaji i ta svest opstaju i u našoj svakodnevici, živeći u skrovitim dubinama jezične svijesti koja oblikuje svaku našu spoznaju.

Ni drugi predstavljač, Radoslav Bužančić, nije se u svom izlaganju zadžao samo na sadržaju knjige, nego je svoj osrt započeo opisom svog prvog susreta s Katičićevim filološkim prodom u jedno ranosrednjo-

vjekovno vrelo, davnih 80-ih prošlog stoljeća. Na tragu dojma koji ostavlja Katičićeva erudicija, metodološka suverenost i originalna inventivnost, Bužančić je iznio ne samo svoje ne-upitno poštovanje prema osobi i opusu Radoslava Katičića, već je, slično Krešimiru Krnicu, svjedočio pomaku vlastite percepcije temeljnih religijskih pojmoveva i percepcije vrela s kojima se otad susretao u svom konzervatorskom poslu. Uz to, kao osoba izravno upućena u rezultate projekta koji je osvijetlio praslavensku baštinu na žrnovničko-podstranskom prostoru, osvrnuo se i na fenomene sakralnosti i desakralizacije prostora na kojemu živimo.

Vladimir Petar Goss, povjesničar umjetnosti i dugogodišnji Katičićev suradnik, naglasio je stalno Katičićeve podcrtavanje činjenice kako se hrvatska kultura od sredine 7. stoljeća pa nadalje razvijala u dinamičnom „pleteru“ dvojevjerja i „dvokultura“ (urbanom i ruralnom), što on kao povjesničar umjetnosti potvrđuje na planu hrvatskog srednjovjekovnog likovnog izraza. Očuvanje vlastitog jezika (a to znači i njegove baštine) u romanskome okružju bila je Hrvatima iznimno izazovna povjesna okolnost, spram koje Goss ovo Katičićeve re-

mek-djelo naziva upravo „vodičem za opstanak hrvatskoga naroda“.

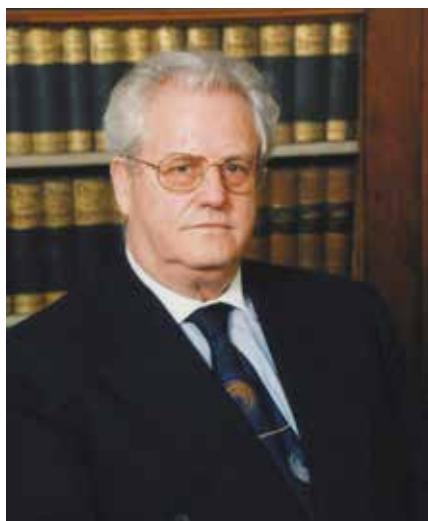
Natka Katičića navodimo u ovome prikazu na kraju, iako nije on završio službeni dio predstavljanja. Naši razlozi za to trebali bi svima biti prihvatljivi, osobito ako znamo kakva je i kolika uloga mlađeg Katičića u ovom projektu, jer ona nije samo si-novska. Kao sin, naravno, govorio je nešto intimnijim izričajima i s nijansom topline, ali su te odrednice ionako već u primjetnom tretetu uvijek kada je riječ o Katičićevoj privatnoj i znanstveničkoj osobnosti. Većina nas čula je kako su teške zdravstvene okolnosti prekinule Radoslava Katičića na otprilike prvoj trećini ove knjige i ozbiljno zaprijetile nastavku posla. Natko se pokazao doraslim i prihvatio je zadaću koju mu je sudbina ponudila. Erudicija i mnogojezičnost njegova oca (i majkel!) bila je sastavnicom obiteljskog ozračja u kojem je rastao, ali se Natko zapravo zainteresirao za „staru vjeru“ tek razmjerno nedavno, ali u pravo vrijeme da ocu uzmogne kompetentno pružiti ruku zapisujući, kontrolirajući i ispravljajući tekst, te tako omogući *Našoj staroj vjeri* da dođe do točke na kraju. A onda je pružio ruku i uredniku Krnicu te oblikovao simbolikom nabijenu naslovnicu

knjige čiju je sugestivnost i ljepotu nemoguće ne primijetiti.

Dvorana na prvom katu palače Miličića bila je puna, ali ne do posljednjeg mesta. Mislimo da to organizatori nisu ni očekivali, jer je privlačnost tematike ove knjige i privlačnost imena njezina autora biranoga soja suptilna i opasno otrježnjujuća, premda se tiče svih nas. Pitanja koja je postavila nekolicina slušatelja pokazala su koliko je razgranat i raznovrstan interes za našu starinu, a dob zainteresiranih i to da ovako ozbiljne i duboke teme nisu privilegij treće životne dobi.

Zaključit ćemo ovaj prikaz jednim, možda, naivnim osobnim zapažanjem. Budući da smo nazočili i premijernom predstavljanju *Naše stare vjere* u središnjici Matice hrvatske u Zagrebu, u studenom 2017., čijoj se publici akademik Katičić obratio preko Skypea, možemo posvjedočiti koliko je u najmanju ruku zanimljivo čuti kako jedno ovakvo djelo doživljuju ljudi raznih kompetencija, koji svoje impresije polažu na plodne, a različitim profesijama obrađene osobne temelje. I kada se svi oni o ovome djelu i njegovu autoru očituju s nehnjenim poštovanjem i divljenjem, onda znamo da nas nije slučajnost, nego milost sudbine doveća na oba ta slavlja.

U sjećanje MILAN VUKOVIĆ počasni građanin općine Podstrana

Cijenjeni i dragi moj odvjetničе!

Kad padne hrast, tek tada se otkrije koliki je prostor ispunjavao. Ova je smrt istrgnula iz obitelji, iz naše sredine velikana iza kojega je nastala nepremostiva praznina. Tvoj

nas je odlazak duboko dirnuo i potrešao. U ovom trenutku imam potrebu javno izreći sve ono što osjećam u srcu. Znam da je to nemoguće. Osjećam se dužnim progovoriti kao zatvorenik i osuđenik kojeg si branio. Pamtim naš prvi susret, koji je trajao samo nekoliko trenutaka, pred vratima sudnice. Zagrljio si me i rekao: „Fra Jozo, ne boj se!“ To je trenutak kada se nitko nije usudio braniti me, iz straha da se i sam ne nađe na optuženičkoj klupi. Sjećam se pokojnog odvjetnika Damjana Vlašića kad je bio zamoljen da me brani, a koji je odgovorio: „Fra Jozo, kad bih ja prihvatio tvoju obranu, prije tebe bih bio osuđen!“ I tako su svi redom odbijali. Ti se, dragi Milane, nisi bojao. Tvoja odvažnost i hrabrost očitovali su tvoju veličinu čovjeka – bio si veliki pravnik i odvjetnik.

Dragi moj Milane, bio si nam svjetionik i znak kad nam je bilo tako teško posvjedočiti naše hrvatstvo, kulturu, našu vjeru i naše ideale. Taj komunistički olovni sustav koji je postao režimski nije dopuštao slobodu jednom odvjetniku da stane na stranu osumnjičenih, optuženih domoljuba za verbalni delikt.

Članak 133. Kaznenog zakona predviđao je za riječ izrečenu ili napisanu protiv države Jugoslavije ili njezinih uglednika od jedne do 10 godina zatvora. Toliki smo se našli na udaru tog zakona. A ti si bio neustrašiv. Slušao si optužbe njihovih sudova koje su u sebi nosile nepravdu i odisale su osvetom i nasiljem, a posebno nad našim hrvatskim intelektualcima. Bio si neustrašiv, nepokolebljiv, jer si kao vrhunski intelektualac i pravnik svaku njihovu optužbu i zamku iskoristio protiv njih.

Tko bi mogao zaboraviti 1981.! Okružni sud u Mostaru. Sve je spremno, porota, tužitelj, svjedoci, sudac. Ti si se pojavio kao odvjetnik. Gledao sam te s kojim dostojanstvom ulaziš u sudnicu. Nisi se bojao. Odvažno si došao u Mostar skrivajući se od agenata koji su nadzirali sve hotele. Znao si za to te si ih vješto izbjegavao i prenoćio u našem samostanu u Mostaru. Prije samog suđenja tražio si od suca da se sa mnom susretneš.

I počeše čitati i otkrivati u Međugorju organiziranu akciju za rušenje sistema, za rušenje bratstva i jedinstva, uzimajući iz mojih propovijedi ono što im je odgovaralo da argumentiraju optužnicu. U jednom kritičnom trenutku odvažno si počeo obranu: „Ovdje se sudi Bibliji. Ona je na optuženičkoj klupi. Uvaženi suci, moj osuđenik je izrekao pokorničke propovijedi u kojima poziva na obraćenje, a ne na rušenje komunizma...“

„Druže advokat, i ja sam malo čitao Bibliju“, reče tužitelj. „Da, u tome je i problem“, bez straha odgovara odvjetnik Milan, „**što ste čitali malo. Zato imamo veliko**

nerazumijevanje biblijskih citata.“ Izgubljenom tužitelju ostala je samo mržnja, kao jedini argument i jedina snaga. To Milana nije zbumjivalo.

U svojem nastojanju da potkrijeplji optužnicu, tužitelj je pokušao iznijeti bilo kakve elemente ne bili pokoleba Milana govoreći: „U sobi i crkvi optuženika pronašli smo trobojnicu bez socijalističkih oznaka. To je propaganda ustašluka protiv SFRJ i njezina poretku.“

No, Milan smireno uzvraća: „Gospodine tužitelju, evo vam kolo od 10 dužnih metara trobojnica koju sam danas kupio u Mostaru, trgovina Razvitak“, bacivši prema njemu kolo trobojnice koje se odvilo i ukrasilo sudnicu.

To je bio naš pokojni Milan. Ovo svjesno ističem jer su iste vrednote danas ugrožene i u Saboru i u Vladi i u Europi. Danas nije imao tko objasniti koliko je stara i od kada datira hrvatska trobojnica, a od kada crvena zvijezda. U ovom trenutku hrvatskoj javnosti nedostaje Milan sa svojim utemeljеним jasnim stavovima. Danas već osjećamo kako nedostaju lucidni i odvažni intelektualci koji brane i promoviraju neprolazne vrijednosti čovjeka, obitelji, vjere, morala i sve hrvatske vjerske i kulturne baštine. Osjećamo se kao na brodu s neiskusnim kapetanom.

I kad je komunistička propaganda izgledala najjača, on je bez straha nudio hrvatskoj javnosti knjigu koja ga je posebno proslavila s naslovom *Član 133 KZ SFRJ nad Međugorjem*. Još je komunizam na vrhuncu moći, a on ga kompromitira ovom knjigom. Brani međugorski pokret od komunističkih i drugih domaćih neprijatelja. Koliko je pisama napisao kardinalu, hrvatskim biskupima, svećenstvu, braneći i tumačeći Međugorje. Hvala ti za sve.

Pa kad se prisjetimo sudske namještenih procesa i progona hrvatskih velikana i njegovih obrana. Jednostavno zvoni komunističkim sudnicama njegova riječ, njegova

obrana. Od Đodana do Vlade Gotovca, hrvatskih proljećara, pa sve do Domovinskog rata i vrlo rizične obrane na beogradskom sudu hrvatskog domoljuba Antuna Kikaša iz Međugorja.

I kad smo se našli zajedno na Pantovčaku na prijemu prvog predsjednika dr. Franje Tuđmana, na dodjeli odlikovanja, čuli smo jasne riječi: „Dragi Milane, hvala što si neustrašivo, vješto i neumorno branio hrvatske osuđenike u teškom komunističkom režimu.“

Dragi prijatelji, danas nam nedostaje snažna riječ koja će obraniti našu hrvatsku obitelj, našu hrvatsku baštinu i kulturu. Danas nam treba neustrašiv vizionar i glas koji brani naš odgoj, našu vjeru i naše hrvatske svetinje.

On je borac koji je pobjeđivao u sudnicama diljem Jugoslavije braneci Hrvatsku i Hrvate. Ako me danas pitate što je tvoj Milan radio u svojem vijeku i odvjetničkoj karijeri, mogu vam reći – časno je branio Hrvatsku.

Branio si je riječima, perom i časnim životom. Sa svojom suprugom Antonijom – Točkicom imao si dvije kćeri: Sanju i Milanu, dobili ste i unučad. Obitelj i svi mi tvoji osuđenici ponosni smo na tebe. Hvala ti za hrabrost koja je resila tvoj cjelokupni život. Hvala za častan i uzoran život odvjetnika, suca, pravnika. Hvala što te se nije moglo potkupiti, što nisi bio branitelj radi novca. Hvala za sve što si učinio za Hrvatsku, a posebno za Međugorje. Tvoja knjiga *Obdareni milošću* govori o tebi kao o **čovjeku vjerniku**.

Neka ti dobri i milosrdni Gospodin otvori vrata raja i vječnog mira u Gospodinu.

Počivaj, odvjetniče, u miru, u svojoj ljubljenoj grudi Hrvatskoj, na svojem dragom Mirogoju.

Počivao u miru Božjem!

fra Jozo Zovko
Mirogoj, 21. ožujka 2018.

U sjećanje na Milana Vukovića

Piše: Mario KNEŽEVIĆ – M. Kei

Bio je to velik sprovod. Velik po svemu – po broju ljudi, po organizaciji, po emocijama... U središnjem Dnevniku: „Umro je Milan Vuković“, i još samo nekoliko riječi. Ipak, kad znamo tko upravlja medijima, i ovo je previše. Žao mi je što moram spominjati (visoku) politiku, ali ona ga je, nažalost, obilježila, i gle ironije, proslavila za cijeli život. Taj doktor prava rođen je u mjestu Krilu Jesenicama, u obitelji u kojoj je bilo dvanaestero djece. Volio je Hrvatsku čak više nego sebe i svoju obitelj. Branio je hrvatske intelektualce i druge domoljube koji su se borili za pravo na slobodu hrvatskoga naroda – da možeš iskazivati svoju nacionalnost i vjeru u Boga (što komunisti i kasnije okupatori u Domovinskom ratu nisu htjeli priznati), dok mu je u isto vrijeme supruga čuvala djecu i kuću, često ne znajući gdje je ni što će biti s njim.

Od dana kad sam ga upoznao (a to je bilo 2004. godine) stalno sam ponavljao kako je on za mene najveći živući domoljub. Sve što je činio za Republiku Hrvatsku kao takvu činio je besplatno. Uvijek se živciraо kad bi međunarodna zajednica i domaći izdajnici radili protiv interesa države Hrvatske i njezina naroda. Često sam bio svjedok tomu. Trebao je u početku stvaranja države biti i ministar pravosuđa, ali „nije tija politiku u svoju butigu“. Nije se htio učlaniti ni u jednu stranku, pa tako ni u HDZ, koji je tada nadmoćno pobijedio na izborima (iako je surađivao s predsjednikom stranke i s nekim članovima, a s nekim je bio i jako dobar), jer je smatrao da

bi mu se zbog toga roditelji okretali u grobu. Njegova jedina stranka bila je Hrvatska, da parafraziram izjavu popularnog pjevača Olivera Dragojevića. Ipak je obnašao visoke dužnosti u pravosuđu. Tri je puta bio biran za suca Ustavnoga suda. Također je bio član Vrhovnoga suda Republike Hrvatske i njegov predsjednik od 1992. do 1995. te od 1997. do 1999. godine. Osim toga, kao član Ustavotvorne komisije sudjelovao je u izradi prvog Ustava RH 1990. godine, djelovao je u Komisiji za ratne zločine RH od 1993. do 1995., te je bio članom Državnoga sudbenog vijeća od 1994. do 1995. godine.

Iako je živio i radio u Zagrebu, sve svoje slobodno vrijeme koristio je za boravak u svome rodnom Krilu, u svojim Poljicima. Bio je veliki zaljubljenik u umjetnost i kulturu (nadasve hrvatsku, ali i svjetsku) u najširem spektru. Dokaz tomu jest činjenica da se družio s poznatim književnicima, slikarima, glazbenicima, glumcima, redateljima i ostalim djelatnicima u kulturi i znanosti, u čast kojih je inicirao pokretanje raznih manifestacija, od kojih izdvajam *Haaški sud – Udrženi zločinački pothvat – Što je to?*, *Dane dr. Franje Tuđmana – Hrvati kroz stoljeća*, *Dane Petra Šegedina*, *Dane Ranka Marinkovića i Dobrojutro more*. Za potrebe članka malo ću se zadržati na ovom zadnjem. Kulturno-umjetnička manifestacija *Dobrojutro more* zaživjela je 1997. godine u Podstrani upravo na poticaj dr. Milana Vukovića, uz pristanak tadašnjega načelnika općine Marina Karamana. Manifestaciju su u početku organizirali Društvo hrvatskih književnika, Općina Podstrana i Splitsko-dalmatinska žu-

panija. Bilo je zamišljeno da traje tri dana kao počast pjesnicima koji su rođeni na prostoru nekadašnje Poljičke republike, kojoj pripada i općina Podstrana, te da to bude i slavlje zbog konačnog oslobađanja tih prostora, koje su razni osvajači kroz stoljeća okupirali, i njihova pripajanja matičnoj državi. Na manifestaciji su sudjelovali i nagrade primali najveći hrvatski pjesnici i književnici, poput Dragutina Tadijanovića, Nikole Miličevića, Vesne Parun, Ivana Aralice, Ante Stamaća, Anke Petričević, Joje Ricova... Tijekom godina malo su se promjenili forma, sadržaj i organizatori manifestacije, tako da je danas organiziraju Matica hrvatska – Organak Podstrana i Društvo hrvatskih književnika.

Koliko je veliko Milanovo čovjekoljublje, pokazat ću na osobnom primjeru. Naime, ja sam kao pjesnik postao poznat i priznat (u onoj mjeri u kojoj sam zasluzio) u Hrvatskoj čak prije nego što sam to uspio u svojoj državi Bosni i Hercegovini, i to upravo zahvaljujući njemu. Svoj prvi javni nastup imao sam upravo u Podstrani. Oprostite mi što ću sad malo privatizirati ovaj dragocjeni prostor, ali moram reći i to da mi je 2009. godine na njegovu inicijativu, a bez moga prethodnoga znanja, dodijeljena pohvalnica „za sudjelovanje i doprinos promidžbi manifestacije *Dobrojutro more*“.

Ovo mi je priznanje posebno dragو jer ga na toj manifestaciji nitko prije ni poslije mene nije dobio, što znači da sam jedini. Kakav je Milan bio prema meni, takav je bio i prema svakomu tko bi mu se obratio. Nakon svega, kako ne voljeti čovjeka koji je volio svoju državu, svoj narod, kulturu i tradiciju? Kako ne voljeti čovjeka koji za sebe ni olovku nije uzeo a da je nije platio? Kako ne voljeti čovjeka koji je svu svoju energiju nesebično po-klanjao drugima?

EKO-MEDITERANSKA prehrana i zdravlje

Željko Petrović, direktor Centra izvrsnosti *George Mateljan*

Dosadašnja uspješna suradnja Ekološke udruge *Eko-Sita* i Centra izvrsnosti *George Mateljan* udruge *Zdravi grad* iz Splita nastavljena je i u ovoj godini. U Podstrani je 4. svibnja održano predavanje pod nazivom *Eko-mediteranska prehrana i zdravlje*. Dogovoren je i da se na jesen održi i radionica kuhanja u kuhinji za edukaciju *Zdravog grada* u Splitu.

Kao dio neprofitne organizacije *Fondacija George Mateljan*, sa sjedištem u Seattleu, Washington, SAD, misija je pridonijeti stvaranju zdravijeg svijeta zdravim načinom prehrane. Sav rad fondacije poduprt je nezavisnim znanstvenim istraživanjima. Centar izvrsnosti *George Mateljan* u Splitu, za edukaciju i istraživanje tradicionalne mediteranske prehrane, osnovan je 2007. godine kao dar Georgea Mateljana svojem rođnom gradu. Svrha je da se pojedincima i obiteljima u Dalmaciji podigne svijest o tome kako prehranom možemo unaprijediti svoje zdravlje oblikovanjem praktičnih edukacijskih programa, predavanja, radionice kuhanja, radijske emisije, suradnjom sa znanstvenim institucijama te izdavaštvom (knjige *Najzdravije namirnice svijeta, Mršavljenje bez dijete, Prirodni deserti, Mediteranske najzdravije namirnice svijeta 1, 2 i 3*).

Suvremeni čovjek danas može odabrati tri vrste hrane: hranu s dodacima ili konvencionalnu hranu (umjetna gnojiva, pesticidi, aditivi), GM hranu (potječe od biljaka i životinja koje imaju umetnute gene drugih biljaka i životinja kako bi se promijenilo neko njihovo svojstvo) i eko ili bio ili organsku hranu (bez štetnih dodataka). Ako odaberemo konvencionalnu hranu, trebamo znati da se u proizvodnji biljne hrane koriste umjetna gnojiva, pesticidi, herbicidi, insekticidi, umjetna svjetlost, zračenje. U proizvodnji životinjske hrane koriste se antibiotici, hormoni, steroidi, stimulansi, vitamini, sedati-

vi, umjetna svjetlost, zračenje hrane, neprirodna staništa.

U proizvodnji prerađene hrane koriste se pojačivači okusa, umjetne boje, okusi i mirisi, tvari za zaslajivanje, tvari za poliranje, modificirani škrobovi, konzervansi, antioksidansi, regulatori kiselosti, zgušnjivači, emulgatori, dodaci hrani za bebe... Isto tako, trebamo znati da GM hranu ne možemo odabrat. Ona nije označena, pa je netko drugi bira za nas! S kakvim posljedicama na zdravlje onih koji je konzumiraju, pričat će naši potomci.

Ako odaberemo ekološku hranu, trebamo znati da su brojna nezavrsna znanstvena istraživanja dokazala da eko-hrana ne sadržava otrove, ima više hranjivih sastojaka, boljeg je okusa, podržava zdravlje konzumenata i okoliša. Također, ekološka poljoprivreda ne primjenjuje opasne sintetičke pesticide, herbicide, insekticide i umjetna gnojiva, veća je sigurnost za zdravlje poljoprivrednih djelatnika, ona poboljšava kakvoću tla, čuva i održava kakvoću vode i zraka, potiče biološku raznolikost i održava biološki sustav.

Kad sve to znamo, onda se ne moramo baš puno premišljati koju ćemo hranu odabrati za bolje zdravlje nas, naše obitelji, našeg okoliša i cijelog našeg planeta. Način na koji živimo,

a osobito način na koji biramo hranu, kuhamo, jedemo i pijemo, izuzetno djeluju na naše tjelesno, duševno i osjećajno stanje, odnosno na naše zdravlje.

Nezavisna znanstvena istraživanja dokazuju da današnja prehrana (zapadna) suvremenog čovjeka, koja uključuje crveno meso, mesne prerađevine – dimljeno meso, rafinirane žitarice, slatkiše, pizze, mliječne proizvode, procesiranu hranu, preženu i pohanu hranu, nedovoljno voća, povrća i ostalih cjelevitih namirnica, znatno pridonosi bolestima kao što su biljezi upala, bolesti srca, infarkt, rak debelog crijeva, karcinom pluća, karcinom bubrega, karcinom prostate, karcinom dojke, karcinom endometrija, dijabetes, metabolički sindrom itd.

Isto tako, nezavisna znanstvena istraživanja dokazuju da eko-mediteranska prehrana, koja uključuje povrće, salate, voće, ribu, cjelevite žitarice, mahunarku/grahorice, orahe/sjemenke, ekstra djevičansko maslinovo ulje, izvorsku vodu i crno vino, snažno podržava zdravlje i pomaže kod biljega upala, bolesti srca, infarkta, raka debelog crijeva, karcinoma pluća, bubrega, prostate, dojke, endometrija, dijabetesa, metaboličkog sindroma...

I na kraju, umjesto zaključka, preporuke nezavisnih znanstvenih istraživanja: kad god je to moguće, odađerite eko-mediteransku prehranu. **Uživajte** u najboljim prirodnim okusima i svim njezinim blagodatima za bolje zdravlje. Naučimo birati, pripremati i kuhati namirnice! I uživajmo u zdravlju, sreći i zadovoljstvu.

Ortodotska terapija: KADA JE NAJBOLJE VRIJEME?

Ortodoncija je grana stomatologije koja se bavi ispravljanjem položaja i odnosa zubi i čeljusti. Suprotno uvriježenom mišljenju da je cilj ortodoncije samo estetika, valja napomenuti kako je pravilan odnos zuba, osim za lijep izgled, važan i za zdravlje cijelog kupyog žvačnog sustava, mišića i čeljusnog zgloba.

Najbolje vrijeme za prvi posjet ortodontu je dob od sedam godina. Pravodobnim dolaskom dijete dolazi pod nadzor ortodonta, koji u slučaju rane potrebe za terapijom reagira odmah i time eliminira niz komplikacija koje dolaze kao posljedica neskladnog odnosa zubi i čeljusti, štetnih navika kao što su sisanje prsta, nepravilno gutanje i guranje jezika među zube, te teškoće u govoru. Ortodont odabire kad je najbolji „tajming“ za pravilno usmjeravanje rasta i razvoja čeljusti u povoljnem smjeru.

Konačna izmjena mlječnih sa stalnim zubima u bočnom segmentu počinje otprilike u devetoj te završava u dvanaestoj godini (ovo je projek koji može varirati). Početak izmjene mlječnih zuba idealan je za početak mobilne ortodontske terapije (naprave koje pacijent može sam skinuti). Ova terapija može trajati do kraja puberteta, kad se zadnji mlječni zub zamijeni stalnim i dok kosti lica još rastu. Kako bismo spriječili nepravilnosti, mi ortodonti vodimo proces nicanja zuba i pratimo proporcije čeljusti i donje trećine lica na koje možemo utjecati terapijom. Terapija neće djelovati samo na položaj zuba i čeljusti, nego će također poboljšati tip gutanja i žvakanja te pomoći boljem zatvaranju usana. Rana ortodontska terapija može djelovati na odnose čeljusti, pridobiti više prostora za trajne zube, izbjegći vađenje zuba, smanjiti mogućnost impaktiranja zuba, eliminirati sisanje prsta, guranje jezika među zube te nepravilno gutanje ili teškoće u govoru.

Kada se razviju svi stalni zubi (oko 12. godine djeteta), vrijeme je za početak korekcije nepravilnosti uz pomoć fiksnih naprava. Fiksne naprave sastoje se od bravica i prstenova te žičanih lukova koji su povezani plastičnim (mogu biti u raznim bojama)

ili žičanim vezilicama. Pacijent može birati između estetskih (u boji zuba) i metalnih bravica, samoligirajućih ili konvencionalnih. Od estetskih razlikujemo keramičke, safirne, kompozitne te poliuretanske bravice.

Fiksna terapija omogućava nam preciznu primjenu odgovarajuće količine pritiska kojim mičemo zube u željeni položaj u čeljusti. Pacijent mora doći na kontrolni pregled u zadanim vremenskim intervalima kako bi se ponovno aktivirala naprava. Zbog toga je vrlo važna suradnja i povjerenje ortodonta i pacijenta.

Fiksne ortodontske naprave, za razliku od mobilnih, daju dobre rezultate i kod starijih pacijenata. U odrasloj su dobi korisne za uspostavljanje funkcije zagrizu, pomažu u parodontološkoj terapiji, služe kao priprema za protetsko liječenje, za uklanjanja traumatske okluzije, ubrzanog trošenja zubi te, naravno, radi estetike. Dobna granica za ortodontsku terapiju ne postoji. Praktički nema razlike između pomaka zubi i mehanike kojom ga postižemo kod odraslih i djece.

Nikad nije kasno za lijep i blistav osmijeh.

*doc. dr. sc. Zorana Ivanković Buljan,
dr. med. dent.
specijalist ortodont*

Sintetika i okoliš

Plastika i sintetski polimeri mogu se racionalno koristiti bez balašta za okoliš, i to još uz uštedu u tehnološkom procesu. Uz minimalno razvijenu ekološku svijest i dobru volju, proces je moguće adaptirati na korist čovjeka i okoliša, gdje čovjek treba biti integrabilni dio prirode kako bi i nadalje živio s njom i od nje, sve do trenutka dok ne ovladamo nuklearnom energijom i proizvoljno dobijemo materijale koji su u biti samo oblik kvantno vezane energije, gdje svojstvo materijala ovisi o vrsti čestice i njezinu položaju u prostoru.

Tada će se gotovo u potpunosti napustiti poljoprivreda, kao i potpuna ovisnost o prirodi i njezinim meteorološkim hirovitostima, poznavajući algoritam kemijskog periodnog sustava i kvantnu tehnologiju.

Uostalom, i ovog smo ljeta bili svjedoci mnoštva odbačenog plastičnog materijala u moru, gdje su ronionci izranjali mnoštvo takvih plastičnih predmeta na mjestima i u količinama

kakve nisu očekivali. No, ovaj je problem kod većine polimernih tvorbi relativno lako riješiti na način da se u plastične materijale stavlja manje aditiva koji stabiliziraju plastiku, te da se aditivi količinski tempiraju na razdoblje od dvije godine, kad plastična ambalaža zasigurno više neće biti potrebna. Na taj će se način polimerni materijal autodegradirati s vremenom, tj. s porastom entropije sustava, gdje se geometrijski nestabilne organske molekule raspadaju na geometrijske, sterički tautomerno stabilnije oblike. Potom se na novonastale organske molekule u okolišu u dogledno vrijeme vežu saprofitni mikrobi, koji procesom fermentacije razlažu ovakve semi-sintetske tvari na relativno neškodljive i potencijalno nutritivne komponente za više autotrofne organizme.

Na ovakav smo način omogućili prirodi da prirodnim procesom disimilacije razgradi i plastiku, poput svih ostalih organskih tvari u okolišu, a ušteda je i na količini upotrijebljениh

aditiva u procesu proizvodnje polimera, koji se na kraju mogu čak i dizajnirati posebno za ovakvu namjenu.

Polimerne mikropartikule nalaze se posvuda u okolišu (rijeke, mora, zrak), gdje ulaze u hranidbeni lanac planktona i sestona (školjkaši), a veće polimerne tvorbe preferiraju nektonski organizmi, čak i više od svoje prirodne hrane. Tako se u čovjeku, kao krajnjem potrošaču u hranidbenom lancu, polimerne tvari akumuliraju u najvećim količinama.

Stoga je nužno omogućiti saprofitnim mikrobima da razgrade plastiku, kao i sav ostali organski materijal, na tvari uporabljive za više autotrofe, koji bez posljedica izgraduju novu hranidbenu materiju za heterotrofe. Takav ciklus metaboliziranja organske tvari funkcioniра još od geološke prapovijesti Zemlje, a čovjek će svojom kvantnom tehnologijom agrar zamijeniti sintetskom proizvodnjom materijala iz nuklearne energije, te prirodu pustiti svojim pravilima i zakonima u koje se više neće trebati upletati.

*Josip Žaper,
dipl. ing. kemije*

10 godina Judo kluba **TEMPO** Podstrana

Piše: Marin BOŠNJAK

Ju (nježni) i do (put) – na prijevodu s japanskog judo znači „nježan put“, danas gledan više kroz prizmu sporta. Ali judo je više od sporta, to je fizičko, psihičko i moralno usavršavanje. Upravo zbog toga i slogan svjetske judo federacije glasi „Judo – more than sport“.

Sport vuče korijene iz 1882., kad je Jigoro Kano u Tokiju osnovao prvi *dojo* (dvoranu) nazvan *Kodokan* (u doslovnom prijevodu „mjesto za pronalazak načina“).

Vizijom te principima koje je ustanovio njegov osnivač, judo je vrlo brzo postao popularan u Japanu, a s vremenom se počeo širiti i na ostatak svijeta. Danas je judo jedan od najpopularnijih sportova na svijetu, te po nekim statistikama drugi najpopularniji sport za treniranje, odmah iza nogometu.

No, sljedeće retke posvetit ćemo našem klubu iz Podstrane, koji ove godine slavi 10 godina od osnutka.

Prije 10 godina, 2008., dvojica prijatelja, zaljubljenika u ovaj sport, osnovala su klub u Podstrani sa željom i vizijom koju je baštinio i sam Jigoro Kano, a to je poticanje djece na sport i učenje vrijednostima juda, koje će im ostati za cijeli život. De-

set godina nakon toga možemo reći da su uspjeli u svojem naumu, jer je klub osvojio pregršt medalja, pehara i nagrada, stvorio puno prvaka, ali najvažnije je to što su kroz klub prošle tisuće djece kojima je klub pomogao steći zdrave navike i usadio im je vrijednosti juda koje mogu primijeniti u svakom području svojeg života.

U ovih deset godina klub je osvojio nebrojeno medalja na natjecanjima diljem Republike Hrvatske, u svojim vitrinama ima i 30-ak pehara koje su zajedničkim snagama osvojili njihovi natjecatelji. Upravo je zajedništvo jedan od razloga zašto Judo klub *Tempo* iz godine u godinu napreduje unatoč realnim problemima s kojima se susreće. Djeca koja su 2008. došla u klub danas su ljudi koji sada treniraju i pomažu nekoj drugoj djeci da, kao i oni nekada, osvajaju medalje i uživaju u ovom sportu, i to je glavna snaga ovoga kluba i sustav koji uistinu treba pohvaliti i podržati. Ovakav sustav stvorio je i prvake koji su osvajali medalje na prvenstvima Hrvatske, te klub ima desetak tih „najvrijednijih“ medalja. Prvu medalju na Prvenstvu Hrvatske osvojio je u Zagrebu Toni

Jakovac, a niz su nastavili Katariна Bogdanović, Mia Perišić, Josipa Zrno, Nika Vuco i ostali.

Gdje je klub danas? Klub danas ima najviše članova do sada, sve četiri grupe su popunjene, a ističu se dvije najmlađe grupe s kojima se provodi odličan sportsko-odgojni plan *Judo za najmlađe*, koji je privukao brojnu djecu.

Ciljevi su kluba, kao i uvijek, sastavan trening i način rada koji polako uvodi djecu u natjecateljski judo i na taj način omogućava lakšu prilagodbu i duže ostajanje djece u sportu. Klub, osim treninga za djecu, dva puta godišnje organizira planinarske izlete, zatim razvojna natjecanja i razna zajednička događanja u kojima mogu sudjelovati i roditelji djece, a iz kluba najavljuju da će toga biti još više. Ovaj klub poznat je još po nečemu - možda najspektakularnijem judo natjecanju u Hrvatskoj koje se održava na otvorenom. Natjecanje je nazvano po zaštitniku Podstrane svetom Anti, a *Kup sv. Ante* ove će se godine održati 9. lipnja na igralištu Osnovne škole *Strožanac*. JK *Tempo* srdačno vas poziva da dođete i da na taj način zajedno obilježimo 10 godina od osnutka kluba.

